

MASARYKOVA UNIVERZITA

Fakulta sociálnych štúdií

Katedra politologie

Watchdogová rola mimovládnych organizácií v oblasti boja proti
korupcii na Slovensku: prípadová štúdia Aliancie Fair-play

Magisterská diplomová práca

Bc. Lukáš Jankovič

Vedúca práce: Mgr. Aneta Pinková, Ph.D.

UČO: 397419

Odbor: Politológia

Imatrikulačný ročník: 2014

V Bratislave 18.12. 2013

Prehlásenie o autorstve práce

Prehlasujem, že magisterskú prácu na tému Watchdogová rola mimovládnych organizácií v oblasti boja proti korupcii na Slovensku: prípadová štúdia Aliancie Fair-play som vypracoval samostatne a použil len zdroje uvedené v zozname literatúry.

V Bratislave, 18. 12. 2013

.....

Podpis

Pod'akovanie

V prvom rade chcem pod'akovať vedúcej diplomovej práce Mgr. Anete Pinkovej Ph.D. za cenné rady, pripomienky a odborné vedenie, ktoré mi ochotne poskytla pri vypracovaní diplomovej práce. Pod'akovanie patrí výkonnej riaditeľke AFP Zuzane Wienk a Petrovi Kunderovi za ochotu odpovedať na otázky počas rozhovorov a všetkým zamestnancom Aliancie Fair-play.

Obsah

1.	Úvod	6
2.	Koncept watchdog	8
2.1.	Prehľad literatúry	8
2.2.	Uplatnenie konceptu watchdog v občianskej spoločnosti	11
2.3.	Definícia občianskeho watchdogu	13
3.	Koncept zúčtovateľnosti	15
3.1.	Horizontálna a vertikálna zúčtovateľnosť	16
3.2.	Mechanizmus zúčtovateľnosti	17
3.3.	Sociálna zúčtovateľnosť	18
3.4.	Nástroje sociálnej zúčtovateľnosti	19
3.4.1.	Medializácia	20
3.4.2.	Sociálna mobilizácia	20
3.4.3.	Aktivácia horizontálnych mechanizmov	21
3.4.4.	Začlenenie novej témy verejnej agendy (diskurzu)	22
4.	Watchdogová rola občianskej spoločnosti	23
4.1.	Watchdogová rola občianskej spoločnosti vo svetle vývoja občianskej spoločnosti	23
4.2.	Mimovládne organizácie plniace watchdog rolu na súčasnom Slovensku	26
5.	Podmienky pre watchdogovú činnosť	30
5.1.	Protikorupčná legislatíva	30
5.1.1.	Úplatok	30
5.1.2.	Konflikt záujmov	30
5.2.	Protikorupčné inštitúcie	31
5.2.1.	Národný kontrolný úrad	31
5.2.2.	Úrad pre verejné obstarávanie	32
5.2.3.	Ombudsman	32
5.2.4.	Odbor boja proti korupcii a organizovanej kriminalite	32
5.3.	Legislatívne ukotvenie nástrojov watchdogu	33
5.3.1.	Petícia	33
5.3.2.	Zákon o slobodnom prístupe k informáciám 211/2000	33
5.3.3.	Disciplinárna zodpovednosť sudcov	34
6.	Metodológia výskumu	35
6.1.	Výskumné otázky	35
6.2.	Výskumný design	35
6.3.	Prípadová štúdia	35
6.4.	Operacionalizácia konceptu zúčtovateľnosť	37
6.5.	Zber dát	38
6.5.1.	Analýza watchdogovej činnosti	39
6.5.2.	Pološtruktúrované rozhovory	41
6.5.3.	Výber respondentov	42
6.5.4.	Štruktúra osnovy	42
7.	Aliancia Fair-play	43
7.1.	Charakteristika	43

7.1.1.	Poslanie a činnosť.....	43
7.1.2.	Financovanie.....	46
7.1.3.	Ľudský kapitál.....	47
7.1.4.	Vnímanie verejnosťou a politikmi.....	47
7.2.	Analýza watchdogovej činnosti.....	49
7.2.1.	Watchdogová činnosť	49
7.2.2.	Medializácia	60
7.2.3.	Sociálna mobilizácia.....	62
7.2.4.	Aktivácia horizontálnych mechanizmov.....	65
7.2.5.	Zhrnutie	66
8.	Pološtruktúrované rozhovory	68
8.1.	Watchdogová rola AFP	68
8.2.	Technika watchdogovej práce	69
8.3.	Zhrnutie.....	71
9.	Vplyv na zúčtovateľnosť	72
9.1.	Zvyšovanie transparentnosti	72
9.2.	Vynucovanie sankcií	73
9.3.	Zvyšovanie citlivosti na korupciu	73
10.	Záver a zhodnotenie.....	75
	Zoznam literatúry	76
	Zoznam skratiek.....	91
	Zoznam tabuliek.....	92
	Príloha A – Osnova rozhovoru (Z. Wienk)	93
	Príloha B – Osnova rozhovoru (P.Kunder).....	94
	Príloha C - Zoznam článkov z blogovej stránky vyhodnotených ako watchdogové	
	95	
	Počet znakov: 152 821	

1. Úvod

Vo svojej diplomovej práci sa budem venovať fenoménu watchdog. Podstatou watchdogovej činnosti je investigatívna¹ činnosť, analyzovanie, získavanie informácií a ich zverejňovanie v prípadoch zneužitia moci a použitie zákonných prostriedkov vo verejnom záujme v snahe domôcť sa obnovenia právneho stavu alebo morálneho stavu a potrestania vinníkov. Koncept watchdog preberieme hlbšie v teoretickej časti tejto práce, ale už tu môžeme vidieť zjavnú súvislosť s demokratickým konceptom zúčtovateľnosti², ktorý hovorí o nevyhnutnosti možnosti kontrolovať vládu a vznášať voči nej sankcie.

Občianska spoločnosť pritom tiež spolu s médiami a niektorými verejnými orgánmi je vykonávateľom tejto činnosti. Samostatné organizácie, ktoré sa špecializovali na watchdog začali na Slovensku vznikať koncom obdobia prvej Dzurindovej vlády v rokoch 1998-2002, keď sa po páde 3. Mečiarovej vlády na Slovensku udomácnilo liberálne poňatie demokracie. Z nich najvýznamnejšia, ktorá sa už od svojho vzniku špecializuje na tento typ činnosti je Aliancia Fair-play. Už predtým nachádzame watchdogovú aktivitu v rôznych organizáciách. Míľnikom rozvoja občianskej spoločnosti v tejto oblasti bola diskusia a následné prijatie Zákona o slobodnom prístupe k informáciám v roku 2001.

Cieľom práce je analýza watchdogovej činnosti Aliancie Fair-play a identifikovanie vplyvu na zúčtovateľnosť verejných funkcionárov. Koncept zúčtovateľnosti bol vybratý pre to, že sa jedná o širší koncept ale zároveň dosť úzky na to, aby ho bolo možné zmysluplne operacionalizovať. O zúčtovateľnosti sa dá hovoriť pri celom rade organizácií a aktérov, či už ide o osoby a subjekty patriace do štátnej, súkromnej alebo dobrovoľnej (tretieho sektora) sféry. Naším cieľom je skúmať vplyv na verejnú sféru, kde pôsobia verejní funkcionári. Organizácia s watchdogovým zameraním ale pôsobí v rôznych oblastiach, napr. ochrana životného prostredia, ľudských práv, atď. Oblasťou

¹ Podľa Oxfordského slovníka znamená slovo investigatíva (investigation) "akcia vyšetrovania niekoho alebo niečoho; formálne alebo systematické vyšetrovanie alebo výskum". Investigatívnu činnosť však chápeme len ako časť watchdogovej činnosti, ktorú chápeme širšie.

² v anglicky hovoriacich krajinách a v niektorých prípadoch aj v slovenskej literatúre sa používa pojem *accountability*

skúmania tejto práce oblasť boja proti korupcii. Práca je koncipovaná ako prípadová štúdia.

Štruktúra práce je nasledovná: V teoretickej časti práce ktorú tvoria prvé dve kapitoly sa budeme zaoberať konceptom watchdog a jeho uplatnením v občianskej spoločnosti a neziskových organizáciách. Druhým konceptom ktorý je dôležitý pre teoretické ukotvenie práce je zúčtovateľnosť a jej operacionalizácia. Ďalej v štruktúre práce nasleduje krátky úvod k občianskej spoločnosti a jej watchdogovej roli a kapitola venovaná legislatívnym a iným podmienkam watchdogovej činnosti. Samotná analytická časť obsahuje analýzu watchdogovej činnosti z hľadiska jednotlivých káuz, mediálnej publicity, používaných nástrojov a kapitolu sumarizujúcu pološtrukturované rozhovory s 2 predstaviteľmi AFP. Na koniec práce je zaradená kapitola zodpovedajúca druhú výskumnú otázku: vplyv watchdogovej činnosti AFP na zúčtovateľnosť verejných funkcionárov.

Motiváciou k výberu témy bola okrem záujmu o danú problematiku aj dlhodobá práca autora pre skúmanú organizáciu, čo považujem za veľkú výhodu z hľadiska znalosti skúmaného prostredia a prístupu k výskumným dátam.

2. Koncept watchdog

Jedným z najdôležitejších problémov v demokracii je spôsob, ako zabezpečiť ochranu voči zneužitiu moci. Volení predstavitelia ani úradníci nie sú dokonalí a tak sa na všetkých úrovniach vlády vyskytujú zlyhania, ktoré narúšajú demokratické vládnutie. Tento problém je ešte výraznejší v krajinách ktoré boli v minulosti nedemokratické (Coronel 2010:7).

V rámci demokratického zriadenia existujú mechanizmy, ktoré majú zabrániť týmto problémom, na najvyššej úrovni je to princíp brzd a protiváh kedy sa moc medzi jednotlivými orgánmi vyvažuje a zároveň existujú niektoré kontrolné mechanizmy ktorými sa orgány kontrolujú navzájom. Napríklad v slovenskom právnom systéme parlament nominuje členov kontrolných orgánov súdnictva a schvaľuje zákony, Ústavný súd môže svojím rozhodnutím zneplatniť protiústavné zákony alebo rozhodnutia výkonnej moci, prezident, ktorý je orgánom výkonnej moci môže vetovať zákony. Okrem toho sú zriadené špeciálne kontrolné orgány ako je Národný kontrolný úrad, interné inšpekcie ministerstiev, ktorých jedinou úlohou je kontrolovať iné štátne orgány. Na nižšej úrovni obcí a miest majú okrem Ministerstva financií, Ministerstva vnútra a NKÚ právomoc vykonávať kontrolu miestni kontrolóri, podobne na úrovni župy. Napriek existencii týchto mechanizmov je podobných zlyhaní veľké množstvo.

2.1. Prehľad literatúry

V kontraste k týmto štandardným kontrolným mechanizmom stojí koncept watchdog. Neexistuje úplná zhoda, čo vlastne tvorí podstatu tohto konceptu. Pojem watchdog sa používa aj mimo politických vied, napríklad v počítačovej vede, alebo aj iných oblastiach ako synonymum kontrolného mechanizmu, toto slovo je podľa Oxfordského slovníka ekvivalentom slova „monitorovať“. My sa v práci budeme zaoberať vymedzením watchdogu ako mechanizmu, ktorým môžu byť kontrolované jednotlivé orgány verejnej moci.

Je zrejmé, že watchdog je mechanizmom kontroly, monitorovania. Otázka však znie, aký je vzťah watchdogu a štátu (umiestnenie watchdogu vzhľadom k štátu)? Napríklad Abraham vo svojom článku o severskom modeli obmbudsmana hovorí o potrebe „prístupného, efektívneho, erudovaného watchdogu ktorý by konal v záujme ľudí.“

(Abraham 1960:152) Watchdog teda chápe ako zástancu občianskej sféry v spoločnosti a pripúšťa že ním môže byť aj orgán, ktorý sa nachádza v štruktúre štátu. Podobne Stephenburst používa slovo watchdog, keď hovorí o vládnych agentúrach, pričom je podľa neho dôležité aby „disponovali podporou na najvyšších vládnych miestach a mali politickú a operačnú nezávislosť“ (Stapenhurst 1997) Na druhej strane Suzanne McBride ho definovala ako „externý smerom k vláde, nezávislý pozorovateľ, nezainteresovaný a teda kredibilný zdroj informácií.“ (McBride, 2010:123) V literatúre sa takisto stretávame s názormi, že princípmi watchdogu je najmä nezávislosť od moci a konanie v záujme verejného blaha. (Coronel 2003:1). Watchdog teda môže byť vzhľadom k štruktúre štátnych orgánov interný alebo externý subjekt, dôležité je aby plnil svoju funkciu a dokázal si udržať svoju nezávislosť. Práve na tento rozdiel narážame, keď premýšľame či sú alebo nie sú štátom zriadené kontrolné orgány watchdog. V úzkom vymedzení slova watchdog ním môže byť akýkoľvek kontrolný orgán, máme však za to že koncept watchdog v sebe obsahuje viac ako len akúkoľvek kontrolu. Táto kontrola musí spĺňať určité kritériá z ktorých prvé sme uviedli nezávislosť a konanie vo verejnom záujme, kredibilitu vnímame tiež ako prínosnú. Tieto pojmy ďalej osvetlíme v pokračovaní textu. Ďalej sa budeme venovať watchdogovej role médií ktorá je rovnako ako watchdogová rola občianskej spoločnosti takisto externá.

Noviny sú zrejme najstarším externým watchdogom smerom k vláde. V období vzniku tohto kontrolného vzťahu mala watchdogová rola médií oporu najmä v myslení liberálnych teoretikov, ktorí považovali kontrolu vlády zo strany nezávislých novín za záruku proti zneužitiu moci. Idea zašla tak ďaleko, že noviny sa začali v 19. storočí vo Veľkej Británii prezývať štvrtou mocou. Možnosti pre pôsobenie novinárov ako watchdogu sa v histórii rozšírili so zmenami v chápaní novinárskej práce, keď sa noviny stali viac nezávislými (Coronel 2003:4) Míľnikom bola aféra Watergate amerického prezidenta Richarda Nixona, ktorá ukázala, že tlak médií a verejnosti môže v demokratickom systéme vlády priamo zasiahnuť aj najvyššie politické miesta. Investigatívna práca médií ktorá vrcholila pádom vlád či obžalobou prezidentov urobila médiá efektívnym a kredibilným watchdogom“ (Coronel 2003:1) Zvýšenie nezávislosti médií malo priaznivú rolu na zlepšenie ich watchdogovej funkcie. (Coronel 2003:1)

Nezávislá tlač má samozrejme aj iné funkcie – umožňuje priebeh verejnej debaty, informovanie voličov, watchdogovú úlohu však považujú Kelley a Donway za

najdôležitejšiu (Kelley 1990:15). Watchdogový žurnalizmus má niekoľko elementov: sú nimi nezávislosť, činnosti ako dokumentovanie, vyšetrovanie, kladenie otázok, čo je dôležité pre poskytovanie čerstvých informácií o otázkach verejného záujmu (Bennett-Serrin 2005:169) Watchdogová činnosť ide za rámec pasívneho zaznamenávania udalostí ale často aj o analyzovanie kontextov a hľadanie súvislostí tam, kde nie sú na prvý pohľad viditeľné. (Coronel 2010:2)

Doris Graber vo svojej práci prináša odlišný názor na watchdogovú rolu médií. (Graber 1986:269-270) Podľa nej je rola médií všeobecne preceňovaná a ich prínos nie je taký zásadný a bezproblémový, ako sa to často nekriticky konštatuje. Ako najväčšie problémy vidí to, že médiá si vyberajú len „čerešničky z torty“ a venujú sa watchdogu len občasne. Do prípadov sa púšťajú len v dvoch prípadoch: ak fakty sú relatívne jasné a nie je potrebné časovo náročné zisťovanie a ak je príbeh pútavý pre konzumentov. V porovnaní s médiami občianska spoločnosť vďaka svojej neziskovosti by nemala byť na tieto neduhy až taká náchylná.

Vlastníctvo médií je jedným z v súčasnosti najviac diskutovaných okolností, ktoré majú vplyv na ich nezávislosť. Na jednej strane v prípade štátom vlastneného média hrozí ovplyvňovanie zo strany politickej moci, v prípade súkromných médií je to možnosť ovplyvňovania vlastníckmi. Podľa Coronel intenzita watchdogovej aktivity médií závisí od kompetitívnosti mediálneho trhu. (Coronel 2010:10) Štruktúra mediálneho trhu teda ovplyvňuje ochotu médií púšťať sa do riskantnej watchdogovej aktivity.

Okrem štruktúry a vlastníctva médií majú vplyv na watchdogovú rolu aj profesionálne praktiky a kultúra. (Coronel 2010:5) Niekde sa očakáva veľká miera zverejňovania odhaľovania podozrivých praktík, ktorá by mohla byť v inej kultúre neprijateľná. Preto je nutné pri porovnávaní medzi krajinami brať ohľad na kultúrne okolnosti, špeciálne pri krajinách ktoré sú v tomto smere výraznejšie rozdielne.

Ak legislatíva, súdy a ostatné orgány kontroly sú bezmocné alebo sú samé korumpované, médiá sú často jediným zdrojom kontroly zneužitia moci. Rast mimovládnych organizácií ako aj občianskeho žurnalizmu napríklad na webe menia situáciu v tejto oblasti a média vo svojej watchdogovej role majú čoraz silnejšiu konkurenciu.

2.2. Uplatnenie konceptu watchdog v občianskej spoločnosti

V tejto časti sa budeme zaoberať otázkou, ako môže občianska spoločnosť a v rámci nej najmä mimovládne organizácie, na ktoré sa v práci špecificky zamieriavame zohrávať aktívnu watchdogovú rolu pri kontrole verejnej moci. Odpovieme na otázky ako: Aké predpoklady má občianska spoločnosť pre vykonávanie watchdogu? Aké sú limitujúce faktory? V čom sa líši od zaužívanej watchdogovej roli médií?

Občianska spoločnosť je veľmi široký pojem o ktorom sa dá v pravom slova zmysle hovoriť len v demokratickej spoločnosti. Existencia občianskej spoločnosti je závislá na inštitucionálnych (formálnych) ale aj neformálnych podmienkach. V demokratickej spoločnosti majú občania Ústavou zaručenú ľudské a politické práva, čo je základným predpokladom slobodného združovania a slobodného prejavovania občianskych a politických názorov. Možnosti tretieho sektora sú však limitované do miery, do akej je štát ochotný vytvárať priestor pre participáciu. Politická a občianska kultúra takisto dlhodobo ovplyvňujú úspešnosť aktivít tretieho sektora. (Strečanský 2004:190)

Občiansku spoločnosť tvoria jednotlivci a ich na slobodnej báze vytvorené združenia. Vlastnosti neziskových organizácií, ktoré sú typické pre ich činnosť sú: (Bútora 2004:44; Salamon 1999:3):

1. inštitucionalizovanosť
2. nezávislosť
3. neziskovosť
4. samospráva
5. dobrovoľnosť

Kombinácia týchto charakteristík stavia občiansku spoločnosť do kontrastu k štátnej a privátnej sfére. Motiváciou pre subjekty v občianskej spoločnosti by nemal byť zisk a mali by byť nezávislé na štátnej moci, čo im v kombinácii s vlastnou samosprávou poskytuje autonómiu od štátnej ako aj súkromnej sféry. Nezávislosť je zároveň aj faktor ktorý sme si definovali ako podstatný pre watchdog. Napriek tomu, že problém nezávislosti je zložitejší a občianska spoločnosť je v istej miere nepriamo ovplyvňovaná štátom pomocou pravidiel, ktoré nastavuje, môžeme však konštatovať že inštitucionálna nezávislosť je typickou charakteristikou občianskej spoločnosti.

Z štúdia literatúry je zrejmé, že jednotliví autori používajú rôzne poňatia funkcií občianskej spoločnosti. V Čítanke pre neziskové organizácie (Bednařík 2003) autori ponúkajú 10 funkcií neziskových organizácii z ktorých sa watchdogových aktivít týka mienkotvorná a kontrolná funkcia. Podľa Pawelkeho aktivity občianskej spoločnosti v oblasti boja proti korupcii zahŕňajú predovšetkým: zvyšovanie povedomia, diagnostické štúdie, analýzy a odporúčania, anti-korupčné tréningy, workshopy a semináre, odhaľovanie korupcie, expertíza vláde pri návrhu anti-korupčných stratégií (Pawelke 2010:100) Filerova komisia³ identifikovala 9 funkcií neziskových organizácií (Salamon 2002:2). 5 z nich súvisí s advokáciou: vytváranie verejnej policy, podpora minoritných alebo lokálnych záujmov, dohľad nad vládou, zjednocovanie sektora, podpora aktívneho občianstva a altruizmu, pričom piata - dohľad nad vládou je funkcia ktorú reprezentuje občianska spoločnosť vykonávajúcu watchdogovú rolu. Občianska advokácia je koncept v rámci výskumu občianskej spoločnosti, pod ktorý podľa nás spadá watchdogová činnosť mimovládnych organizácií. Preto sa ďalej budeme venovať tomuto konceptu a jeho vymedzeniu.

Občianska advokácia je vitálna a tradičná rola občianskej spoločnosti (Boris 2002:299). Advokácia je presadzovanie pozície, uhla pohľadu alebo postupu (Salamon 2002:3). Advokácia je dôležitá aj z toho dôvodu, že pre spoločnosť má mimoriadnu dôležitosť práve schopnosť tretieho sektora reprezentovať alternatívne perspektívy a konfrontovať ich s verejnými alebo súkromnými aktérmi ktorí rozhodujú. (Salamon 2002:3) Advokácia sa môže týkať rôznych oblastí napríklad životného prostredia, vzdelávania, zdravotníctva, sociálnej oblasti, atď. Občianska advokácia je potom advokácia vykonávaná špecificky občianskou spoločnosťou.

Patria watchdogová činnosť mimovládnych organizácií ku konceptu občianskej advokácie? Podľa niektorých autorov môže byť občianskou advokáciou obhajovanie tém ktoré sú výhodné pre časť spoločnosti (špeciálne pre znevýhodnené menšiny) ale môže ňou byť aj presadzovanie širšieho záujmu. (Strečanský 2004: 184) Jenkins vníma advokáciu ako rôznorodý pojem ktorého súčasťou je aj ovplyvňovať zákony a verejnú mienku (Jenkins 1987:308) Watchdog teda môžeme chápať ako časť aktivít advokačných mimovládnych organizácií, ktoré síce nelobujú za konkrétnu časť

³ Commission on Private Philanthropy and Public Needs fungujúca v USA od roku 1973

populácie ale za myšlienku, v tomto prípade menej korupcie a transparentnejšie spravovanie štátu.

Ako produktívny sa javí Yazijiho prístup, ktorý definuje advokačné mimovládne organizácie tak, že pracujú na zmene sociálneho, ekonomického alebo politického systému v prospech svojich záujmov alebo ideológie (Yaziji 2009) Ďalej ich potom delí na na watchdogové, sociálne hnutia, servisné, hybridné a iné. Úlohou watchdogových mimovládnych organizácií nie je na rozdiel od sociálnych hnutí radikálne zmeniť systém, ale zabezpečiť jeho lepšie fungovanie.

Tesh (1984: 30) rozdeľuje tieto kategórie, keď v keď hovorí o presadzovaní záujmov, hovorí o interest group, kým v prípade presvedčenia je to issue group. Záujmové skupiny sú na rozdiel od skupín issue groups uzatvorené a ich cieľom je ovplyvňovať rozdelenie zdrojov (Tesh 1984:30). Skupina ktorá advokáciu vykonáva teda z nej priamo neprofituje. Účinok advokácie je pri issue group založený na morálnom apele a presvedčení o správnosti politiky. Advokácia sa môže zameriavať na politický systém alebo spoločnosť ako takú. Politická advokácia sa snaží ovplyvniť vládnych politikov, kým sociálna advokácia sa zameriava na verejnú mienku (Jenkins 1987:308). Podľa Coronel mimovládne organizácie „vypĺňajú medzeru v mediálnom trhu kde trh, vlastníctvo a politické tlaky robia investigatívne reportovanie komerčnými alebo štátom vlastnenými médiami ťažké alebo nemožné“. (Coronel 2010:9)

2.3. Definícia občianskeho watchdogu

Watchdog sme v predchádzajúcej kapitole charakterizovali pojmami ako je nezávislosť, kredibilita, sledovanie verejného záujmu. Všetky tieto pojmy sú dôležité pre watchdog, či už ide o médiá alebo občiansku spoločnosť.

Občiansky watchdog má však oproti médiám isté špecifiká. Občianska spoločnosť je založená na dobrovoľnosti a neziskovosti. Jej aktivity teda neurčujú dopyt a ponuka na trhu ale dostupnosť zdrojov financovania, podpora v spoločnosti, dostupnosť kvalifikovaného ľudského kapitálu. Dôležitou súčasťou fungovania občianskeho watchdogu je podobne ako v prípade médií práca s verejnou mienkou, ktorá je silným nástrojom tlaku na predstaviteľov štátu. Pre médiá je podstatným determinantom nezávislosti druh vlastníctva. Aby watchdogové organizácie vychádzajúce z občianskej

spoločnosti boli v zmysle charakteru občianskej spoločnosti tiež nezávislé, je dôležité aby neboli priamo závislé od štátu a konkrétnych politikov alebo strán. Tento argument opäť posúva watchdog smerom k externému arbitrovi. Myslíme si preto, že občiansky watchdog musí byť zo svojej podstaty externým arbitrom.

Požiadavka na sledovanie verejného záujmu však naráža na veľké ťažkosti pri definovaní a pri operacionalizácii tohto pojmu. Vystávajú otázky: Je boj proti korupcii a za vyššiu transparentnosť vždy verejný záujem? Pokiaľ teda organizácia orientuje svoju činnosť na tejto cieľ, je možné povedať že túto podmienku spĺňa? Boj proti korupcii nepochybne je verejný záujem, dôležité však podľa nás je, však aby pri svojej činnosti organizácia alebo jednotlivec konala v najlepšej viere že sleduje verejný záujem.

Z literatúry nám presne nevyplynulo čo je to watchdogová činnosť mimovládnych organizácií. Vieme približne ako vyzerá watchdogová činnosť, že médií spočíva v odhaľovaní konkrétnych prípadov, ich zverejňovaní a ďalšom informovaní o nich. Watchdogová činnosť nie je v literatúre pri mimovládnych organizáciách dostatočne popísaná. Venujú sa jej však napríklad autori v článku pre Forum Historia kde hovoria o „aktivitách watchdogového typu“. Prínos organizácií ktoré ich vykonávajú vidí autor najmä v monitoringu správania sa predstaviteľov verejného sektora a v rámci toho napríklad sledujú konkrétne prípady, ktoré predkladajú na verejnú diskusiu. Tým sa jednak snažia o zvyšovanie citlivosti verejnosti na dané témy ako aj vyvodenie zodpovednosti v konkrétnych prípadoch (Sičáková-Beblavá, E. – Šípoš, G. – Kurian, M. 2011:194) Alianciu Fair-play autori označili za „watchdogovú MVO“.

Watchdogová organizácia je organizácia ktorá sa pravidelne a systematicky venuje tejto činnosti. Občiansky watchdog zároveň musí byť externý nezávislý arbiter a musí konať vo verejnom záujme. Kredibilita je tiež významným faktorom, ktorý zvyšuje vierohodnosť výstupov a zlepšuje pozíciu watchdogu na verejnosti. Je však zrejmé že watchdog v začiatkoch ešte nemá kredibilitu, zároveň však môže plnohodnotne pôsobiť ako watchdog.⁴ Preto kredibilitu neradíme medzi nevyhnutné podmienky, ale medzi napomáhajúce faktory.

⁴ za túto pripomienku ďakujem Petrovi Kunderovi

3. Koncept zúčtovateľnosti

Pri použití anglického pojmu *accountability* nachádzame problém s hľadaním ekvivalentného pojmu v slovenčine. Veselý tvrdí, že v slovenčine existuje len termín zodpovednosť, v češtine sa podľa neho používa aj pojem zúčtovateľnosť (Veselý 2013:313). Máme za to, že pojem zúčtovateľnosť lepšie vyjadruje podstatu *accountability* – ktorou nie je prevzatie zodpovednosti za činy ale možnosť kontrolovať a vyvodzovať sankcie – „zúčtovávať“ teda pôsobenie a konkrétne kroky toho, voči komu je zúčtovateľnosť smerovaná. Rovnaký pojem sa rozhodla pri prelade použiť aj Staroňová (Staroňová 2008:10). Príklady použitia rovnakého pojmu nájdeme napríklad v práci Erika Láštica (Láštic 2008), ale napríklad aj v štúdiu Health Policy Institute⁵ a napríklad tejto štúdiu⁶. Pojem používa aj Transparency International Slovensko ako jeden zo svojich hlavných cieľov na svojej internetovej stránke.⁷

Ak upozorňuje Bovens (2010), pojem zúčtovateľnosť je možné rozdeliť na dve širšie konceptuálne školy - normatívnu a deskriptívnu. Kým prvá rozšírená najmä v USA sa zaoberá tým, ako by mal konať agent zúčtovateľnosti, deskriptívne poňatie sa zaberá inštitucionálnym usporiadaním mechanizmu zúčtovateľnosti. Táto práca sa drží v súlade s definovaným cieľom druhého prístupu.

Pojem zúčtovateľnosť používajú rôzni autori v navzájom nezlúčiteľných konceptoch. Široká definícia sa vzťahuje na rôzne typy mechanizmov (externé a interné) pre kontrolu a zaistenie kvality a efektivity verejných inštitúcií a zabezpečenie ich senzitivnosti na potreby občanov (Veselý 2013:313). Bovens (2010) definuje zúčtovateľnosti ako vzťah medzi *aktérom* a *fórom*, v ktorom má aktér povinnosti voči fóru. Aktér aj fórum môžu byť ako jednotlivci tak aj organizácie. Malenová a kol. (2004:2) definujú aktérov ako tých, ktorí sú držiteľmi moci, pričom tým myslí tých, ktorí držia politickú, finančnú alebo inú formu moci (vláda, privátne korporácie, medzinárodné finančné inštitúcie a organizácie v občianskej spoločnosti).

⁵ HPI: Ako byť slobodnejší lekárnik [online] [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <http://www.hpi.sk/hpi/sk/view/4475/ako-byt-slobodnejši-lekarnik.html>

⁶ Moore, D. – Marček, E.: Verejná prospešnosť: Príklady iných krajín. Nadácia otvorenej spoločnosti-Open Society Foundation a Fórum donorov 2006 Dostupné z: http://www.panet.sk/download/text_prospesnost_zahranicie.pdf

⁷ Transparency International Slovensko: Poslanie [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <http://www.transparency.sk/sk/o-nas/poslanie/>

Problém, ktorý výrazne ovplyvňuje naše premýšľanie o zúčtovateľnosti je, že vo drvivej väčšine sa nejedná o jednoduchý vzťah medzi dvoma subjektami ale väzby zúčtovateľnosti v štáte sú zosieťované a existuje tak viacero fór pre toho istého aktéra. Napríklad minister sa zodpovedá parlamentu, je však zodpovedný aj občanom, ďalšiemu množstvu fór, napríklad Národnému kontrolnému úradu. Ide o viacnásobnú zúčtovateľnosť.

Väčšina autorov rozlišuje 3 prvky tvoriace koncept – informovanie, vysvetlenie a znášanie konzekvencií (sankcií) a 2 dimenzie zúčtovateľnosti - jednou je answerability (čo je spolu informovanie a vysvetlenie) a druhou je možnosť uplatniť sankcie. (Schedler 1997, Bovens 2010)

Pojem transparentnosť nie je priamo súčasťou konceptu zúčtovateľnosti, ale jeho obsah je veľmi podobný tomu, čo sa v koncepte zúčtovateľnosti nazýva answerability. Väčšina autorov sa zhodne na answerability ako jadre konceptu, odlišnosti rôznych autorov sa týkajú prevažne sankcií (sú nutné?, akej musia byť povahy?) a definovania množiny vzťahov, ktoré spadajú pod koncept.

Zúčtovateľnosť sa ale nevzťahuje napríklad na úradníka pracujúceho na ministerstve, a to nie preto, že nie je volený predstaviteľ ale preto že nevykonáva moc ale len príkazy svojho nadriadeného, je len subjekt a nie agent, jeho nadriadený tak zodpovedá za jeho chyby (Schedler 1997:8)

3.1. Horizontálna a vertikálna zúčtovateľnosť

Vertikálna a horizontálna zúčtovateľnosť sú dve kategórie, ktoré sa zásadne líšia v tom, ako konkrétne je zúčtovateľnosť realizovaná. Vertikálna zúčtovateľnosť je vzťah medzi mocnejším a menej mocným agentom a subjektom. Naproti tomu horizontálna zúčtovateľnosť znamená vzťah približne rovnocenných subjektov. (Schedler 1997:12) Zúčtovateľnosť je v ústavnom poriadku zabezpečená systémom brzd a protiváh (Karklins 2005:125), z ktorých väčšina patrí práve pod vnútroštátnu horizontálnu zúčtovateľnosť.

Suma moci je však pomerne relatívny pojem, preto ako lepšia ilustrácia slúži smer pôsobenia, kedy horizontálny mechanizmus pôsobí vodorovne a horizontálny zvislo

v pomyslenej pyramíde štátu, kde občania sú základňa a štátne orgány sú vyššie. Horizontálna zúčtovateľnosť je vzťah medzi orgánmi štátu, ktoré sú viazané vzájomnými právne definovanými vzťahmi, kým vertikálna zúčtovateľnosť je spravidla vzťah medzi orgánom štátu a občanmi alebo organizáciami občanov. Príkladom vertikálnej sú napríklad voľby v ktorých občania aktívne vykonávajú vzťah zúčtovateľnosti k svojim voleným zástupcom. Horizontálna zúčtovateľnosť je existencia štátnych agentúr, ktoré sú právne kompetentné a reálne schopné a ochotné vykonať akcie proti iným agentom alebo štátnym agentúram, ktoré sú v rozpore s právom. (O'Donnell 2003:34) Zásadný rozdiel je teda v tom, že horizontálna zúčtovateľnosť sa odohráva v rámci štátu kým vertikálna zúčtovateľnosť naopak odohráva medzi štátom a občianskou spoločnosťou. Z tohto faktu vychádzajú rozdiely, ktoré ďalej v texte opíšeme. Je potrebné pripomenúť, že vzhľadom na predmet našej práce sa ďalej má zmysel zaoberať najmä vertikálnymi mechanizmami zúčtovateľnosti, ktoré sa týkajú občianskej spoločnosti.

3.2. Mechanizmus zúčtovateľnosti

V literatúre existuje spor o to, či musí byť vzťah zúčtovateľnosti zviazaný písaným právom alebo sa môže jednať aj o iný fungujúci mechanizmus. Napríklad v prípade poslancov a občanov sú mechanizmom voľby, ktoré sú definované zákonom a Ústavou. V praxi však okrem volieb môže byť použitá široká paleta iných druhov implementácie ako je napríklad tlak verejnej mienky, politický tlak, finančná kontrola apod. (Karklins 2005:126) Mainwaring napríklad rozdeľuje vzťahy zúčtovateľnosti na formálne (právom alebo iným predpisom daná povinnosť) a neformálne a do svojho konceptu zúčtovateľnosti zahŕňa len formálne vzťahy (Mainwaring 2003:7), čím prakticky vylučuje tlač a mimovládne organizácie. Je zrejmé, že právny mechanizmus je z hľadiska vymožitelnosti silný, avšak aj iné mechanizmy stále spĺňajú podmienku možnosti uloženia sankcií. Aj keď nie sú také silné, môžu mať materiálne konzekvencie (Smulovitz 2003:311)

Ako je to v prípade vertikálnej zúčtovateľnosti ktorou sa prioritne zaoberá táto práca? Vertikálnym mechanizmom sú napríklad voľby, ktoré sa prirodzene riadia podľa formálnych pravidiel daných zákonom. Občianska spoločnosť, ktorá mimo volieb pôsobí práve vertikálnou zúčtovateľnosťou má dané tak formálne ako aj neformálne možnosti.

O možnostiach si viac povieme v nasledujúcej podkapitole venovanej sociálnej zúčtovateľnosti.

V literatúre existuje zhoda, že sankcie sú nutné (Schedler 1997, Przeworski 1999) Przeworski napríklad definuje zúčtovateľnosť ako schopnosť udeľovať sankcie a urobiť z neresponzívnej vlády responzívnu (Przeworski 1999:10) Otázne je, čo je a čo nie je sankcia. Napríklad bohatý prispievateľ do kampane sa rozhodne požadovať po kandidátovi protislužbu ktorú mu odmietne poskytnúť (Mainwaring 2003:10). V tomto prípade môže byť sankcia len nepriamo udelená napríklad tak, že mu prestane dodávať peniaze alebo sa pokúsi poškodiť jeho dobrú povesť. V princípe Mainwaring (2003:13) rozlišuje medzi priamou sankciou a nepriamou sankciou ktorá nie je udelená priamo, ale cez iný orgán ktorý má priamu právomoc udeľovať sankcie. Príkladom možnosti udeľovať nepriame sankcie je úrad ombudsmana, ktorý nemá právomoc udeľovať sankcie, môže však iniciovať podania na rôzne úrady (v niektorých prípadoch aj tie, ktoré nemôže realizovať občan, napr. disciplinárne stíhanie sudcu) alebo získavať informácie. V praxi sa sankcie vertikálnej a horizontálnej zúčtovateľnosti líšia. Priame sankcie orgánov štátnej správy prítomné vo horizontálnej zúčtovateľnosti sú formálne – právne, v niektorých prípadoch politické, teda neformálne. Sankcie vertikálnych mechanizmov zúčtovateľnosti sú najmä formálne a nepriame – teda realizované cez podanie na štátny alebo dozorný orgán alebo priame a neformálne, čo znamená vyvinutie tlaku. Je to práve koncept sociálnej zúčtovateľnosti ktorý je vytvorený pre štúdium vertikálnej zúčtovateľnosti smerom od občianskej spoločnosti.

3.3. Sociálna zúčtovateľnosť

Koncept sociálnej zúčtovateľnosti stavia média aj občiansku spoločnosť do jedného spoločného analytického frameworku. (Peruzzotti 2006:3) Otázka, kde sa nachádza sociálna zúčtovateľnosť v koncepte zúčtovateľnosti nie je jednoznačná. Smulovitz ju explicitne radí do vertikálnej zúčtovateľnosti, pretože smer jej pôsobenia je tomu zodpovedajúci, neskôr v práci ale kreslí rozdiel medzi ňou a volebnou zúčtovateľnosťou v otázke sankcií. Sociálna zúčtovateľnosť je súčasťou vertikálnej zúčtovateľnosti pretože ide o vzťah občianskeho sektora s oveľa mocnejšími verejnými funkcionármi. Vertikálna zúčtovateľnosť môže vplývať na verejných funkcionárov a byrokratov alebo môže fungovať aj tak, že spustí vzťah horizontálnej zúčtovateľnosti. Najmä prvá

možnosť z nej robí alternatívny mechanizmus voči tradičnej horizontálnej zúčtovateľnosti (Smulovitz 2003:309).

Vertikálna zúčtovateľnosť je v porovnaní s horizontálnou potenciálne slabšia, pretože nedisponuje žiadnymi priamymi právnymi mechanizmami. Na druhej strane je ale jej výhodou väčšia flexibilita, nie sú potrebné žiadne majority (ako pri voľbách) alebo ustanovenie v zákone (Smulovitz 2003:10-11). Flexibilitou sa radia k flexibilnejším ako sú horizontálne mechanizmy, ktorých rozháňanie môže byť zložité a tiež ako volebné vertikálne mechanizmy, keďže nefungujú v cykloch ale nezávisle od dátumu volieb. Nevýhodou volebnej zúčtovateľnosti je to, že občania nemôžu pri súčasnom volebnom nastavení voliť v prospech konkrétnej politiky alebo vyvodiť konzekvencie proti konkrétnemu politikovi. Možnosti volebnej zúčtovateľnosti sú značne obmedzené a je nepredstaviteľné, že by to mala byť jediná forma zúčtovateľnosti smerom od občanov k štátu. Schedler (1997:4) ju nazýva slabou, bezzubou. Možnosti sociálnej zúčtovateľnosti na druhej strane vyvážené oveľa väčšími nárokmi na participáciu, umožňujú selektívnu kontrolu, signály a sankcie špecifických aktérov a správania.

Rôzni autori pristupujú k del'be sociálnej zúčtovateľnosti rôzne. Peruzzotti s Smulovitzovou hovoria o stratégiách sociálnej zúčtovateľnosti v 3 oblastiach – súdna, sociálna mobilizácia a medializácia (Peruzzotti 2006:19). Malenová a kol. sa vo svojej práci zaoberajú skôr procesom zúčtovateľnosti ako jednotlivými nástrojmi, kde definuje 5 po sebe idúcich krokov. (Malena, C. – Forster, R. – Singh, J. 2004:8) Základom nášho poňatia je však Smulovitzovo rozpracovanie, ktoré rozdeľuje efekty sociálnej zúčtovateľnosti a jej vplyv na horizontálnu zúčtovateľnosť na 4 skupiny ktorými sú dlhodobé dôsledky, symbolické sankcie na verejných funkcionároch, sociálne mechanizmy, ktoré aktivujú horizontálne mechanizmy a formovanie watchdogov. Tento prístup podľa nás pomenúva všetky kľúčové fenomény, jeho problémom je že tieto kategórie nie sú spojené žiadnou premennou. Navrhli sme preto rozdelenie podľa formálnosti alebo neformálnosti použitého mechanizmu.

3.4. Nástroje sociálnej zúčtovateľnosti

Ako sme už spomenuli, delíme ich na formálne a neformálne. Existujú 2 spôsoby ako môže sociálna zúčtovateľnosť pôsobiť. Priamo alebo pôsobením na iné

horizontálne/vertikálne mechanizmy zúčtovateľnosť. Priamo je to vtedy, ak sa rozhodne fórum patriace do občianskej spoločnosti pôsobiť priamo tlakom na agenta; nepriamo ak sa rozhodne napríklad podať podanie na štátny úrad, ktorý ho má právomoc sankciovať. Hoci tieto dve kategórie nie je možné úplne oddeliť, pretože spolu dynamicky interagujú (Smulovitz 2003:311) Väčšia šanca na úspech existuje vtedy, keď sú tieto nástroje použité zároveň, neexistuje nejaké poradie alebo hierarchia (Peruzzotti 2006:24) Nástroje sme pre väčšiu prehľadnosť umiestnili do Tabuľky 1. Okrem týchto nástrojov ešte podľa Maleny existujú takzvané nástroje novej generácie – participatívne vytváranie policy, participatívny rozpočet, sledovanie verejného rozpočtu, občianske monitorovanie a hodnotenie verejných služieb (Malena, C. – Forster, R. – Singh, J 2004:3) Tieto však nebudeme v práci reflektovať.

3.4.1. Medializácia

Hlavným zdrojom sociálnej kontroly je intenzita a viditeľnosť „hlasu“ (Peruzzotti 2006:16) v očiach verejnosti. Sociálna zúčtovateľnosť sa svojimi neformálnymi cestami snaží, aby sa o probléme dozvedelo čo najviac voličov. Média sú pritom najľahšia cesta, ako to dosiahnuť. Pomocou médií môže byť sociálna zúčtovateľnosť vyvolaná jednotlivými novinármi, občanmi alebo mimovládnyimi organizáciami. (Peruzzotti 2006:24) Úspech je závislý okrem týchto podmienok aj od toho, aké sú pociťované potenciálne strany zo strany politika/organizácie ktorej hrozí poškodenie povesti. Niektorí autori v tejto súvislosti hovoria o tzv. „reputational accountability“, reputačná zúčtovateľnosť ktorú definuje ako akúsi alternatívu voči inštitucionalizovanej zúčtovateľnosti (Keohane 2002:9) Úspešnosť takého tlaku závisí napríklad od vzťahov s médiami a miery, do akej sú média investigatívne v danej krajine. Sankciou je ohrozenie alebo zníženie kreditu aktéra. Ak je napríklad problémom podozrivá zmluva, riešením môže byť jej zrušenie pred podpisom bez toho, aby boli vôbec aktivované kontrolné mechanizmy a musel byť potrestaný príslušný minister.

3.4.2. Sociálna mobilizácia

Sociálna mobilizácia je širší pojem ako len medializácia. Súčasťou sociálnej mobilizácie býva aj medializácia, avšak sociálna mobilizácia sa od medializácie nelíši samotnými cieľmi, ale formou. Hovoríme o nej vtedy, ak organizovaní sociálni aktéri dostanú do pozornosti verejnosti konkrétny problém, ktorý je podľa nich zneužitím verejnej moci.

(Peruzzotti 2006:22) V kontraste k tradičnému štúdiu sociálnych hnutí sa v tomto prípade nejedná o splnenie konkrétnych materiálnych požiadaviek, ale o nástroj na vynútenie zúčtovateľnosti. Charakteristikou sociálnej mobilizácie je teda širšia podpora a organizácia ako v prípade medializácie. Často ju sprevádzajú masové akcie ako sú protesty, petície, atď.

3.4.3. Aktivácia horizontálnych mechanizmov

Horizontálne mechanizmy zúčtovateľnosti sú inštitucionálne a legálne nástroje, pomocou ktorých sa môžu občania dovolávať sankcií voči verejným funkcionárom. Ich podstatou je formálnosť a fakt, že sú menej flexibilné ako predošlé dva nástroje, keďže môže byť použité len v zákonom a predpismi definovaný prípadoch. Vo väčšine prípadov len samotný verejný tlak realizovaný prvými dvoma nástrojmi nestačí na riešenie problému a aktiváciu príslušných mechanizmov zúčtovateľnosti. K formálnym sankciám môže spravidla pristúpiť každý občan, aj keď nie každý ma časovú, odbornú kapacitu napríklad podať podanie na súd. Niektoré sú prípustné len napríklad ombudsmanovi alebo inému orgánu (priamy podnet NKÚ, atď). Podanie na súd slúži ako cieľ petície a zároveň dáva možnosť štátu vyjadriť sa k najzávažnejším obvineniam. (Peruzzotti 2006:31) V literatúre sa objavuje sa tu pojem „legálna mobilizácia“ čo je vlastne mobilizácia podporou žaloby alebo iného právneho aktu. Podľa Zemana ide o formu občianskej participácie (Zeman 1983:692). Legálna mobilizácia viedla v napríklad v Latinskej Amerike k vytvoreniu nových úradov ako napríklad ombudsman (Smulovitz 2003:314)

Tabuľka 1:Nástroje sociálnej zúčtovateľnosti

Nástroj	Medializácia	Sociálna Mobilizácia	Aktivácia horizontálnych mechanizmov
Typ	Neformálny	Neformálny	Formálny

Zdroj: autor

3.4.4. Začlenenie novej témy verejnej agendy (diskurzu)

Okrem krátkodobých efektov watchdogovej aktivity existujú aj dlhodobé, ktoré je možné pozorovať v dlhšom časovom slede. Z nich sa v literatúre spomína efekt akéhosi precedensu verejnej diskusie, keď je nejaká kauza odhalená tak do budúcnosti sa spoločnosť stáva citlivejšou na podobné excesy a vedie to k začleneniu novej témy do verejnej agendy, čo prehľbuje zúčtovateľnosť (Smulovitz 2003:311). Týmto spôsobom občianska spoločnosť a v rámci nej aj watchdogové organizácie môžu trvalo prehľbovať zúčtovateľnosť verejných činiteľov aj bez priameho lobbingu a presadzovania legislatívnych zmien.

4. Watchdogová rola občianskej spoločnosti

4.1. Watchdogová rola občianskej spoločnosti vo svetle vývoja občianskej spoločnosti

V tejto kapitole bude naším cieľom zmapovať vývoj občianskej spoločnosti so zameraním na watchdogové aktivity na ktoré nadviazala Aliancia Fair-play.

Pred rokom 1989 nemôžeme hovoriť o existencii v občianskej spoločnosti v demokratickom zmysle slova. Občianska spoločnosť existovala len v podzemných podmienkach bez akejkoľvek inštitucionalizácie či uznania zo strany štátu. Obdobie po páde režimu bolo poznamenané búrlivým rozvojom občianskej spoločnosti, kde sa občianska spoločnosť musela po pár rokoch existencie vyrovnávať nielen s ohrozením vlastnej existencie, ale aj liberálneho poňatia demokracie ako takého, ktoré predstavoval štýl vládnutia najmä 3. vlády Vladimíra Mečiara v rokoch 1994-1998. Na tieto výzvy reagovala mobilizáciou, súčasťou ktorej boli kampane – jednou z nich aj kampaň OK'98 za spravodlivé a čestné voľby v roku 1998. Táto kampaň bola z dostupných empirických dát hodnotená ako úspešná (Brozmanová 2009:44) a stojí za povšimnutie, keďže to bol nepochybne jeden z najväčších prejav občianskej angažovanosti na Slovensku, a pozostával aj z watchdogového elementu, ktorým bol monitoring volieb.

Zmena v prístupe k štátu k občianskej spoločnosti, ktorá nastala po roku 1998 znamenala znormlizovanie vzťahov, „niektorí lídri odišli z neziskových organizácií do štátneho sektora.“ (Bútora 2012:22) Práve z konca tohto obdobia, z rokov 1997 a 1998 pochádzajú prvé zmienky pojmu občianska advokácia v literatúre. Po roku 1998 sa občianska spoločnosť mohla prestať báť o vlastnú existenciu a tak sa mohla začať venovať rozvíjaniu svojich aktivít.

V júli 2000 bol na Úrade vlády za účelom implementácie národného programu vytvorený Riadiaci výbor boja proti korupcii, ktorý zahŕňal zástupcov ministerstiev a ostatnej štátnej správy, mimovládnych organizácií a zahraničných donorov. Avšak od marca 2001 k júnu 2002 sa tento výbor nestretol.

Z aktivít tretieho sektora bola z hľadiska predmetu tejto práce nepochybne najvýznamnejšia Iniciatíva za dobrý zákon o prístupe k informáciám, vďaka ktorej sa podarilo v roku 2000 prijať zákon nadštandardných parametrov aj porovnaní so západoeurópskymi krajinami (porovnaj Brozmanová 2009:46), ktorý „je jednou z foriem boja proti korupcii a klientelizmu a navyše umožňuje kontrolu na všetkých stupňoch štátnej správy a samosprávy zo strany verejnosti“ (Brozmanová 2009:45).

Rok 2005 bol zlomovým rokom pre využívanie zákona o slobodnom prístupe k informáciám, ktorý sa stal kľúčovým nástrojom občianskej angažovanosti (Bútora 2012:26) Bolo to vďaka rozhodnutiam, ktoré v sporoch medzi mimovládnyimi organizáciami a úradmi rozhodli v prospech práva na sprístupnenie informácií.

Organizácie pôsobiace v oblasti občianskej advokácie v oblasti kontroly moci či ovplyvňovania verejných politík začali prichádzať o svojich zahraničných podporovateľov a ťažko sa im hľadal dostatok domácich podporovateľov. Komplikáciou pritom nebol len prístup k prostriedkom, ale aj cena za ich využitie. Ako píše Bútora: „prístup k domácim finančným prostriedkom sa ukázal byť neprijateľný za daných podmienok alebo si [mimovládne organizácie] chceli uchovať finančnú nezávislosť“ (Bútora 2012:25). V tomto období mimovládne organizácie spolupracovali v združení s názvom Aliancia – stop konfliktu záujmov pomocou ktorej sa snažili presadiť sprísnenie zákona o konflikte záujmov.⁸

Po období 2 vlád pravicových strán bolo Slovensko ekonomicky v omnoho lepšom stave, napriek tomu pretrvávalo sklamanie z morálky vo verejnej sfére (Bútora 2012:24) V tejto situácii sa k moci po prvýkrát dostala strana SMER-SD a jej predseda R.Fico koalícii so stranami HZDS-ĽS a SNS. Bútora hodnotí obdobie rokov 2006 až 2010 ako obdobie, ktoré nebolo priaznivé pre rozvoj občianskej spoločnosti. V tomto období sa však posilnila kredibilita mimovládnych organizácií, čo sa podľa Bútoru dá pripísať väčšej viditeľnosti a akčnosti v niektorých kauzách, napr. kauza Pezinská skládka (Bútora 2012:27).

⁸ SME.sk: Zdá sa, že parlament nechce prísnejší zákon o konflikte záujmov [online]. Publikované 2.7.2003 [cit. 2013-12-18] Dostupné z <<http://www.sme.sk/c/1022909/zda-sa-ze-parlament-nechce-prisnej-si-zakon-o-konflikte-zaujmov.html>>

Faktory ktoré ovplyvnili rozvoj tretieho sektora na Slovensku sú okrem iných kríza sociálneho štátu, nárast aktívnejších stredných vrstiev, revolúcia v komunikácii. (Brozmanová 2009:39) Na watchdogové pôsobenie tretieho sektora z nich mal zrejme najväčší vplyv progres v oblasti informačných technológií a najmä rozvoj Internetu. Kľúčovými otázkami boli klientelizmus a transparentnosť vo verejnom sektore, kvalita reforiem, hľadanie a testovanie spôsobov, ako vytvoriť domáce zdroje pre mimovládny sektor, ktoré by nahradili odchádzajúce cezhraničné zdroje.

Fázy vývoja občianskej spoločnosti predkladáme, tak ako ich naformuloval Demeš. Zlomovými bodmi vývoja bol rok 1998, kedy sa mohol naplno začať rozvoj občianskej spoločnosti a rok 2004, čo bolo konečný bod najväčšej intenzity reforiem a spolu s obdobím vlády R. Fica predstavoval pre občiansku spoločnosť „test“ vyzretosti.

3+1 fázy rozvoja občianskej advokácie podľa Demeša:

1. Fáza formovania nezávislého občianskeho sektora (1990-1992)

Formovali sa východiská, programy a lídri.

2. Fáza obrany demokracie a ústavnosti (1993-1998)

Neziskové organizácie ako aktér zápasu o demokratický charakter Slovenska. Tie monitorujú štát a vytvárajú zázemie pre tvorbu alternatívnych verejných politík.

3. Fáza diverzifikácie v období reforiem (1999-2004)

Zo štátu sa stal partner občianskej spoločnosti. Tlak na schopnosť „poskytovať štátu nezávislú spätnú väzbu, upozorňovať na prešľapy aj svojich bývalých priateľov a partnerov“.

4. Fáza zápasu o zachovanie občianskej tradície (2004-)

Zápas o prežitie z dôvodu nedostatku zdrojov, čo sa týka najmä organizácií pôsobiacich v oblasti verejného záujmu, nastavovania zrkadiel moci a jej kontroly či komentovania a ovplyvňovania verejných politík z občianskych pozícií.

(Zroj: Strečanský 2004:202-204 - krátené)

V minulosti existovali na Slovensku viaceré mimovládne organizácie zamerané na boj proti korupcii. Nie všetky však vo svojej činnosti používali watchdogové nástroje.

Občan, demokracia a zodpovednosť bola založená v roku 1992 ako pobočka zahraničnej organizácie a pôvodným cieľom bolo presadzovanie menšinových práv. Postupom času ale do svojej činnosti zahrnulo problematiku zvyšovania občianskej participácie, presadzovania a uplatňovania ľudských práv⁹. Vďaka širokému zameraniu sa táto organizácia ktorá funguje dodnes čiastočne zapojila aj do watchdogových aktivít a to najmä v oblasti vzdelávania v prístupe k súdnym rozhodnutiam, práva na informácie a monitoringu dodržiavania infozákona. (Sičáková-Beblavá 2004:236)

Občianske oko bolo aktívne v prevencii korupcie najmä na komunálnej úrovni. Pomocou aktivistov napríklad organizácia v roku 2003 oslovovala zamestnancov najkorupčnejších inštitúcií a ponúkali im nálepku „Pracovisko bez úplatkov“. (Sičáková-Beblavá 2004:237) Hlavný význam spočíval vo vytváraní povedomia o korupcii.

Via Iuris je organizácia ktorá vznikla v roku 1993 a pomáha ľuďom obhajovať svoje práva a zúčastňovať sa na rozhodovaní o veciach verejných. Oblasťou špecializácie organizácie je najmä právo a navrhovanie zmien, v ktorom navrhuje zmeny na zlepšenie transparentnosti fungovania súdov, prevádzkuje portál Otvorenepраво.sk. Táto organizácia sa systematickejšie nezaoberá watchdogovou činnosťou a oblasť jej pôsobenia je iná ako oblasť boja proti korupcii.

4.2. Mimovládne organizácie plniace watchdog rolu na súčasnom Slovensku

Z literatúry je zrejmé, že watchdogovú rolu môžu vykonávať nielen médiá ale aj občianska spoločnosť. Zostáva nám teda identifikovať ktoré mimovládne organizácie plnia watchdogovú rolu na súčasnom Slovensku. Za watchdogové organizácie budeme považovať organizácie, ktoré sa zaoberajú watchdogovou činnosťou v oblasti prevencie korupcie a zvyšovania transparentnosti. Na Slovensku sa občianska spoločnosť v rámci boja proti korupcii venuje „vzdelávaniu, zameriava sa na tvorbu systémových protikorupčných zmien či monitoring vecí verejných – teda plní watchdog funkciu“. (Sičáková-Beblavá 2004:233)

Tá istá autorka rozdelila mimovládne organizácie z hľadiska obsahového zamerania na:

⁹ Pozri www.odz.sk

Think-tanky, teda MVO, ktoré sa primárne venujú analytickej činnosti a príprave systémových opatrení v tejto oblasti. Sem patria napr. INEKO a Inštitút pre dobre spravovanú spoločnosť (SGI).

Watchdogové MVO, ktoré sa primárne venujú odhaľovaniu prípadov korupcie a pracujú s verejnou mienkou. Do tejto skupiny patrí napríklad AFP.

Kombinácia oboch prístupov, kde možno zaradiť napr. TIS.

(Sičáková-Beblavá, E. – Šípoš, G. – Kurian, M. 2011:194)

Okrem watchdogov existuje v oblasti boja proti korupcii aj typ organizácie ktorý nazývame think-tank. Aký je vzťah medzi watchdogom a think-tankom? Tieto dve aktivity (teda odhaľovanie prehreškov a príprava analýz) idú v praxi väčšinou ruka v ruke pretože z konkrétnych prípadov sa dajú formulovať konkrétne odporúčania pre verejné politiky. Z toho vyplýva že pre organizáciu ktorá sa zaoberá prioritne investigatívou je konzistentné aj navrhovať a obhajovať zmeny pravidiel. Hranica medzi watchdogom a think tankom je teda tenká do tej miery, že watchdog znamená najmä investigatívu a teda odhaľovanie konkrétnych prípadov, kým think-tank sa zameriava skôr na všeobecný výskum.

Kombináciou oboch prístupov je slovenská pobočka Transparency International. Jej činnosť je zameraná hlavne na monitorovanie a hodnotenie stavu korupcie, prípravu analýz a správ, presadzovanie systémových opatrení a zvyšovanie protikorupčného povedomia na Slovensku. Významná je aktivita TIS pri tvorbe analytických materiálov v oblasti boja proti korupcii, ktoré pravidelne produkuje. Zoznam činnosti TIS je rozsiahly a pomerne rôznorodý, my sa v tomto krátkom prehľade zameriame na aktivity, ktoré súvisia s watchdogom.

Verejné obstarávanie je dlhodobou témou TIS. V roku 2004 monitorovala verejné obstarávania v 15 nemocniciach. Niektoré relevantné podania od občanov boli postúpené Úradu boja proti korupcii Úradu vlády SR¹⁰. V roku 2005 TIS taktiež poukázala na nedostatočnú transparentnosť rozdeľovania dotácií z Enviromentálneho fondu

¹⁰ Transparency International Slovensko: Správa o činnosti Transparency International Slovensko v roku 2004 [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://transparency.sk/wp-content/uploads/2010/01/Vyrocnna-sprava-za-rok-20041.pdf>>

a dodatočných daňových príjmov U.S. Steel Košice, čo prezentovala aj na tlačovej besede¹¹. Analýzu verejného obstarávania nemocníc vykonala v roku 2004 a v rokoch 2009 až 2012.

Od roku 2007 do 2010 TIS prevádzkovala právnu protikorupčnú poradňu určenú právnickým a fyzickým osobám. V roku 2009 pridala špeciálnu webovú stránku ktorá mala pomáhať s právnymi problémami nahlasovania korupcie a tiež špeciálny formulár na stránke najväčšieho slovenského denníka SME¹². V roku 2010 TIS informovala o tom, ako sa najčastejšie obchádza zákon o povinnom zverejňovaní zmlúv.¹³ V roku 2008 monitorovala TIS poplatky spojené so zákonom o slobodnom prístupe k informáciám, internetové stránky obcí a miest, neskôr hodnotila stránky štátnych inštitúcií.¹⁴

TIS sa rovnako ako AFP zaoberá aj zlepšovaním transparentnosti pomocou technologických projektov. Portál Otvorenezmluvy.sk na ktorom spolupracuje s Aliancou Fair-play sprístupňuje súdne rozhodnutia v používateľsky oveľa atraktívnejšej forme ako to robia jednotlivé súdy. V roku 2006 TIS spustila register mestských firiem. Tento register obsahuje zoznam obchodných spoločností založených slovenskými obcami so štatútom mesta a spoločnosti, v ktorých majú tieto obce podiel na základnom imaní.¹⁵ V roku 2011 tiež TIS zverejnila portál kde v prístupnej forme sprístupňuje granty do školstva a kultúry od roku 2004.¹⁶ Tiež v roku 2012 spustila projekt, ktorý pomocou rebríčka monitoroval transparentnosť štátnych firiem. Ďalej v roku 2010 TIS pripravila užívateľsky komfortnejšiu verziu úradného Vestníka verejného obstarávania. V roku 2013 sa spustila TIS projekt ktorý zverejňuje v priateľskej podobe súdne rozhodnutia. TIS tiež v roku 2011 sprístupnila Otvorený

¹¹ Transparency International Slovensko: Výročná správa 2005 [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://transparency.sk/wp-content/uploads/2010/01/Annual-report-2005.pdf>>

¹² Transparency International Slovensko: Výročná správa 2009 [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <http://www.transparency.sk/wp-content/uploads/2010/01/TIS_Vyrocnna-sprava_suvaha_vykaz_2009.pdf>

¹³ Transparency International Slovensko: Výročná správa 2010 [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <http://www.transparency.sk/wp-content/uploads/2010/01/TIS_Vyrocnna-sprava_suvaha_vykaz_2010.pdf>

¹⁴ Transparency International Slovensko: Výročná správa 2008 [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <http://www.transparency.sk/wp-content/uploads/2010/01/TIS_Vyrocnna-sprava_suvaha_vykaz_2008.pdf>

¹⁵ Transparency International Slovensko: Výročná správa 2006 [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://transparency.sk/wp-content/uploads/2010/01/Vyrocnna-sprava-za-rok-20061.pdf>>

¹⁶ Transparency International Slovensko: Výročná správa 2011 [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <http://www.transparency.sk/wp-content/uploads/2010/01/TIS_Vyrocnna-sprava_suvaha_vykaz_2011.pdf>

vestník verejného obstarávania, ktorý sprístupňuje údaje o výsledkoch tendrov vo verejnej správe od roku 2005 dostupný na stránke tendre.sme.sk.¹⁷

V prezidentských voľbách v roku 2012 TIS zistila, že výdavky kandidátov na médiá a čísla, ktoré uvádzali samotné médiá nekorešpondovali.¹⁸ V roku 2006 iniciovala TIS petícia na podporu advokátky Márie Mešencovej. Dôvodom bolo „rozhodnutie Slovenskej advokátskej komory, ktorá vylúčila zo svojich radov Máriu M. z dôvodu, že aktívne spolupracovala s políciou na odhalení korupcie svojho kolegu advokáta.“¹⁹ Petícia mala skôr symbolický a podporný charakter, pretože neobsahovala žiadnu konkrétnu požiadavku. Podpísalo ju 512 signatárov, vrátane predstaviteľov Aliancie Fair-play. TIS zverejňuje svoje zistenia od roku 2009 na blogovej stránke, najskôr na portáli Etrend²⁰, neskôr Blogy SME²¹.

Počet organizácií bojujúcich proti korupcii watchdogovou činnosťou je pomerne malý, čo je spôsobené aj konfliktným charakterom tejto činnosti. (porovnaj Sičáková-Beblavá 2004:233) Spomedzi ďalších organizácií sa v posledných mesiacoch zviditeľnila organizácia GINN²², ktorá existuje pomerne krátky čas a jej aktivity sú v niektorých oblastiach kontroverzné. Formálne nepatrí do kategórie neziskových organizácií.²³

¹⁷ Transparency International Slovensko: Výročná správa 2011 [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <http://www.transparency.sk/wp-content/uploads/2010/01/TIS_Vyrocnna-sprava_suvaha_vykaz_2011.pdf>

¹⁸ Transparency International Slovensko: Výročná správa 2012 [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <http://www.transparency.sk/wp-content/uploads/2010/01/TIS_Vyrocnna-sprava_suvaha_vykaz_2012.pdf>

¹⁹ Petícia na podporu vylúčenej advokátky [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.changenet.sk/?section=kampane&x=209098>>

²⁰ Pozri <http://blog.etrend.sk/transparencyblog.html>

²¹ Pozri <http://transparency.blog.sme.sk/>

²² Pozri <http://www.ginn.pro/>

²³ na základe Štatistického registra organizácií <http://www.statistics.sk/pls/wregis/dotaz>

5. Podmienky pre watchdogovú činnosť

Konkrétne možnosti pre watchdogovú činnosť vychádzajú z toho, aké sú nastavené legislatívne možnosti, rozhodovacia prax súdov, podpora verejnosti, akú má v danej krajine watchdog tradíciu apod.

5.1. Protikorupčná legislatíva

5.1.1. Úplatok

Slovenský trestný zákon postihuje pasívne aj aktívne úplatkárstvo v priamej aj nepriamej forme ak je spojené s poskytovaním verejného záujmu, kam patria okrem politikov, úradníkov a sudcov aj súdni úradníci, aj zamestnanci medzinárodných alebo medzivládnych organizácií a orgánov a firiem v súkromnom sektore. (OSI 2002:98). V mnohých prípadoch je však komplikované dokázať verejným činiteľom priamo predanie úplatku. Z hľadiska watchdogu je navyše takmer nemožné priamo dokázať poskytnutie úplatku, lebo by si to vyžadovalo infiltrovanie sa do korupčných štruktúr. Preto sa pri watchdogovej aktivite médií a mimovládnych organizáciami stretávame skôr s problémom konfliktu záujmov, transparentnosti a otvorenosti tendrov.

5.1.2. Konflikt záujmov

Ako konflikt záujmov sú podľa Zákon č. 357/2004 Z. z. o konflikte záujmov definované rôzne aktivity verejných funkcionárov ako (skrátene):

- využívať svoju funkciu (...) vo svoj prospech, v prospech jemu blízkych ľudí a iných fyzických osôb alebo právnických osôb
- žiadať dary, prijímať dary, navádzať iného na poskytovanie darov alebo získať iné výhody v súvislosti s výkonom svojej funkcie
- sprostredkovať pre seba, blízku osobu alebo inú fyzickú alebo právnickú osobu obchodný styk s štátom, obcou, VÚC, štátnym podnikom,...
- nadobúdať majetok od štátu alebo Fondu verejného majetku SR inak ako vo verejnej súťaži alebo vo verejnej dražbe, to sa vzťahuje aj na blízke osoby verejného funkcionára

- uzatvoriť zmluvu o tichom spoločenstve alebo nadobúdať akcie na doručiteľa inak ako dedením
- používať svoju osobu, svoje meno a priezvisko, svoju podobizeň, obrazový snímku, záznam svojho hlasu alebo svoj podpis na reklamu
- používať symboly spojené s výkonom svojej funkcie na osobný prospech

Na základe toho istého zákona majú verejní funkcionári povinnosť podávať majetkové priznania. Tieto priznania sú v súčasnosti zaujímavým zdrojom informácií o ich majetku. Na základe tohto zákona boli zaznamenané podania od občanov na Výbor NR SR pre nezlučiteľnosť funkcií.²⁴

5.2. Protikorupčné inštitúcie

5.2.1. Národný kontrolný úrad

Je štátny orgán so sídlom v Bratislave, ktorý je z Ústavy nezávislý. V čele NKÚ je jeho predseda Predsedu a podpredsedov volí a odvoláva NR SR. (Ústava SR, článok 61, odsek 1) Úrad môže kontrolovať najmä hospodárenie s majetkom štátu, obcí, VÚC, miest, EÚ a štátnych firiem.²⁵ NKÚ SR vykonáva kontrolu na základe vopred schváleného Plánu kontrolnej činnosti. Doručené podania môžu byť využité ako doplnkový zdroj informácií v rámci vecne zameraných plánovaných kontrol. Jediný, kto môže NKÚ priamo uložiť vykonanie kontroly je NR SR.²⁶ Výsledky kontrol sú voľne prístupné na internetovej stránke úradu.²⁷ Možnosti pre využitie NKÚ vo watchdogovej činnosti sú tak obmedzené.

²⁴ TASR: Výbor prerušil rokovanie o Vaľovej údajnom konflikte záujmov [online]. Publikované 10.9.2013 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.teraz.sk/slovensko/vybor-valova-politika-nrsr/57814-clanok.html>>

²⁵ NKÚ: Právne postavenie, právomoci a pôsobnosť NKÚ SR [online]. <http://www.nku.gov.sk/pravne-postavenie-pravomoci-a-posobnost-nku-sr>

²⁶ NKÚ: Podávanie sťažností, podnetov a iných podaní [online]. <http://www.nku.gov.sk/podavanie-staznosti-podnetov-a-inych-podani>

²⁷ NKÚ: Informovanie sa o výsledkoch kontroly od roku 2012 [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.nku.gov.sk/spravy-o-vysledkoch-kontrol-od-roku-2012>>

5.2.2. Úrad pre verejné obstarávanie

Existuje od roku 2001. Ako sa uvádza na internetovej stránke²⁸ úradu, „Úrad je nezávislý ústredný orgán štátnej správy, na čele ktorého je predseda úradu. Ďalšími orgánmi úradu sú dvaja podpredsedovia úradu a Rada úradu.“

Jeho kompetencie zahŕňajú:

- vykonáva štátnu správu v oblasti verejného obstarávania a koncesného obstarávania,
- vykonáva dohľad nad verejným a koncesným obstarávaním a rozhoduje o námietkach účastníkov verejného a koncesného obstarávania podaných proti postupu obstarávateľov, ukladá pokuty za porušenie zákona,
- predkladá najmenej raz ročne správu o výsledkoch svojej činnosti vláde a na požiadanie aj výboru Národnej rady Slovenskej republiky, atď.

5.2.3. Ombudsman

Verejný ochranca práv má tiež isté právomoci využiteľné v oblasti watchdogu, hoci jeho primárnym poslaním je dohliadať na práva občanov. Ombudsman má istú vyšetrovaciu právomoc (môže vstupovať do objektov orgánov verejnej správy, vyžadovať od nich písomnosti a klásť im otázky).²⁹ Pri schopnosti konať je ale odkázaný na vyšetrovaciu a zmierovaciu činnosť, nemôže priamo udeľovať sankcie ani vyžadovať nápravu stavu. Môže podávať návrhy na disciplinárne konanie sudcov.

5.2.4. Odbor boja proti korupcii a organizovanej kriminalite

Bol vytvorený v roku 1998 ako súčasť Úradu inšpekčnej služby Policajného zboru. Pôsobí v Košiciach a Žiline. V minulosti vyšetroval napríklad škandál v súvislosti s financovaním politickej strany KDH a škandál týkajúci sa pridelenia prostriedkov EÚ. (OSI 2002, s. 103) Jeho zameranie je predovšetkým na organizovanú kriminalitu a zločinecké skupiny, ktoré sa pokúšajú korumpovať verejných činiteľov s cieľom získať neoprávnený prospech. (Zemanovičová 2001:8).

²⁸ NKÚ: Kompetencie Úradu pre verejné obstarávanie [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z:

<<http://www.uvo.gov.sk/kompetencie-uradu-pre-verejne-obstaravanie>>

²⁹ VOP: Právomoci VOP [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.vop.gov.sk/pravomoci-vop>>

5.3. Legislatívne ukotvenie nástrojov watchogu

5.3.1. Petícia

Petícia je pomerne voľne interpretovateľný nástroj. Petíciu možno spísať takmer ku hocičomu, príslušný orgán ju musí formálne prejednať, ale to je v podstate všetko. Nie je zaručené, že petícia bude aj úspešná a požadovaná zmena sa preniesie do praxe alebo požadovaný návrh bude prijatý. Pravdepodobnosť úspešnosti petície sa zvyšuje s počtom podpisov pod ňou podpísaných, publicitou petície, prípadne významnosti signatárov. Petíciu je v rámci watchdogovej aktivity možné používať v rôznych prípadoch a je ju ňou možné požadovať veľmi konkrétne požiadavky, ale aj vyjadriť občiansky postoj.

5.3.2. Zákon o slobodnom prístupe k informáciám 211/2000

Takzvaný „infozákon“ bol schválený v roku 2000 po širokej kampani občianskej spoločnosti, účinnosť nadobudol od 1. januára 2001. Podľa Láštica zákon „umožňuje kontrolu verejnej moci spôsobom, ktorej orgány verejnej moci neboli a nie sú schopné“ (Láštic 2008:192) Možnosti watchdogu ktoré poskytuje tento zákon sú skutočne pomerne rozsiahle, pretože na jeho základe je možné získať prakticky všetky písomné informácie, na základe ktorých sa verejné orgány rozhodujú, za predpokladu že nie sú tajné.

Zákon je univerzálny, lebo o sprístupnenie informácií môže požiadať každá fyzická a právnická osoba a to písomne alebo elektronickou cestou. Zákon prikazuje sprístupnenie informácií povinným osobám³⁰, čo je pomerne široká množina inštitúcií, napríklad: štátne orgány, obce a mestá, právnické alebo fyzické osoby, ktorým zákon zveruje vo vymedzenom rozsahu právomoc rozhodovať o určitých právach a povinnostiach, rozpočtové a príspevkové organizácie zriadené štátom alebo obcou, právnické osoby zriadené zákonom, právnické osoby za predpokladu, že hospodária s verejnými prostriedkami, resp. majetkom štátu alebo obcí, atď.³¹Existujú len dve podmienky ktoré zabráňujú poskytnutiu informácie – ak je informácia povinnej osobe nedostupná alebo ak jej zverejnenie iný zákon zakazuje. Táto implicitnosť zákona je

³⁰ povinná osoba je v definícii zákona inštitúcia, ktorá ma povinnosť sprístupniť informácie

³¹ Kamenec, T. – Pirošík, V: Právo na informácie - Sprievodca aktívneho občana [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.changenet.sk/?section=howto&cat=80696&x=80695>>

veľkou výhodou. Zákon má však aj slabiny. Dve najzásadnejšie sú často neschopnosť jednoducho a rýchlo sa domôcť nápravy v prípade, že povinná osoba odmieta informácie sprístupniť. Riešením by bolo vytvorenie špeciálneho dozorného orgánu, čo navrhuje napríklad Transparency International Slovensko.³² Druhým problémom je, že stále existujú miesta kam infozákon nedosiahne, príklad sú napríklad právnické osoby zriadené štátom, mestami alebo obcami.

5.3.3. Disciplinárna zodpovednosť sudcov

Disciplinárna zodpovednosť sudcov je nástroj, ktorý je nepochybne nástrojom zúčtovateľnosti, keďže umožňuje vyvodenie sankcií v prípade neželaného konania sudcov. Tento nástroj je oproti petícii a žiadosti o informácie špecifický tým, že je prístupný len uzavretej skupine možných navrhovateľov. Na druhej strane ale môže občan alebo organizácia podať podnet napríklad ombudsmanovi, ktorý môže následne toto podanie v rámci svojich kompetencií podať.

Podľa ústavného právnika Jána Drgonca sa nejedná o neprimeraný alebo neprípustný zásah do nezávislosti súdnej moci. (Drgonec 2006) Je rozdiel medzi disciplinárnou zodpovednosťou a trestnou zodpovednosťou, keďže disciplinárna zodpovednosť sa týka len rozhodnutí sudcu. „Rozhodnutie o disciplinárnej zodpovednosti sudcu nemá za následok zmenu súdneho rozhodnutia vo veci, v ktorej sa sudca správal spôsobom, ktorý sa stal predmetom disciplinárneho konania“. (Drgonec 2006) Podľa § 120 zákona 385/2000 o sudcoch a prísediach a o zmene a doplnení niektorých zákonov je návrh na disciplinárne konanie oprávnený podať minister, verejný ochranca práv, predseda krajského súdu aj proti sudcovi okresného súdu v jeho obvode, predseda súdu proti sudcovi príslušného súdu, sudcovská rada proti sudcovi príslušného súdu vrátane predsedu tohto súdu. Disciplinárne opatrenia, ktoré je možné voči sudcovi vyvodiť zahŕňajú podľa toho istého zákona: napomenutie, pokutu vo výške ustanovenej osobitnými predpismi, zákaz činnosti s výnimkou výkonu funkcie sudcu na čas ustanovený osobitnými predpismi alebo prepádnutie veci.

³² Transparency International Slovensko: Inforzákon treba posilniť, nie oslabiť [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.transparency.sk/sk/transparency-infozakon-treba-posilnit-nie-oslabit/>>

6. Metodológia výskumu

6.1. Výskumné otázky

V práci si kladieme za cieľ zodpovedať 2 výskumné otázky:

1. Ako vykonáva Aliancia Fair-play svoju watchdogovú rolu?
2. Aký je vplyv watchdogovej činnosti Aliancie Fair-play na zúčtovateľnosť verejných funkcionárov?

Obe výskumné otázky sú skôr deskriptívneho charakteru. Pre zodpovedanie prvej je nutné získať dostupné informácie o watchdogovej aktivite Aliancie Fair-play, druhá výskumná otázka sa pýta na vzťah medzi dvojmi základnými konceptami v našej práci, ktorý budeme analyzovať na základe výskumných dát a budeme sa snažiť vyhľadať vzorce, ktoré tento vzťah charakterizujú. Obe výskumné otázky na seba nadväzujú a zodpovedanie prvej výskumnej otázky je základom pre posúdenie vplyvu, na ktorý sa pýta druhá výskumná otázka. Zúčtovateľnosť sme sa rozhodli skúmať pri verejných funkcionároch, čo je podľa nás prirodzená skupina s ktorou pracuje AFP, a ktorá je lepšie uchopiteľná ako zúčtovateľnosť organizácií.

6.2. Výskumný design

Práca sa opera o 2 hlavných koncepty – watchdog a zúčtovateľnosť. O oboch konceptoch sme pojednali v teoretickej kapitole tejto práce. Watchdog sme sa rozhodli neprekladať, keďže je to spojenie v slovenčine už etablované a najmä v odbornej obci známe, vyskytuje sa v odborných prácach aj spoločenskom diskurze. Práca vychádza z poňatia občianskeho watchdogu, ktoré je do istej miery zrekonštruované z prostredia médií, ako aj štátu a presnejšie sme ho definovali svojou vlastnou definíciou v podkapitole 2.3. V prípade zúčtovateľnosti sa držíme tradičných konceptov Andreasa Schedlera, ktorý aplikujeme na občiansku spoločnosť pomocou konceptu takzvanej sociálnej zúčtovateľnosti argentínskej politologičky Cataliny Smulovitz.

6.3. Prípadová štúdia

Musíme bohužiaľ konštatovať, že výskum v tejto oblasti takmer neexistuje.

Watchdogovou rolou sa pritom zaoberajú mimovládne organizácie na Slovensku už viac

ako 10 rokov, napriek tomu sa nimi literatúra zaoberá len okrajovo. Počet organizácií ktoré sa touto činnosťou na Slovensku zaoberá nie je veľký – môžeme hovoriť o 2 mimovládnych organizáciách a jednej ďalšej organizácii. Podľa nás je v tejto situácii keď máme z literatúry len málo informácií a počet prípadov je takisto malý prípadová štúdia vhodnou stratégiou. Navyše aj ďalšie praktické dôvody nás priviedli k voľbe prípadovej štúdie. Ako problematický sa od začiatku javil prístup k výskumným dátam, ktorý sme mali oveľa jednoduchší v prípade Aliancie Fair-play. Ukázalo sa, že vyťaženosť organizácií, citlivosť výskumnej problematiky a množstvo dát, ktoré bolo treba zozbierať boli obmedzujúce faktory. Z tohto dôvodu sme sa rozhodli pre prípadovú štúdiu organizácie ktorá sa zároveň zaoberá watchdogovou aktivitou v najväčšej miere – Aliancie Fair-play.

Prípadová štúdia sa vo všeobecnosti zameriava na jeden prípad, ktorý hlbšie študuje. Tento prístup je možné použiť vo viacerých vedných disciplínach. Prípadová štúdia je populárna v psychológii, medicíne, práve a politickej vede. (Creswell 2007:73).

Spomedzi rôznych typov prípadovej štúdie sme si vybrali inštrumentálnu prípadovú štúdiu (Creswell 2007:74) v ktorej sa výskumník zameriava na problém ku ktorému vyberá jeden prípad. Jednotka analýzy pri prípadovej štúdii môže byť podľa Creswella udalosť, program, aktivita. (Cresswel 2007:78) Jeden výskumný prípad by nám mal umožniť dostať sa zaoberať sa problematikou do väčšej hĺbky a dospieť k lepšiemu pochopeniu procesov v konkrétnom prostredí. „Štúdium viacerých prípadov oslabuje celkovú analýzu, s počtom prípadov sa znižuje hĺbka štúdia.“ (Creswell 2007:92) „Motiváciou zvyšovania počtu prípadov je možnosť generalizácie...”

Náš výskum je ohraničený časovo – od vzniku Aliancie Fair-play v roku 2002 po súčasnosť, geograficky – obsiahne slovenskú spoločnosť a politickú sféru. Neskúma celú činnosť Aliancie Fair-play, ale len jej výsek watchdogovej činnosti, ktorý sme si vyššie definovali. Relevantnosť práce je založená na myšlienke výskumu pre demokraciu dôležitého konceptu zúčtovateľnosti, ktorý v postkomunistických krajinách nefunguje tak dobre ako je tomu v dlhšie etablovaných demokraciách. Vo výskume sa z väčšej časti pridržujeme existujúcich konceptov, ale vzťahy medzi nimi budeme skúmať v oblasti, v ktorej ešte neboli v slovenských podmienkach empiricky testované, len sa predpokladá že existujú.

6.4. Operacionalizácia konceptu zúčtovateľnosť

Operacionalizácia konceptu zúčtovateľnosti nie je jednoduchá úloha aj preto, že sa jedná o pomerne široký koncept, pod ktorý spadá množstvo vzťahov na rôznych úrovniach. Ako sme identifikovali v predchádzajúcej kapitole, koncept môžeme rozdeliť na 2 dimenzie:

1. dostupnosť informácií

2. vyvodenie sankcií

Dostupnosť informácií je širší pojem, ktorý je potrebné bližšie špecifikovať. Navyše vplyv na túto dimenziu zúčtovateľnosti nie je úplne zrejmý z literatúry. Dostupnosť teda môže znamenať:

- množstvo a kvalita informácií, ktoré má verejnosť o ich činnosti k dispozícii automaticky na základe právnych noriem
- možnosť získavania dodatočných informácií
- ochota poskytovať informácie

V rámci vyvodenia sankcií je situácia komplikovanejšia. Otázka je vlastne **aké sankcie, pre koho a za čo** budeme považovať za vyvodenie zodpovednosti. Na prvú časť otázky – je zrejmé že by sa malo jednať o predstaviteľov, ktorí majú mandát a nesú zodpovednosť. Napríklad za závažné pochybenie byrokrata nestačí vyvodiť zodpovednosť len za konkrétneho úradníka, ale je nutné vyvodiť politickú zodpovednosť .

Pokiaľ je nám známe, v slovenskom priestore sme zaznamenali jeden pokus o meranie zúčtovateľnosti kvalitatívnymi nástrojmi. Išlo o meranie vyvodzovania politickej zodpovednosti od roku 2003 do roku 2010. „Snaží sa odpovedať na tri základné otázky: v ktorých obdobiach, v ktorých pozíciách a v ktorých stranách bola najčastejšie vyvodzovaná zodpovednosť?“. (Sičáková-Beblavá, E. – Šípoš, G. – Kurian, M. 2011:182-183) Výskum spočíval v zostavení databázy odstúpení politikov spolu s dodatočnými informáciami o závažnosti kauzy a vyvodenej zodpovednosti. Jednotlivé prípady boli do výskumu zaradené podľa toho že sa o nich hlasovalo v parlamente alebo imunitnom výbore, zaoberala sa nimi polícia alebo ich autori považovali za „dôležitú korupčnú

situáciu“. (Sičáková-Beblová, E. – Šípoš, G. – Kurian, M. 2011:184) Túto štúdiu je jedným z mála empirických zdrojov informácií o trendoch vo vymáhaní zúčtovateľnosti.

Vráťme sa ale k trom základným otázkam. Na otázku kto, odpovedá pojem „verejný funkcionár. Pod verejnými funkcionármi máme na mysli najmä politikov v politických funkciách (minister, poslanec, politických nominantov v štátnych podnikoch, ústavných činiteľov, sudcov, vedúcich ústredných orgánov štátnej správy, atď.) Tento pojem je zavedený aj v slovenskom práve, keď napríklad verejní funkcionári sú skupina, ktorá musí podávať majetkové priznania. (pozri Ústavný zákon 357/2004 Z.z. čl. 2 odsek 2 ktorý obsahuje zoznam verejných funkcionárov)

Na otázku ako je odpoveď zložitejšia. Vo väčšine prípadov sa považuje za sankciu odchod verejného funkcionára. Sankciou totiž môže byť napríklad aj nezvolenie v ďalšom období, právna sankcia v podobe trestného stíhania. Domnievame sa, že watchdogovou činnosťou môže mimovládna organizácia napomôcť všetkým trom druhom sankcií. Či už negatívnou medializáciou alebo konkrétnymi právnymi nástrojmi je možné ovplyvňovať aj trestnú zodpovednosť verejných funkcionárov. Z toho teda vyplýva, že budeme skúmať všetky tieto nástroje smerom k verejným funkcionárom.

Na poslednú otázku kedy dáva odpoveď watchdogová činnosť a kauzy, ktorými sa Aliancia Fair-play počas svojej činnosti systematickejšie zaoberala. Musíme upozorniť, že watchdogová aktivita je len jednou z premenných, ktoré ovplyvňujú výsledok konkrétnych káuz. Ďalšími sú napríklad zvyšovanie citlivosti verejnosti na korupciu, politická príslušnosť verejného funkcionára (je z tej istej strany ako premiér?), relatívna politická sila a popularita a mnohé ďalšie.³³

6.5. Zber dát

Dáta sme sa rozhodli získavať viacerými spôsobmi. Využili sme všetky dostupné metódy, ktoré sú k dispozícii verejnosti, ale aj metódy ktoré si vyžadovali istú dávku spolupráce zo strany skúmanej organizácie. Okrem bežne dostupných zdrojov ako sú mediálne zdroje dostupné na sieti Internet sme dáta čerpali aj z internetových stránok AFP a z ďalších elektronických zdrojov. Aliancia Fair-play nám poskytla k nahliadnutiu dokumentáciu svojich podaní na rôzne orgány, o ktorých sme si vytvorili základný

³³ porovnaj s Sičáková-Beblová, E. – Šípoš, G. – Kurian, M. 2011:182-183

prehľad. Rozhodli sme sa tiež uskutočniť rozhovory s predstaviteľmi mimovládnych organizácií, pretože k požadovaným informáciám o fungovaní a ich skúsenostiach s watchdogovou aktivitou sme sa mohli dostať jedine týmto spôsobom.

6.5.1. Analýza watchdogovej činnosti

V prvom kroku sme potrebovali analyzovať watchdogovú činnosť mimovládnych organizácií. Watchdogová činnosť tvorí len časť činnosti AFP popri iných činnostiach ako je napríklad lobovanie, organizovanie eventov, školení, seminárov, a pod. V zmysle teoretickej kapitoly ju chápeme ako odhaľovanie konkrétnych prípadov zneužitia verejnej moci. Pod tým si môžeme predstaviť analyzovanie informácie, ich dávanie do kontextu a upozorňovanie na potenciálne porušenie zákona alebo etických princípov. Otázka, ktorú si musíme položiť je teda ako môžeme watchdogovú činnosť operacionalizovať a následne o nej získať dáta. Je zrejmé nemožné merať presne aké informácie sa v rámci mimovládne organizácie analyzujú a navyše nás v rámci výskumnej otázky zaujímajú len také watchdogové aktivity, ktoré majú nejaký vplyv na zúčtovateľnosť verejných funkcionárov. V rámci predchádzajúcej kapitoly sme zistili, že nástrojmi watchdogovej činnosti, ktoré majú vplyv na zúčtovateľnosť verejných činiteľov je medializácia, využitie horizontálnych nástrojov zúčtovateľnosti alebo sociálna mobilizácia. Stáli sme teda pred dilemou, ako budeme využitie týchto nástrojov operacionalizovať.

Núkali sa rozličné spôsoby, mohli by sme napríklad sledovať počet článkov v médiách, teda postupovať mediálnou analýzou. Túto cestu sme zavrhlí kvôli ich veľkému počtu a tomu, že to nevypovedá nič o tom či sa v konkrétnej kauze dospelo k nejakej forme sankcie alebo nie. Na požadované dáta by sme sa mohli samozrejme pýtať aj jednotlivých mimovládnych organizácií, avšak to by znamenalo veľmi veľa absolvovaných rozhovorov čo nebolo z možné vzhľadom na časové možnosti zamestnancov a najmä fakt, že sme sa zaoberali kauzami spred viac rokov a tak by tieto informácie mohli byť značne nepresné, neúplné a aj neobjektívne. Rozhodli sme sa preto ako jednotku analýzy použiť „kauzu“ a pomocou zdrojových dát rôznych typov zisťovať vplyv watchdogovej aktivity AFP v jednotlivých kauzách. Aliancia Fair-play pomocou svojich pracovníkov sa vyjadrujú k množstvu problémov, ako teda rozlíšiť čo je vyjadrenie a čo vlastná watchdogová činnosť? Treba povedať že rozlíšenie v tomto

ohľade nie je jednoduché. Rozdiel medzi týmito dvoma kategóriami je nejasný. Kritériom, ktoré sme si určili je to, že sa kauza objavila v záverečnej správe organizácie za jednotlivý rok alebo internetovej stránke a AFP sa jej dlhodobo venovala, čo je možné doložiť konkrétnymi zisteniami a článkami. Zdroje dát o jednotlivých kauzách bol nasledovný:

- článok na blogu alebo internetovej stránke AFP
- záverečná správa
- tlačová beseda
- tlačová správa
- dokument
- článok v médiách
- informácia podaná ústne od členov AFP

Jednotlivé kauzy sme potom analyzovali podľa oblastí, všímali sme si najmä nasledujúce okolnosti:

- kto kauzu ako prvý otvoril
- o aký typ podozrenia sa jedná
- typ orgánu alebo činiteľa ktorý je v podozrení
- prínos Aliancie Fair-play, použité watchdogové nástroje
- výsledok kauzy (či bola vyvodená sankcia alebo nie, atď.)

Výber premenných bol ovplyvnený snahou získať čo najviac relevantných informácií. Kto kauzu ako prvý otvoril je dôležité aby sme zistili či Aliancia prináša aj vlastné zistenia, alebo ďalej pracuje na už medializovaných kauzách. Prínos Aliancie Fair-play sme sa snažili zdokumentovať a výsledok kauzy bol pre nás dôležitý kvôli našej druhej výskumnej otázke, ktorá sa pýta na vplyv watchdogovej aktivity na zúčtovateľnosť verejných funkcionárov.

Pridržali sme sa 3 nástrojov sociálnej zúčtovateľnosti, ktoré sme identifikovali v teoretickej kapitole – medializácia, sociálna mobilizácia a horizontálne nástroje zúčtovateľnosti. Rozhodli sme sa bližšie sa nezaoberať otázkou nastolenia novej témy diskurzu pretože ide skôr o efekt ako o nástroj zúčtovateľnosti skúmateľný v jednotlivých kauzách. Priestor pre skúmanie tohto fenoménu vidíme skôr pomocou

širokej analýzy mediálneho diskurzu z hľadiska dlhšieho času, na ktorú nemáme v tejto práci priestor.

Ako zdroj dát nám slúžila najmä sieť Internet, keďže existujúce mediálne databázy na Slovensku sú spoplatnené nemalými sumami. Vždy sme sa snažili nájsť maximum informácií o konkrétnej kauze. Výročné správy sme čerpali z internetovej stránky AFP, k dispozícii sú od vzniku v roku 2002 až do roku 2012, Aliancia Fair-play nám tiež poskytla dokumenty týkajúce sa watchdogovej činnosti formou nahliadnutia, ktoré sa uskutočnilo v novembri 2013.

6.5.2. Pološtruktúrované rozhovory

Druhú zložku analytickej časti práce tvoria pološtruktúrované rozhovory, ktorých cieľom bolo získať informácie o tom ako konkrétne prebieha watchdogová činnosť, aké sú jej ciele a prostriedky a aká je jej perspektíva v rámci aktivít AFP.

Rozhovor je jednou z foriem získavania dát. Podľa Dismana pri pozorovaní v sociálnych vedách prichádza k redukcii a transformácii informácií. (Disman 2006: 56) Tento proces prebieha aj pri kladení otázok respondentom. Bez ohľadu na či sa jedná o kvalitatívny alebo kvantitatívny výskum, je dôležité aby respondent správne porozumel otázke (Disman 2006:57). Podľa Roulstona a kol. sú hlavné problémy študentov počas kurzov zameraných na získanie schopnosti viesť rozhovor zvládanie nepredvídaného správania respondentov a schopnosti študentov dobre popísať inštrukcie, pýtať sa a získať odpoveď na otázku, narábanie s citlivými oblasťami a vytváranie transkriptov.

(Roulston, K. – deMarrais, K. – Lewis, Jamie B. 2003:648) Z tohto dôvodu sme sa snažili čo najlepšie špecifikovať čo sa vlastne chceme dozvedieť, používali sme pri rozhovoroch vysvetľujúce a usmerňujúce pokyny. Napríklad pred tým, než sme začali klásť otázky sme respondenta informovali, čo myslíme pod pojmom watchdog, keďže presný význam pojmu nie je všeobecne ustálený a mohol by sa u respondentov líšiť. Počas rozhovoru sme kládli pripravené otázky, dopĺňali sme ich vysvetľujúcimi a rozširujúcimi otázkami. Rozhovor sme nenahrávali, ale transkript sme zapisovali pomocou počítača priamo pri rozhovore. Tento spôsob zaznamenávania informácií mohol do istej miery spôsobiť narušenie prirodzenosti rozhovoru, na druhej strane ale umožnil uvoľnenejšiu atmosféru.

Prepísané transkripty sme potom analyzovali a z odpovedí respondentov sme zostavili text druhej kapitoly analytickej časti práce. Jednotlivé citáty sme vyberali podľa vlastného uváženia, podľa prínosu ktorý mali k zodpovedaniu výskumných otázok a celkovému osvetleniu watchdogovej činnosti. Vzhľadom na charakter rozhovor sme nepristúpili ku kódovaniu. Je dôležité poznamenať, že rozhovory boli autorizované formou zaslaniu e-mailu s použitými citáciami vrátane kontextu respondentom. Obaja respondenti v prepise požadovali malé zmeny formulácií bez zmeny zmyslu odpovedí.

6.5.3. Výber respondentov

Uskutočnili sme 2 pološtruktúrované rozhovory s 2 respondentami. Prvým respondentom bola riaditeľka Aliancie Fair Play Zuzana Wienk. Druhým respondentom bol Peter Kunder, investigatívny pracovník Aliancie Fair Play. Rozhovor s riaditeľkou sme absolvovali kvôli tomu aby sme zistili dáta o organizácii ako takej a jej prioritách a vzťahoch so stakeholdermi. Pre rozhovor o konkrétnejšej watchdogovej práci sme rovnakým e-mailom oslovili 3 potenciálnych respondentov. Pre zaneprázdnenosť ostatých potenciálnych respondentov sme sa nakoniec dohodli s Petrom Kunderom, ktorý pôsobí v Aliancii od marca 2003. Je teda jedným zo služobne najstarších pracovníkov AFP.

6.5.4. Štruktúra osnovy

Pri rozhovoroch sme používali osnovu, ktorej obe verzie pripájame v prílohe. Štruktúra osnovy vychádzala z analýzy watchdogovej činnosti. V prvej verzii sme ako riaditeľka Aliancie vnímajú watchdogovú rolu organizácií a spoluprácu medzi sebou a médiami, občanmi. V druhej verzii určenej investigatívnym pracovníkom sme sa zamerali na informácie o tom ako prebieha konkrétna watchdogová činnosť, na konkrétne nástroje a inštitúcie. Zároveň musíme opäť zdôrazniť že pre zaneprázdnenosť respondentov sme museli šetriť poskytnutým časom. Snažili sme sa preto získať čo najviac čo najkonkrétnejších informácií a vyvarovať sa všeobecných informácií, ktoré by nás vo výskume nikam neposunuli.

7. Aliancia Fair-play

7.1. Charakteristika

7.1.1. Poslanie a činnosť

V tejto časti predkladáme základnú charakteristiku Aliancie Fair-play. Tento prehľad nie je možné brať ako vyčerpávajúci výpočet všetkých činností, zamerali sme sa najmä na predstavenie rôznych oblastí činnosti a v rámci nich k watchdogovej role najrelevantnejších projektov. Konkrétnejšiu analýzu o konkrétnych káuz, ktorým AFP počas svojej činnosti venovala prinesieme v tejto analytickej kapitole ďalej.

AFP vznikla v marci 2002 ako občianske združenie., pôvodne ako dočasný projekt, ktorý sa mal venovať financovaniu predvolebnej kampane v roku 2002.³⁴ Podľa Výročnej správy z rokov 2003-2004 bola „dlhodobý občiansky dozor nad správou vecí verejných s dôrazom na politickú reprezentáciu“³⁵. AFP má v súčasnosti vo svojich stanovách³⁶ niekoľko cieľov ktoré priamo poukazujú na watchdogovú orientáciu. Je medzi nimi napríklad „budovanie takzvaných watch-dog čiže monitorovacích mechanizmov“. V rámci watchdogovej činnosti sme v popise činnosti AFP identifikovali relevantné aktivity ako odhaľovanie konkrétnych prípadov a zlyhaní upozorňovanie na závažné problémy a vytváranie tlaku na ich riešenie, zverejňovanie informácií o tom kam prúdia naše peniaze.³⁷ V súčasnosti Aliancia používa vo svojej sebaaprezentácii slovné spojenie „pozeráme politikom na prsty“³⁸.

V začiatkoch svojej činnosti (roky 2002 a 2003) sa AFP zaoberala najmä monitoringom financovania politických strán a predvolebnej kampane. Táto úloha AFP ostala a pravidelne sa objavovala v jej aktivitách počas volebných a predvolebných rokov. Počas celého obdobia svojej činnosti Aliancia viedla spory o získanie informácie na

³⁴ Rozhovor so Zuzanou Wienk [online]. Publikované 3.4.2011 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.youtube.com/watch?v=whkADADYAIU>>

³⁵ Aliancia Fair-play: Správa o činnosti za roky 2002 a 2003 [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <http://www.fair-play.sk/images/d_uroven_3/Vyrocn%C3%A1_sprava%20AFP.doc>

³⁶ Stanovy AFP [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.fair-play.sk/index.php?u2=4&u1=2>>

³⁷ AFP: Čo robíme [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.fair-play.sk/index.php?u2=1&u1=2>>

³⁸ Pozri www.fair-play.sk

základe zákona o slobodnom prístupe k informáciám, ktoré jej boli odoprené, napríklad v roku 2003 o financovaní kampane politických strán od Ministerstva financií SR.³⁹

V roku 2004 AFP zverejnila rozsiahlu analýzu o úspešnosti darcov jednotlivých politických strán vo verejnom obstarávaní, získala tak dôkazy o tom že podpora strán sa prejavuje vo výsledkoch tendrov. Podobne ako TIS sa AFP zaoberala poplatkami za sprístupnenie informácií na základe zákona o slobodnom prístupe k informáciám, k čomu zverejnila analýzu.⁴⁰

AFP často vyzývala politikov k zverejňovaniu informácií zvyšujúcich transparentnosť. Príkladom je výzva kandidátom na prezidenta v roku 2005 zverejniť financovanie kampane alebo rok 2004, keď žiadala politické strany k vysvetleniu nezrovnalostí vo svojom financovaní. V roku 2006 organizovala kampaň „Voličský krúžok“ za zvýšenie etických štandardov v politike ktorú podporilo 14 000 voličov. Aliancia viackrát počas svojej existencie organizovala kurzy investigatívnej žurnalistiky.

Od roku 2007 do 2008 sa venovala watchdogovej činnosti aj na regionálnej úrovni, v Bratislavskej Rači. Vydávala noviny ktoré boli bezplatne distribuované do schránok.⁴¹ V posledných rokoch tvorí téma transparentnosti súdov pomerne zásadnú časť činnosti AFP, keď sa venuje monitoringu zasadnutí súdnej rady a monitoringu disciplinárnych konaní sudcov (napríklad prípady Róberta Urabana, Juraja Babiaka, sudkyne Dubovcovej, atď.)

Aliancia sa tiež venuje ochrane whistleblowerov, spolu s Via Iuris založila a každoročne od roku 2008 odovzdáva ocenenie Biela vrana.⁴² AFP sa tiež vo významnej miere venovala prípadu Hedvigy Malinovej, v ktorom iniciovala právne kroky, spustila kampaň a a internetovú stránku na podporu študentky. V rokoch 2011-2012

³⁹ Aliancia Fair-play: Správa o činnosti za roky 2002 a 2003 [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <http://www.fair-play.sk/images/d_uroven_3/Vyrocn%C3%A1%20spr%C3%A1va%20AFP.doc>

⁴⁰ Aliancia Fair-play: Správa o činnosti za rok 2004 [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <http://www.fair-play.sk/images/dokumenty/afp_vs_2005.doc>

⁴¹ Aliancia Fair-play: Informačná správa za rok 2007 [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <http://fair-play.sk/2percenta/2008/doc/info_sprava_AFP_2007.doc>

⁴² Pozri www.bielavrana.sk

podporovala nezávislého investigatívneho novinára Toma Nicholsona v jeho aktivitách spojených s kauzou Gorila.⁴³

Aliancia Fair Play sa vo svojej činnosti v podstatnej miere zaoberá aj zvyšovaním transparentnosti pomocou technologických projektov. Jej činnosť v tejto oblasti siaha až do počiatkov jej vzniku. Už v roku 2004 predstavila prvú verziu svojich databáz v ktorých figurovali volené funkcie, poradcovia, manažmenty inštitúcií, toky verejných peňazí do súkromného sektora a ktoré pribežne aktualizovala a neskôr nazvala Datanest.sk. Tieto informácie voľne sprístupnila na Internete.⁴⁴ V roku 2006 Aliancia naštartovala nový program, tzv. register záujmov kde mali politici na internete zverejňovať svoj majetok, záujmy a dôležité stretnutia v konkrétnej jednotnej forme, ktorý sa neskôr premenoval na PolitikaOpen.⁴⁵ V októbri 2010 Aliancia začala pracovať na ďalšom svojom projekte ZNasichDani.sk, ktorý mal odkrývať konkrétne osoby stojace za firmami úspešnými vo verejných obstarávaníach. Technicky je projekt koncipovaný ako kombinácia dvoch verejných online registrov – Obchodného registra SR a Vestníka verejného obstarávania.⁴⁶ Aliancia využila povinné zverejňovanie zmlúv prijaté vládou Ivety Radičovej od januára 2011 a v spolupráci s Transparency International Slovensko od októbra 2011 rozbehla projekt OtvoreneZmluvy.sk.⁴⁷ Tento technologický projekt sprístupňuje na Internete zmluvy a vytvára kvalitné možnosti vyhľadávania, filtrovania a komentovania zmlúv. Nakoniec technologickým projektom týkajúci sa súdov je portál Ktotasudi.sk ktorý monitoruje personálne obsadenie súdov v rokoch 2009 až 2013.⁴⁸ V súvislosti s touto činnosťou AFP organizovala podujatia určené pre nadšencov technológií a ich zapojenie do budovania portálov otvorených dát Hack Day.⁴⁹

⁴³ Aliancia Fair-play: Výročná správa za rok 2011 [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <http://fair-play.sk/pdf/vyrocnna_sprava_AFP_2011_FINAL.pdf>

⁴⁴ Aliancia Fair-play: Správa o činnosti za rok 2004 [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <http://www.fair-play.sk/images/dokumenty/afp_vs_2005.doc>

⁴⁵ Aliancia Fair-play: Správa o činnosti za rok 2006 [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <http://fair-play.sk/wordoveprilohy/vyr_sprava_AFP_2006.doc>

⁴⁶ Aliancia Fair-play: Správa za rok 2010 [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <http://fair-play.sk/pdf/sprava_AFP_2010.pdf>

⁴⁷ Aliancia Fair-play: Výročná správa za rok 2011 [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <http://fair-play.sk/pdf/vyrocnna_sprava_AFP_2011_FINAL.pdf>

⁴⁸ Aliancia Fair-play: Výročná správa za rok 2012 [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <http://fair-play.sk/pdf/vyrocnna_sprava_AFP_2012.pdf>

⁴⁹ Aliancia Fair-play: Správa za rok 2010 [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <http://fair-play.sk/pdf/sprava_AFP_2010.pdf>

7.1.2. Financovanie

Financovanie môže byť dôležité z hľadiska vplyvu na nezávislosť organizácie. Pre predmet tejto práce by mohlo byť zaujímavé, aký je podiel financovania watchdogovej činnosti. Bohužiaľ dáta, ktoré by nám umožňovala zodpovedať túto otázku nájdeme vo výročných správach len v posledných dvoch rokoch. AFP v roku 2011 uvádza, že na watchdog vynaložila 32 733 EUR (20.9% rozpočtu) a v roku 2012 spolu na watchdog a investigatívu 38506 EUR (17.5%). Zo zvyšných výročných správ nie je možné odhadnúť množstvo prostriedkov, ktorými boli financované watchdogové aktivity.

Podľa Sičákovej-Beblavej sa jednotlivé organizácie v rámci mimovládneho sektora líšia aj mierou prepojenia na politické strany či vládne kruhy alebo financie (Sičáková-Beblavá, E. – Zemanovičová, D. (ed.) 2004:233) Môžeme konštatovať, že AFP neprijala žiadne peniaze od politických strán alebo štátnych orgánov. Časť jej financovania tvoria príjmy z 2% dane z príjmu fyzických osôb.

Tabuľka 2: Rozpočet Aliancie Fair-play

Rok	EUR	Z toho watchdog
2002	91,348.73	n/a
2003	96,412.57	n/a
2004	51,843.2	n/a
2005*	35,879.9	n/a
2006	63,946.09	n/a
2007	76,620.1	n/a
2008	92,493.73	n/a
2009	144,516.9	n/a
2010	152,633.8	n/a
2011	156,370	20.9%
2012	219,607	17.5%

Zdroj: Výročné správy AFP, *Informatívna brožúra AFP; prepočítané kurzom

1EUR=30,126 SKK

7.1.3. Ľudský kapitál

Aliancia Fair-play má v súčasnosti 8 pracovníkov z toho 1 asistentku a 1 finančnú manažérku. Watchdogu a investigatíve sa v súčasnosti venujú väčšinu svojho pracovného času 3 pracovníci, čiastočne výkonná riaditeľka AFP. Aliancia spolupracuje s množstvom odborníkov z rôznych oblastí, dobrovoľníkmi, brigádnikmi, stážistami. V čase písania tejto práce (december 2013) má 2 stážistov, ktorí sa tiež podieľajú na jej watchdogovej činnosti.

7.1.4. Vnímanie verejnosťou a politikmi

V roku 2005 Inštitút pre verejné otázky uskutočnil prieskum verejnej mienky z ktorého vyplynulo že AFP skončila na 19. mieste v spontánnej znalosti mimovládnych organizácií, keď ju poznalo 1.3% opýtaných. Aliancia sa tak stala najznámejšou organizáciou pôsobiacou vo sfére demokratických reforiem. Súčasťou prieskumu bolo aj hodnotenie práce mimovládnych organizácií. Hodnotenie aktivít AFP bolo priaznivé. V otázke „Ako hodnotíte to, že Aliancia Fair-play odhalila a zverejnila nezrovnalosti vo financovaní viacerých politických strán?“ sa vyjadrilo 82% za priaznivé hodnotenie, 3% nepriaznivo a 15% na otázku nevedelo odpovedať.

Ďalšou súčasťou hodnotenia bola užitočnosť aktivít, ktorými sa mimovládne organizácie zaoberali. V otázkach figurovali 4 možnosti pôsobenia, ktoré sa týkali watchdogovej role. Najviac respondentov hodnotilo ako užitočné „odhaľovanie korupcie vo verejnom sektore“ (79%), nasledovalo „kontrolovať prácu štátnej správy, samospráv, súdov a požaovať jej skvalitnenie“ (68%) a tesne za tým „monitorovať financovanie politických strán a verejne kritizovať odhalené problémy“ (66%).⁵⁰

Aliancia Fair Play sa počas svojej existencie viackrát stala terčom útokov politikov, ktorí sa jej vyhrážali aj žalobou. V roku 2007 sa SNS vyjadrila, že „odsudzuje vonkajšie nekompetentné účelové zasahovanie do kauzy Hedvigy M. zo strany Aliancie Fair-play a niektorých aktivistov...“⁵¹, pričom spochybnila úmysly a financovanie týchto organizácií. Výrok sa týkal vyšetrovania kauzy Hedviga Malinová, v ktorej sa Aliancia

⁵⁰ Informatívna brožúra AFP [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.fair-play.sk/2percenta/BrozuraAFP.pdf>>

⁵¹ Pravda: Slota: Aliancia Fair-play hrá špinavú hru [online]. Publikované 23.7.2007 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://spravy.pravda.sk/domace/clanok/154511-slota-aliancia-fair-play-hra-spinavu-hru/>>

angažovala. Premiér Robert Fico počas vlády v rokoch 2006-2010 niekoľko krát zaútočil na AFP keď pripomínal, že „hlavným donorom tohto občianskeho združenia je Open Society Institute, jedna z organizácií tzv. Sorosovej siete nadácií“.⁵² V roku 2010 ten istý politik požiadal na tlačovej konferencii predsedníčku AFP Zuzanu Wienk, aby sa ospravedlnila strane SMER. Dôvodom ospravedlnenia malo byť uvedenie nepravdivých informácií ohľadom sumy vynaloženej na predvolebnú kampaň strany SMER-SD v roku 2002.⁵³ Fico vtedy tvrdil, že AFP robí „štandardnú opozičnú politiku“. Vyjadrenia predsedu SMER-SD dokonca zašli v roku 2008 tak ďaleko, že sa AFP vyhrážal súdom.⁵⁴

Kredibilitu považujeme za prínos watchdogu. Otázka, ako skúmať kredibilitu organizácie je značne zložitá a literatúra o nej hovorí málo. Kredibilitu v očiach politikov však treba vnímať veľmi opatrne. Mimovládne organizácie, ktoré vykonávajúce watchdogovú rolu sú logickým terčom pre politikov, keďže zistenia ktoré zverejňujú nie sú pre politikov pozitívnym PR, preto negatívne vyjadrenia na ich činnosť nemajú potenciál samé o sebe svedčiť v ich prospech alebo neprospech v otázke ich kredibility. Na druhej strane je ale zrejme že tieto vyjadrenia v prípade že sa nezakladajú na pravde znamenajú dôkaz činnosti, ktorá politikom prekáža.

⁵² SME: Smer má tľmiť Slotu. Ozýva sa Fico [online]. Publikované 27.9.2008 [cit. 2013-12-18] Dostupné z <http://www.fair-play.sk/cl_print.php?u=3&u1=6&u2=25&u3=383&u4=&u5=>

⁵³ Strana SMER: Robert Fico vyzval predsedníčku Aliancie Fair Play Zuzanu Wienk, aby sa ospravedlnila strane SMER – SD [online]. Publikované 28.5.2010 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.strana-smer.sk/1446/robert-fico-vyzval-predsednicku-aliancie-fair-play-zuzanu-wienk-aby-sa-ospravedlnila-strane>>

⁵⁴ HNonline.sk: Ak sa Aliancia Fair-play neospravedlní, Fico pôjde na súd [online]. Publikované 24.9. 2008 Dostupné z: <<http://hn.hnonline.sk/slovensko-119/ak-sa-aliancia-fair-play-neospravedlni-fico-pojde-na-sud-300418>>

7.2. Analýza watchdogovej činnosti

V tejto kapitole budeme pomocou dát analyzovať jednotlivé kauzy ktoré tvoria watchdogovú činnosť Aliancie Fair-play. V závere potom zhodnotíme watchdogovú činnosť pomocou 3 definovaných nástrojov a opíšeme ich využívanie .

7.2.1. Watchdogová činnosť

V rámci watchdogovej činnosti bolo našim cieľom analyzovať konkrétnu watchdogovú činnosť Aliancie Fair-play. Pomocou zdrojov definovaný v metodologickej časti práce sa nám podarilo identifikovať 23 káuz.. V tabuľke nájdeme súhrnné údaje za oblasti, ktoré sme rozdelili podľa toho, kto bol agentom zúčtovateľnosti. Pripomíname, že ide o najdôležitejšie kauzy a nie všetky kauzy ku ktorým sa Aliancia vyjadrovala.

Tabuľka 3: Watchdogová činnosť AFP

	AFP
<i>Celkový počet káuz</i>	23
Ministerstvá	5
Politické strany	5
Súdy	4
Štefan Harabin	3
Samospráva	4
Štátne firmy	1
Iné	1

Zdroj: autor

Ministerstvá

Watchdogová činnosť AFP sa prirodzene sústredila na ministerstvá ako na najvyššie orgány výkonnej moci. Konkrétne to boli Ministerstvo výstavby a regionálneho rozvoja, Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny, Ministerstvo financií a Ministerstvo životného prostredia. Všetky prípady sa týkali podozrenia z nehospodárneho nakladania s verejnými prostriedkami. Konkrétne prípady boli škandály: Nástenkového tendra (2007), Sociálnych podnikov (2008), Emisných limitov (2008), Daňového riaditeľstva v Košiciach (2011) a Zmluva s Microsoftom (2012).

Z 5 káuz Aliancia ako prvá zverejnila kontroverznú zmluvu s Microsoftom. Emisný škandál pritom otvorili poslanci NR SR za SDKÚ-DS Ivan Mikloš a Pavol Frešo.⁵⁵ Kauzu Daňového riaditeľstva otvoril expremiér Fico.⁵⁶ Hlavné témy AFP boli teda dominantne otvorené z „neznámeho zdroja“, pomocou politikov a v prípade Zmluvy s Microsoftom so zistením prišla Aliancia sama. Kauzy sa samozrejme líšia vo viacerých ohľadoch. V prvom rade Nástenkový tender, Sociálne podniky a Emisný škandál sú príklad káuz, kde sa verejnosť dozvedela až po tom ako boli realizované aktivity a vyplatené peniaze, kým zvyšné dve boli predmetom verejnej debaty ešte (v prípade Sociálnych podnikov počas) predtým.

Vo všetkých 5 kauzách sa Aliancia angažovala analytickými informáciami ktoré sprístupnila verejnosti. V prípade Nástenkového tendra Aliancia podala trestné oznámenie na ministerstvo a žiadala aby súd vyhlásil zmluvu neplatnú od začiatku⁵⁷. Žiadala tiež, aby bola vrátaná suma bezdôvodného obohatenia späť štátu, právne má takúto kompetenciu štát. Aliancia zverejnila aj rozsiahle materiály na svojej webovej stránke ktoré dokumentovali kauzu⁵⁸, jej zástupcovia sa stretli sa aj s eurokomisárkou Hübner, zodpovednou za príslušnú časť eurofondov.⁵⁹ Neskôr sa ukázalo, že EÚ prostriedky nepreplatí. Minister odstúpil po tom ako bola zverejnená kontrola NKÚ.⁶⁰ Na jeho miesta však nastúpil nominant SNS Štefanov, ktorého podpisy boli pod kontroverznými faktúrami a ktorý musel neskôr tiež z postu odísť. Podobne bola vyvedená zodpovednosť na najvyššom mieste v prípade kauzy Emisií. AFP v tomto prípade podobne ako v prípade Nástenkového tendra snažila vynútiť získanie 15 mil.

⁵⁵ Pravda: Chrbet odmieta obvinenia SDKÚ o chybách pri predaji emisných kvót [online]. Publikované 20.4. 2009 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://spravy.pravda.sk/domace/clanok/161478-chrbet-odmieta-obvinenia-sdku-o-chybach-pri-predaji-emisnych-kvot/>>

⁵⁶ Pravda: Fico: Mikloš by mal odstúpiť, o klientelizme v rezorte musel vedieť [online]. Publikované 11.4.2011 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://spravy.pravda.sk/domace/clanok/169941-fico-miklos-by-mal-odstupit-o-klientelizme-v-rezorte-musel-vediet/>>

⁵⁷ AFP: TS: Aliancia podala žalobu na ministerstvo výstavby pre nástenkový tender [online]. Publikované 13.4. 2009 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.fair-play.sk/clanok.php?u=3&u1=6&u2=24&u3=453>>

⁵⁸ AFP: Investigatívne laboratórium Aliancie Fair-play [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.fair-play.sk/lab/>>

⁵⁹ Aliancia Fair-play: Výročná správa za rok 2008 [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <http://fair-play.sk/2percenta/2009/doc/vyroczna_sprava_AFP_2008.pdf>

⁶⁰ SME.sk: Fico požiadal Štefanova, aby odstúpil [online]. Publikované 9.3.2010 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.sme.sk/c/5277743/fico-poziadal-stefanova-aby-odstupil.html>>

EUR, o ktoré malo Slovensko pri obchode prísť.⁶¹ AFP zaslala novému ministrovi list v ktorom sa informovala o tom ako v tomto prípade koná. AFP sa podarilo získať informácie⁶² o tajomnej firme Interblue Group, ktorá od vlády emisie kúpila.⁶³ V prípade sociálnych podnikov Aliancia ukázala na prípady prepojenia Sociálnych podnikov a predstaviteľov strany SMER a na chyby v uskutočnených tendroch. Európska komisia začiatkom roka 2010 konštatovala, že peniaze nepreplatí lebo podniky dostali neoprávnenú štátnu pomoc a porušili predpisy o hospodárskej súťaži.⁶⁴ Napriek tomu ministerka Tomanová vo svojej funkcii zotrvala. Prípad Daňového riaditeľstva je tiež prípad keď bola vyvedená istá personálna zodpovednosť. Aliancia k škandálu publikovala 3 blogy a 3 stranovú hodnotiacu správu⁶⁵ v ktorej odporúča zrušiť súťaž a v ktorej detailne pomenováva nedostatky súťaže. Napriek neochote zrušiť zmluvu generálny riaditeľ DR SR pre médiá pochválil „spätnú väzbu od mimovládnych organizácií a ktorú mieni využiť ako východisko pre sformulovanie záväzných interných pravidiel obstarávania nehnuteľností“⁶⁶ Po 9 dňoch sám odstúpil generálny riaditeľ daňového riaditeľstva Kamil Mikulčík⁶⁷. V prípade kontroverznej zmluvy s Microsoftom ešte len malo prísť k podpisu zmluvy za 52 miliónov EUR. Aliancia k zmluve napísali na blogu 4 články v ktorých postupne rozširovala argumenty, ktoré spochybňovala výhodnosť zmluvy a najmä žiadala analýzy ktoré by dokázali jej opodstatnenosť. O prípad sa tiež zaujímala nezisková organizácia Spoločnosť pre otvorené informačné

⁶¹ AFP: TS: Vláda by mala konečne začať od Interblue účinne vymáhať peniaze [online]. Publikované 26.2.2010 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <http://www.fair-play.sk/cl_print.php?u=3&u1=6&u2=24&u3=478&u4=&u5=>>

⁶² AFP: Investigatívne laboratórium Aliancie Fair-play [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.fair-play.sk/lab/>>

⁶³ Čas.sk: Nové zistenia v kauze emisií: Jana Lütken je jednou z majiteľov Interblue [online]. Publikované 13.1.2010 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.cas.sk/clanok/146537/nove-zistenia-v-kauze-emisii-jana-lutken-je-jednou-z-majitelov-interblue.html>>

⁶⁴ SME.sk: Sociálne podniky preverí polícia [online]. Publikované 29.9.2010 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://ekonomika.sme.sk/c/5571084/socialne-podniky-preveri-policia.html#ixzz2mmlxSJVz>>

⁶⁵ AFP: Hodnotiaca správa k postupu pri hľadania riešenia umiestnenia daňových orgánov v Košiciach [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <http://www.fair-play.sk/pdf/hodnotiaca_sprava_AFP_DU_KE.pdf>

⁶⁶ Čas.sk: Budovu Daňového úradu v Košiciach predsa len prenajme Ščurka [online]. Publikované 19.8.2011 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.cas.sk/clanok/204816/budovu-danoveho-uradu-v-kosiciach-predsa-len-prenajme-scurka.html>>

⁶⁷ SME.sk: Šéf Daňového riaditeľstva Mikulčík odstúpil [online.] Publikované 20.4.2011 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.sme.sk/c/5860096/sef-danoveho-riaditelstva-mikulcik-odstupil.html>>

technológie ktorá iniciovala konkrétne kroky. Nakoniec bola zmluva odložená a podpísala ju až nasledujúca vláda R. Fica s úsporou približne 700 000 EUR⁶⁸.

Aliancia teda bola schopná vo všetkých prípadoch prinášať nové zistenia. Pomocou tlaku na vládu sa podarilo vyvodiť zodpovednosti v 2 na najvyššej pozícii a v 1 prípade na nižšej pozícii. Ukázalo sa že verejný tlak je efektívny najmä v prípade že je minister z inej strany ako premiér. V zvyšných prípadoch nebola v prípade sociálnych podnikov vznesená žiadna zodpovednosť, pri zmluve s Microsoftom sa podarilo odložiť a vyjednať mierne lepšie podmienky pre štát.

Politické strany

Aliancia sa zaoberala 5 hlavnými kauzami v oblasti politických strán - Darcov SDKÚ v roku 2004, Prevzatia dlhu SDKÚ-DS v roku 2005, Podozrivé dary pre HZDS a KDH v roku 2008, Prenájomov pre SMER-SD a SDKÚ v Ružinove v roku 2008 a poslaneckými kancelárkami v roku 2010.

V tomto prípade bola väčšina týchto káuz otvorená priamo Alianciou Fair Play. Analýza poslaneckých kancelárií bola aktivita iniciovaná AFP. Fiktívni darcovia bola takisto kauza, ktorú spustila AFP vďaka svojmu rozsiahlemu monitoringu financovania politických strán.⁶⁹ Na sporné prenájmy v mestskej časti Bratislava-Ružinov upozornil 29.3.2007 denník Nový čas.⁷⁰ Na kauzu 22 miliónového daru SDKÚ-DS, ktorú ako prvá otvorila AFP upozornil opäť predseda SMER-u R. Fico v roku 2010.

V prípade fiktívnych darcov SDKÚ-DS priniesla Aliancia zistenia, že viacerí darcovia SDKÚ z rokov 2002 až 2002 spochybňujú svoje darcovstvo, disponovala aj písomnými dôkazmi⁷¹. Aliancia podala trestné oznámenie a podnet na prokuratúru, ktoré bolo ale

⁶⁸ Trenčiansky týždeň: FAIR-PLAY: Kritizuje schválené predĺženie zmluvy s Microsoftom [online]. Publikované 23.5. 2012 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <http://pt.kios.sk/sita-detail/?tx_kiossita_pi1%5Bdetail%5D=95425>

⁶⁹ SME: Denník Sme k falošným darcom SDKÚ [online]. Publikované 1.4.2004 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.fair-play.sk/clanok.php?u=3&u1=6&u2=25&u3=84>>

⁷⁰ Čas.sk: SDKÚ platí za prenájom centrál podpriemernú cenu [online]. Publikované 29.3.2007 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.cas.sk/clanok/35491/sdku-plati-za-prenajom-centraly-podpriemernu-cenu.html>>

⁷¹ AFP: Kauza falošní darcovia SDKÚ [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.fair-play.sk/clanok.php?u=3&u1=4&u2=13&u3=192>>

zastavené, pričom GP odmietla zverejniť dôvody prečo tak urobila.⁷² V prípade prevzatia 22 miliónového dlhu SDKÚ-DS Aliancia skúmala podozrivé prevzatie dlhu SDKÚ-DS.⁷³ V roku 2010 mala kauza svoju dohru, keď Fico na kauzu upozornil v januári 2010, pričom poskytol médiám ďalšie dôkazy o prepojení na schránkové firmy sídliače v daňových rajoch.⁷⁴ O mesiac neskôr predseda Dzurinda vyhlásil, že už nebude kandidovať vo voľbách.⁷⁵ V roku 2008 v kauze darcov HZDS a KDH Peter Kunder z Aliancie Fair-play upozornil, že HZDS dostalo 11 miliónovú pôžičku od firmy Optifin Invest, ktorú údajne splatilo v deň, keď dostalo od Trávníčka a Očela za podozrivých okolností 11 miliónov korún.⁷⁶ V prípade Poslaneckých kancelárií v roku 2010 Aliancia zverejnila analýzu spolu s informačnou stránkou.⁷⁷ Konkrétnych podozrení bolo viac, pričom týkali sa všetkých poslaneckých klubov a zahŕňali prípady konfliktu záujmov a plytvania verejných financií. Na základe zverejnených zistení a rozprúdila diskusia o zmysluplnosti výdavkov na poslanecké kancelárie. V poslednom prípade sporného prenájmu podala Aliancia podnet na parlamentný výbor pre financie. Malo ísť o dvojnásobné porušenie zákona – prijatie daru od mestskej časti je zakázané, rovnako ako musí byť znížené nájomné označenie ako dar – čo sa v tomto prípade nestalo.⁷⁸

V prípade politických strán možno teda konštatovať že AFP dokázala prichádzať aj s vlastnými témami – príkladom sú kauzy financovania SDKÚ-DS, poslaneckých kancelárií, sporných kancelárií v mestskej časti Bratislava-Ružinov. Závažnosť kauzy však v ani jednom prípade nestačila na to aby bola vyvozená zodpovednosť. V prípade financovania SDKÚ-DS sa tak stalo až po „oživení“ kauzy tesne pred voľbami a najmä v obave predsedu Mikuláša Dzurindu z ďalších politických útokov. Ukázalo sa teda, že táto oblasť je pomerne imúnna voči vyvodzovaniu zúčtovateľnosti.

⁷² Prokurátor prípad fiktívnych darcov zastavil, lebo veril SDKÚ [online]. Publikované 6.4.2010 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://spravy.pravda.sk/domace/clanok/165911-prokurator-pripad-fiktivnych-darcov-zastavil-lebo-veril-sdku/>>

⁷³ SME: K dlhu SDKÚ pribudla nová záhada, predaj Publikované 16.3.2005 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.fair-play.sk/clanok.php?u=3&u1=6&u2=25&u3=144>>

⁷⁴ SME: Fico oprášil kauzu SDKÚ [online]. Publikované 22.1. 2010 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.sme.sk/c/5205621/fico-oprasil-kauzu-sdku.html>>

⁷⁵ Čas.sk: Financovanie SDKÚ: Dzurindov najsmutnejší deň [online]. Publikované 3.2.2010 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.cas.sk/clanok/149482/financovanie-sdku-dzurindov-najsmutnejssi-den.html>>

⁷⁶ SME.sk: HZDS neodpovedá, iba gratuluje [online]. Publikované 12.8. 2008 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.sme.sk/c/4016817/hzds-neodpoveda-iba-gratuluje.html>>

⁷⁷ AFP: Poslanecké kancelárie [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://kancelarie.fair-play.sk/>>

⁷⁸ HNOnline.sk: Sporné dary vysvetlí Smer aj SDKÚ [online]. Publikované 23.9.2008 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://hn.hnonline.sk/slovensko-119/sporne-dary-vysvetli-smer-aj-sdku-300146>>

Súdy

Prípady týkajúce sa súdov boli dovedna 4. Disciplinárneho stíhania sudcov je však v skutočnosti viacero prípadov, ktoré sme združili do jednej „kauzy“ kvôli ich podobnosti. V roku 2010 to bolo podozrenie z porušovania náhodného pridelovania spisov, Disciplinárne stíhania sudcov, Prípád sudcu Pavla Polku a v roku 2009 Súdne prietahy v Michalovciach. Zároveň sme do tejto kategórie nezaradili watchdogové aktivity súvisiace s osobou bývalého ministra spravodlivosti a súčasného predsedu Najvyššieho súdu Štefana Harabina z dôvodu že sú natoľko zásadné a rozsiahle, že sme ich spojili do jednej kategórie.

V roku 2010 mala Aliancia podozrenie z porušovania zákona o náhodnom pridelovaní spisov na Najvyššom súde. Porušenia sa mal dopustiť predseda Najvyššieho súdu SR Štefan Harabin a jeho podpredsedníčka, ktorí mali priamo bez použitia elektronickej podateľne prideliť 30 spisov. Aliancia navrhla ministerke spravodlivosti Lucii Žitňanskej aby podala návrh na disciplinárne konanie voči obom.⁷⁹ Harabin bol nakoniec oslobodený pretože sa sudcovia nedohodli, hoci súd o merite veci nerozhodol.⁸⁰ V prípade prietahov v Michalovciach AFP doručila podnet Súdnej rade a ministerke spravodlivosti Petríkovej na preskúmanie možných prietahov v konaní, ktoré sa týkali sudcu Soročinu. Tento dokument ako AFP píše v svojom vyhlásení, „našla v pošte“.⁸¹ Prietahy potvrdil aj Ústavný súd. Sudca Soročina sa nakoniec v júni 2010 rozhodol z justície odísť do starobného dôchodku.⁸² Prípád disciplinárnych stíhaní sudcov je rozsiahlejším ako ostatné prípady. Jedná sa o sériu disciplinárnych konaní, ktoré sa týkali niekoľkých sudcov a mali mať diskriminačnú povahu. Príkladom je monitorovanie disciplinárneho konania so sudcom Babjakom. AFP ich monitorovala a poskytovala informácie médiám a diplomatom⁸³. Diplomati a ich zástupcovia

⁷⁹ Pravda: Aliancia Fair-play podala podnet na disciplinárne stíhanie Harabina [online.] Publikované 16.9.2010 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://spravy.pravda.sk/domace/clanok/167753-aliancia-fair-play-podala-podnet-na-disciplinarne-stihanie-harabina/>>

⁸⁰ AFP: Vyzlečie si Harabin talár dobrovoľne? [online.] Publikované 12.11. 2013 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://fairplay.blog.sme.sk/c/341981/Vyzlecie-si-Harabin-talar-dobrovolne.html>>

⁸¹ AFP: Ďalší podnet proti sudcovi Soročinovi [online.] Publikované 1.6. 2010 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.fair-play.sk/clanok.php?u=3&u1=6&u2=24&u3=497>>

⁸² Webnoviny: Sudca Soročina odchádza z justície. Pre peniaze. [online.] Publikované 30.6.2010 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.webnoviny.sk/slovensko/sudca-sorocina-odchadza-z-justicie-p/174222-clanok.html>>

⁸³ Aliancia Fair-play: Výročná správa za rok 2012 [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <http://fair-play.sk/pdf/vyrocná_správa_AFP_2012.pdf>

chodievali na pojednávania disciplinárnych senátov⁸⁴. V prípade Pavla Polku aliancia zverejnila rozsudky českých súdov⁸⁵ o navrhovanom kandidátovi na dočasné pridelenie na Najvyšší súd, ktoré hovorili o tom že ponúkal úplatok.⁸⁶ AFP podala odôvodnenú výhradu voči tomuto návrhu na Ministerstvo spravodlivosti. Jeho dočasné pridelenie nakoniec Najvyšší súd v septembri schválil⁸⁷.

Tieto kauzy otvorila AFP svojou watchdogovou činnosťou. V oblasti súdnej moci môžeme konštatovať, že je tu pomerne ťažké dosiahnuť vyvodenie zodpovednosti. Pozitívnym príkladom je čiastočne prípade sudcu Soročinu a hoci sa verejný tlak bol príliš slabý na ohrozenie iniciátorov disciplinárnych konaní, viaceré disciplinárne konaní voči sudcom boli zastavené.⁸⁸

Štefan Harabin

Zaznamenali sme 3 kauzy, ktoré sa týkali špecificky osoby Štefana Harabina. Jeho osobe sa Aliancia venovala zrejme najčastejšie. Najskôr ešte ako ministra spravodlivosti keď používal pridelené motorové vozidlo pre osobné účely, potom prepis jeho rozhovoru s Bakim Sadikim a jeho „prechod“ z funkcie ministra spravodlivosti do funkcie predsedu najvyššieho súdu.

Iniciátorom prvej kauzy bol týždenník Plus 7 dní, ktorý priniesol článok, podľa ktorého minister spravodlivosti Štefan Harabin zneužíval osobné motorové vozidlo ktoré mu bolo pridelené pre svoj rodinu, najmä svojho syna. Iniciátorom kauzy telefonátu s Bakim Sadikim bol denník SME, ktorý kauzu zverejnil v roku 2008⁸⁹.

⁸⁴ Pravda: Ministerku Petříkovú diplomati nevyrušujú [online.] Publikované 3.4.2010 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://spravy.pravda.sk/domace/clanok/165888-ministerku-petrikovu-diplomati-nevyrusuju/>>

⁸⁵ AFP: Zverejňujeme rozsudky českých súdov k úplatkárskej kauze, v ktorých sa spomína aj sudca Pavol Polka [online.] [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.fair-play.sk/clanok.php?u=3&u1=6&u2=24&u3=552>>

⁸⁶ AFP: U nás povolaný Harabinom na vrchol, do Čiech išiel s úplatkárom [online.] Publikované 24. 9. 2013 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://fairplay.blog.sme.sk/c/338192/U-nas-povolany-Harabinom-na-vrchol-do-Ciech-isiel-s-uplatkarom.html>>

⁸⁷ SME.sk: Na najvyšší súd smeruje sudca Polka, ktorý pred rokmi nedostal previerku [online.] Publikované 21.10. 2013 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.sme.sk/c/6977381/na-najvyssi-sud-smeruje-sudca-polka-ktory-pred-rokmi-nedostal-previerku.html>>

⁸⁸ SME: Disciplinárne stíhanie sudcu Babjaka bude zastavené [online]. Publikované 13.12.2011 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.sme.sk/c/6180353/disciplinarne-stihanie-sudcu-babjaka-bude-zastavene.html>>

⁸⁹ SME: Harabin zapiera kamaráta [online]. Publikované 10.7.2008 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.sme.sk/c/3969045/harabin-zapiera-kamarata.html>>

V prvej kauze podali poslanci KDH Daniel Lipšic a Pavol Minárik podali po sebe dve podania na výbor NR SR pre nezlučiteľnosť funkcií na ochranu verejného záujmu, obidve výbor v ktorom mali väčšinu poslanci vtedajšej vládnej koalície zamietol (Sičáková-Beblavá 2008) Aliancia tiež podala podnet na Úrad boja proti korupcii pre podozrenie zo spáchania trestného činu. V tomto prípade poslala Aliancia premiérovi R. Ficovi list⁹⁰. Aliancia v tomto prípade ohlásila verejný protest vo forme petície prístupnej verejnosti.⁹¹ Harabin sa nakoniec pokute vyhol, rozhodol Výbor NR SR pre nezlučiteľnosť funkcií.⁹² Vo veci odpočutého hovoru si Aliancia si vyžiadala informácie o prepise, ale keďže jej Generálna prokuratúra neposkytla, rozhodla sa ju zažalovať.⁹³ Generálna prokuratúra neskôr potvrdila autenticnosť nahrávky telefonického rozhovoru medzi Štefanom Harabinom a Bakim Sadikim⁹⁴, ktorý bol známy ako osoba podozrivá z drogovej trestnej činnosti. Harabin v tejto kauze nielen neniesol žiadne sankcie, ale zažaloval Generálnu prokuratúru a podarilo sa mu vysúdiť náhradu škody vo výške 150 000 EUR, prípad ešte nie definitívne skončený.⁹⁵ V roku 2008 sa Aliancia venovala opäť Štefanovi Harabinovi, ktorý sa mal stať predsedom Najvyššieho súdu priamo z kresla ministra spravodlivosti. Problémom bol nízky morálny kredit Harabina, ako aj fakt, že ako minister mal vplyv na ľudí, ktorí ho volili nového predsedu Najvyššieho súdu. „Bol prichytený verejne pri klamstve na pôde parlamentu pri útoku na poslanca. Tieto výroky popieral a nakoniec musel byť usvedčený zvukovým záznamom. Takisto sa 'vyznamenal' antisemitickými výrokmi, narážkami na rasu a pôvod. Má preukázateľné priateľské väzby s osobou, ktorá je podozrivá z drogovej trestnej činnosti a toto podľa môjho názoru nediskvalifikuje človeka len z vysokej

⁹⁰AFP: Tlačová správa: list premiérovi Ficovi s výzvou vyjadriť sa k zneužívaniu výhod verejných funkcionárov ich rodinnými príslušníkmi [online] Publikované 30.3.2007 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.fair-play.sk/clanok.php?u=3&u1=6&u2=24&u3=251>>

⁹¹HNOnline.sk: Protest proti využívaniu služobného auta rodinou Harabina [online]. Publikované 22.3.2007 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://hn.hnonline.sk/protest-proti-vyuzivaniu-sluzobneho-auta-rodinou-harabina-229191>>

⁹²Pravda: Harabin nedostal pokutu za to že služobné auto používala rodina [online]. Publikované 19.3.2007 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://spravy.pravda.sk/domace/clanok/153186-harabin-nedostal-pokutu-za-to-ze-sluzobne-auto-pouzivala-rodina/>>

⁹³Transparency International Slovensko: Výročná správa 2012 [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <http://www.transparency.sk/wp-content/uploads/2010/01/TIS_Vyrocnna-sprava_suvaha_vykaz_2012.pdf>

⁹⁴SME.sk: Sadiki Harabínovi volal, prokuratúra to potvrdila pred súdom [online]. Publikované 2.12.2013 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.sme.sk/c/7026222/sadiki-harabinovi-volal-prokuratura-to-opat-potvrdila-pred-sudom.html>>

⁹⁵Teraz.sk: Generálna prokuratúra podala dovolanie v spore s Harabinom [online]. Publikované 4.12.2013 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.teraz.sk/slovensko/generalna-prokuratura-podala-dovolanie/66602-clanok.html>>

funkcie, ale aj z výkonu sudcovskej funkcie a on sudcom je“, povedala šéfka AFP, Zuzana Wienk⁹⁶. Keď Štefan Harabin prešiel z vlády na post šéfa Najvyššieho súdu, Günter Woratsch, čestný prezident Medzinárodnej asociácie sudcov, to komentoval slovami, že také niečo sa „stalo v Rusku a na Ukrajine, ale určite nie v západnej Európe“. ⁹⁷

V týchto aktivitách súvisiacich s osobou Štefana Harabina nebola Aliancia vo vyvodzovaní zodpovednosti úspešná. Dôvodom môže byť zrejmá podpora, ktorú jeho osobe poskytovala najmä strana SMER-SD a predseda Róbert Fico alebo druh pochybení, ktoré buď neboli natoľko závažného charakteru (zneužívanie služobného vozidla) alebo sa niesli v etickej rovine, čo znamená že na tieto prehrešky sú menej objektívne a môže byť verejnosť na ne menej citlivá. Prikláňame sa však skôr k prvému zdôvodneniu.

Samospráva

V oblasti samosprávy sa AFP zaoberala 4 prípadmi – finančné toky v meste Banská Bystrica, podozrivé tendre na údržbu v Žilinskom kraji, zvýhodňovanie firiem blízkych predsedovi bratislavského VÚC Ľubovi Romanovi a limuzína Primátora Trenčína Juraja Lišku. Všetky kauzy otvorila Aliancia Fair-play.

AFP v roku 2005 analyzovala podozrivé finančné toky v meste Banská Bystrica.⁹⁸ Konkrétne malo ísť o obchodné spoločnosti jeho poslancov v rokoch 2002-2004. Cieľom Aliancie bolo poukázať na prepojenie politickej a ekonomickej moci a možný klientelizmus. Aliancia na problém prišla porovnaním faktúr mesta s firmami vlastnenými alebo ovládanými mestskými poslancami. Zistenia sa týkali 5 poslancov, 2 za SMER-SD, 1 za KDĽAP a 1 za klub ľavicových poslancov.⁹⁹ Aliancia ku kauze uverejnila analytický materiál s listinnými dôkazmi z ktorých vyplynulo, že viaceré zmluvy boli pre mesto nevýhodné a nevypovedateľné.¹⁰⁰ Možno konštatovať, že sa jedná o konflikt

⁹⁶ HNOnline.sk: Harabin vyhral, bude šéfom najvyššieho súdu [online]. Publikované 22.6.2009 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://tv.hnonline.sk/harabin-vyhral-bude-sefom-najvyssieho-sudu-video-333898>>

⁹⁷ Etrend: Z talára nevyzlečený [online]. Publikované 6.11.2013 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.etrend.sk/trend-archiv/rok-2013/cislo-44/z-talara-nevyzlecceny.html>>

⁹⁸ SME: Tri trojky v jednom meste [online]. Publikované 18.7.2005 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.fair-play.sk/clanok.php?u=3&u1=6&u2=38&u3=142>>

⁹⁹ AFP: Podnikajúci bystrickí poslanci [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://watchdog.fair-play.sk/podnikajuci-poslanci.php>>

¹⁰⁰ AFP: Podnikajúci bystrickí poslanci (anal. materiál) [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <http://watchdog.fair-play.sk/docs/podnikajuci_poslanci.pdf>

záujmov, ktorého sa poslanci dopustili, zároveň ale zmluvy boli preukázateľne pre mesto nevýhodné. V tomto prípade bola vyvodená istá zodpovednosť keď bol poslanec Igor Cmarka vylúčený zo strany SMER-SD.¹⁰¹ Diametrálne odlišne reagovalo KDH, ktoré odpovedalo že „nepovažuje činnosť svojich komunálnych poslancov za nesprávnu ani ich neusmerňuje, aby sa vyhýbali podnikaniu, ak sú zvolení do zastupiteľstiev“.¹⁰² V tomto prípade taktiež neprišlo k porušeniu zákona. Podobne zákon nebol porušený v roku 2006, keď AFP zamerala svoju watchdogovú činnosť na podozrivé tendre na údržbu ciest v Žilinskom kraji, mestách Žilina, Čadca a Martin. Kraj síce vypísal výberové konanie, ale niektoré firmy si podozrivo prenajali techniku, ktorú vlastnil štát. Šéfka Aliancie Fair-play konštatovala, že zákon nebol porušený, ale ide o neetické konanie.¹⁰³ K téme AFP vydala tlačové vyhlásenie¹⁰⁴ a usporiadala tlačovú konferenciu. Na internetovej stránke publikovala oskenované zmluvy a schému prepojenia. O prípad sa začal zaujímať aj nový župan, Juraj Blanár, ktorého hovorca odkázal že „preveruje, čo sa s tým dá robiť“. O bratislavského predsedu VÚC Ľuba Romana sa Aliancia v roku 2004 zaujímala kvôli 2 kauzám. Prvou bolo podozrenie z účinkovania v spote propagujúcom súkromnú firmu AU CAFÉ.¹⁰⁵ Zákon však nebol porušený, keďže vtedy zákon takýto konflikt záujmov pre funkciu predsedu VÚC neriešil. O pár mesiacov neskôr v septembri 2004 však už bola novela zákona schválená a podpísaná prezidentom. Napriek tomu pár dní pred účinnosťou tohto zákona sa dopustil podobného konania. Druhou kauzou bola podozrivá podpora pre tú istú bratislavskú reštauráciu pri príležitostiach oficiálnych návštev. K tejto kauze Aliancia zverejnila analytický materiál s dôkazmi v podobe kópií faktúr a zmlúv¹⁰⁶. Zistením bolo, že v na základe zákona vyžiadanych faktúrach figuruje v 4 z 5 náhodne vybraných návštev firma blízka Ľubovi Romanovi. Prípad je ilustráciou

¹⁰¹ Strana SMER: Stanovisko strany SMER-sociálna demokracia k zisteniam Aliancie Fair-play [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.strana-smer.sk/143/stanovisko-strany-smer-socialna-demokracia-k-zisteniam-aliancie-fair-play>>

¹⁰² Pravda: B.Bystrica dala zarobiť svojim poslancom [online]. Publikované 2.7.2005 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://spravy.pravda.sk/domace/clanok/148265-b-bystrica-dala-zarobit-svojim-poslancom/>>

¹⁰³ SME: Aliancia Fair-play narazila v krajoch na problémy s údržbou ciest [online]. Publikované 7.2. 2006 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.sme.sk/c/2579214/aliancia-fair-play-narazila-v-krajoch-na-problemy-s-udrzbou-ciest.html>>

¹⁰⁴ AFP: Tlačové vyhlásenie k tendrom na údržbu ciest v Žilinskom samosprávnom kraji [online]. Publikované 6.2.2006 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://fair-play.sk/clanok.php?u=3&u1=6&u2=24&u3=186>>

¹⁰⁵ AFP: Kauza propagácie AU CAFE Ľubom Romanom [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.fair-play.sk/clanok.php?u=3&u1=4&u2=13&u3=191>>

¹⁰⁶ AFP: Župné delegácie v rodinných podnikoch (anal. materiál) [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <http://watchdog.fair-play.sk/docs/zupne_delegacie.pdf>

konfliktu záujmov. Posledným prípadom je kauza luxusného auta, ktoré bolo obstarané v tendri, ktorého podmienky boli tak špecificky nastavené, že ich spĺňalo len jediné auto.¹⁰⁷ Toto konanie opäť nebolo v rozpore so zákonom, aj keď ho AFP považovala za v rozpore s etikou. Navyše okrem neodôvodnene reštriktívnych podmienok bola výsledná zmluva nastavená podozrivo (1 deň na dodanie auta) a bola menená dodatkom v neprospech mesta.

Všetky prípady mali spoločné fakt, že vlastne nebol porušený zákon, v prípadoch išlo najmä o podozrivé okolnosti a konflikt záujmov. Sankcia bola vyvodená v len prípade poslanca za stranu Smer v mestskom zastupiteľstve Banskej Bystrice.

Štátne firmy

V roku 2007 sa AFP venovala podozreniu na konflikt záujmov v Slovenskej správe ciest. AFP zistila, že organizačnú zložku tejto inštitúcie viedol riaditeľ Ivan Hlavoň, ktorý pred živnostenským úradom garantoval niektoré činnosti firmy svojho syna.¹⁰⁸ (Informačná správa za rok 2007) Táto firma získala zakázky na viaceré stavby.¹⁰⁹ Aliancia prípad riešila najskôr slovným upozornením, „Slovenská správa ciest však zareagovala veľmi vágne, ani po pol roku nebola schopná preukázať, či možné konflikty prešetrila“, povedala Z. Wienk. Na prípad pritom Aliancia upozorňovala už v roku 2005¹¹⁰. Ivan Hlavoň bol napokon donútený z funkcie odísť v apríli 2010 po tom čo kontrola Slovenskej správy ciest zistila porušenie zákonov. Spolu s ním odišli aj dvaja jeho podriadení zodpovední za stavebný dozor a námestník.¹¹¹

¹⁰⁷ AFP: Primátorova limuzína od sponzora (anal. materiál) [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <http://watchdog.fair-play.sk/docs/primatorova_limuzina.pdf>

¹⁰⁸ Transparency International Slovensko: Výročná správa 2007 [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <http://www.transparency.sk/wp-content/uploads/2010/01/TIS_Vyrocnna-sprava_suvaha_vykaz_2007.pdf>

¹⁰⁹ SME: Riaditeľ správy je v konflikte záujmov [online]. Publikované 13.3.2007 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.fair-play.sk/clanok.php?u=3&u1=6&u2=25&u3=288>>

¹¹⁰ AFP: Tlačová správa – etický konflikt záujmov v Žiline [online]. Publikované 12.3.2007 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <http://www.fair-play.sk/cl_print.php?u=3&u1=6&u2=24&u3=249&u4=&u5=>>

¹¹¹ Brada, I.: Štát nie je „Hrnček var!“ (Ako cestári miliardové faktúry uvarili) [online]. Publikované 2.8.2010 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://brada.blog.sme.sk/c/236955/Stat-nie-je-Hrncek-var-Ako-cestari-miliardove-faktury-uvarili.html>>

Iné

V roku 2004 Aliancia podala priestupkové konanie voči bývalému šéfovi Parlamentného inštitútu za vydanie pokynu, že všetky sporné žiadosti o informácie sa majú riešiť vydaním fiktívnych rozhodnutí. Obvodným úradom bola uznaná vina predsedu¹¹².

V posledných dvoch prípadoch teda bola nakoniec vyodená zodpovednosť. V prvom prípade však musíme upozorniť na pomerne dlhú dobu 3 rokov, napriek tomu tieto prípady nepochybne patria k príkladom úspešnej watchdogovej činnosti.

7.2.2. Medializácia

Ako sme už naznačili v teoretickej kapitole, medializácia je jedným z nástrojov, ktoré mimovládne organizácie vykonávajúce watchdogovú rolu používajú. Spoluprácu s médiami a svoje mediálne vystúpenia uvádzajú AFP aj vo svojich výročných správach. Aliancia Fair-play píše: „Myslíme si, že iba medializácia prípadov porušenia zákona zabezpečí dostatočný tlak na prijatie lepších zákonov a zefektívnenie štátnej kontroly financovania strán.“¹¹³. Snaha o medializáciu má rôzne prejavy. Mimovládne organizácie môžu pre médiá organizovať tlačové správy, tlačové besedy, písať autorské články alebo citovať pre médiá výsledky svojej watchdogovej a investigatívnej činnosti. Publikovanie na sociálnych sieťach (Facebook, Twitter), kde je AFP tiež aktívna je vlastne tiež formou medializácie využívajúcej takzvané nové médiá. Aliancia tiež od roku 2011 publikuje svoje zistenia na blogových stránkach. Všetky tieto formy publikácie sú formy medializácie napriek rôzne veľkým potenciálnym cieľovým skupinám. Ďalej popíšeme medializáciu pomocou dát, ktoré sa nám podarilo zozbierať a ktoré sa týkajú počtu mediálnych výstupov a počtu blogov.

¹¹² Transparency International Slovensko: Správa o činnosti Transparency International Slovensko v roku 2004 [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://transparency.sk/wp-content/uploads/2010/01/Vyrocnna-sprava-za-rok-20041.pdf>>

¹¹³ Aliancia Fair-play: Správa o činnosti za roky 2002 a 2003 [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <http://www.fair-play.sk/images/d_uroven_3/Vyrocnna%20sprava%20AFP.doc>

Tabuľka 4: Mediálne výstupy

Rok	AFP
2011	694
2012	600

Zdroj: výročné správy AFP, * pozn.: výstupy z tlače, televízie, rádií (internetové zdroje nie sú zahrnuté)

Tabuľka 5: Blogy

Prvý článok	7.3.2011
Posledný článok	1.12.2013
Počet článkov	43
Z toho watchdog	14 (36%)

Zdroj: www.fairplay.blog.sme.sk

Bohužiaľ počet mediálnych výstupov máme k dispozícii iba pre posledné roky. Rovnako blogovanie sa týka najmä posledného obdobia činnosti AFP. Tlačové konferencie a tlačové správy sú pre taktiež cestou ako dostať svoju agendu do médií. AFP sa v rámci svojich tlačových konferencií konkrétnym podozreniam zo zneužitia moci, napríklad:

TK 6.2.2006 k podozrivým tendrom na údržbu v Žilinskom kraji

TK 13.2.2009 k chaosu na Janušekovom ministerstve

Takisto sme sa pokúsili sme z blogov vyselektovať tie, ktoré sa týkali watchdogových zistení. Výsledky treba brať veľmi orientačne kvôli tomu že v nich hrá rolu subjektivita posudzovateľa. Držali sme sa toho, že sme vyberali články ktoré obsahovali konkrétne zistenia a obvinenia závažného charakteru, do watchdogových článkov sme nezaraďovali analýzy ktoré sa týkali zberu a hodnotenia dát, ktoré síce mohli poukazovať na negatívne trendy, ale nedalo sa z nich presne zistiť kde konkrétne prišlo k akému pochybeniu. Z týchto dát môžeme dôvodiť že watchdogová rola je v prípade blogových výstupov časťou tém a dominujú články ktoré priamo nesúvisia s watchdogou činnosťou. Zoznam článkov prikladáme k tejto práci v prílohe.

7.2.3. Sociálna mobilizácia

Cieľom sociálnej mobilizácie, ktorá slúži ako watchdogový nástroj je upozorniť na konkrétny prípad zneužitia moci verejným funkcionárom alebo úradom. Cieľom je teda demonštrovať „podporu“ ktorou mimovládna organizácia v danej veci disponuje.

V princípe sme rozdelili túto kategóriu na petície a protesty. „Podanie petície využívajú občania na podporu svojich návrhov či žiadostí, prípadne na vyjadrenie názoru či nespokojnosti s postupom kompetentných orgánov“ (Demeš 2000:248). V podstate nie je dôležité koľko občanov sa pod petíciu podpíše, príslušný orgán má v každom prípade povinnosť posúdiť jej obsah a písomne odpovedať tomu, kto ju podal alebo petičnému výboru (Demeš 2000:249).

Protest je oproti petícii formou mobilizácie, ktorá vyžaduje fyzickú prítomnosť zúčastnených na zhromaždení. Opäť rovnako ako v prípade petície by mal mať protest požiadavky alebo minimálne by malo byť jasné proti akému protiprávnemu či neetickému konaniu je zhromaždenie namierené.

Petície

Petícia proti **využívaniu služobného auta vtedajším ministrom spravodlivosti**

Štefanom Harabinom zorganizovala Aliancia Fair Play v roku 2007.¹¹⁴ Petícia sa objavila na stránke changenet.sk, vypísaniu petície pritom predchádzalo rozhodnutie Výboru NR SR pre nezlučiteľnosť funkcií, ktorý podnet zamietol. Požiadavka znela aby „prestal poskytovať výhodu v podobe služobného vozidla svojej rodine, a predsedu vlády, aby k problému zaujal jasné stanovisko a zabezpečil účelné nakladanie s peniazmi daňových poplatníkov.“¹¹⁵ Za každý podpis sa Harabinovi na jeho e-mail, ako aj do pošty Úradu vlády a parlamentnému výboru pre nezlučiteľnosť funkcií zašle e-mail s protestom.¹¹⁶ Petícia získala celkovo 1361 podpisov.

V roku 2008 AFP a Fair Play vyhlásili kampaň Za **pravdu a spravodlivosť na ministerstve spravodlivosti** v rámci ktorej vyzvala ministra spravodlivosti Štefana

¹¹⁴ Verejný protest proti využívaniu služobného vozidla rodinou ministra spravodlivosti [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.changenet.sk/?section=kampane&x=263184>>

¹¹⁵ Harabin bude e-mailom dodávať protesty proti používaniu služobného auta rodinou [online]. Publikované 22.3.2007 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.sme.sk/c/3209110/harabin-bude-e-mailom-dostavat-protesty-proti-pouzivaniu-sluzobneho-auta-rodinou.html>>

¹¹⁶ SME: Protestné emaily pre Harabina [online]. Publikované 22.3.2007 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.fair-play.sk/clanok.php?u=3&u1=6&u2=25&u3=293>>

Harabina, aby odstúpil z funkcie, čím sa prihlásila k výzve sudkyne Jany Dubovcovej. Signatári vyčítali ministrovi viacero prešľapov, menovite „bol verejne prichytený pri klamstve na pôde parlamentu, používa neprípustné narážky na rasu a pôvod, má osobné kontakty na prostredie podozrivé zo zločinu.“¹¹⁷ Petíciu na stránke AFP podpísalo celkovo 3895 podporovateľov.¹¹⁸

Ďalšou petíciou v roku 2008 bola aktivita s názvom **Za čisté a kontrolovateľné stranícke peniaze**. Petícia bola adresovaná politikom a polícii a AFP ju zverejnila na svojej webovej stránke. V texte vyzýva parlament, aby zodpovedne preveril všetky odhalené problémy vo financovaní ĽS-HZDS a KDH a pripravil reformu kontroly financovania politických strán. Finančnú políciu zase vyzvala, aby informovala verejnosť o tom, či preverila alebo preverí podozrivé operácie ĽS-HZDS s miliónovými darmi v hotovosti.¹¹⁹ Rovnako ako v prípade petície proti používaniu služobného vozidla členmi rodiny Štefana Harabina boli e-maily v mene jednotlivých signatárov odosielané a to na adresu Parlamentného výboru pre financie, rozpočet a menu a Finančnej polície. Petíciu podporilo takmer 570 signatárov.¹²⁰

Petícia **Vymenňte Trnku, neochraňujte nedotknuteľných** koncom roka 2010 spustila AFP žiadala vyvodenie osobnej zodpovednosti voči vtedajšiemu generálnemu prokurátorovi Dobroslavovi Trnkovi. Petícia vyzývala „každú poslankyňu a poslanca, aby z úcty k občanom verejne deklarovali, akého kandidáta na tento post podporia.“¹²¹ Deklarovaným cieľom bolo získať 10 000 podpisov, lebo „tento počet podpisov stačí na založenie politickej strany (...) dúfame, že zodpovedné orgány si uvedomia občiansku silu, ktorú táto skupina reprezentuje.“¹²² Výzvu podpísali viaceré osobnosti a pridala sa

¹¹⁷ Vyzývajú Harabina, aby odstúpil [online]. Publikované 16.9.2008 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.changenet.sk/?section=spr&x=388779>>

¹¹⁸ Zistené pomocou služby <http://web.archive.org/web/>

¹¹⁹ AFP: TS: Za čisté a kontrolovateľné peniaze politických strán [online]. Publikované 8.8.2008 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.fair-play.sk/clanok.php?u=3&u1=6&u2=24&u3=338>>

¹²⁰ Zistené pomocou služby <http://web.archive.org/web/>

¹²¹ AFP: Vymenňte Trnku, neochraňujte nedotknuteľných [online]. Publikované 29.10.2010 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.fair-play.sk/clanok.php?u=3&u1=6&u2=24&u3=514>>

¹²² AFP: Pomôžte, prosím, s kampaňou. Chceme získať aspoň 10 000 podpisov, máme 12 dní [online]. Publikované 10.6.2009 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.fair-play.sk/clanok.php?u=3&u1=6&u2=24&u3=457>>

aj Nadácia otvorenej spoločnosti.¹²³ Do výzvy sa zapojilo aj viacero poslancov. Petícia získala podporu takmer 1400 podpisov.¹²⁴

Protesty

Červená pre Harbina bola kampaň signatárov (*Aliancia Fair-play, Transparency International Slovensko, Via Iuris – centrum pre práva občana, Queer Leaders Forum, občianska iniciatíva SOB (Spravodlivosť otvára brány)*)¹²⁵, ktorá bola vyjadrením protestu proti tomu aby sa Štefan Harabin stal predsedom Najvyššieho súdu. AFP vyzvala niektorých členov Súdnej rady, aby sa nezúčastnili rozhodovania o kandidátovi Harabinovi kvôli konfliktu záujmov. AFP ku kampani spustila webovú stránku a natočila propagačné videá. Kampaň podporilo podpisovom približne 11 500 ľudí.¹²⁶ Na happening v čase konania voľby pred Najvyšším súdom prišlo približne 600 ľudí.¹²⁷ (Výročná správa za rok 2009)

Nevalcujte Ústavu bol protest AFP, ktorý sa uskutočnil v roku 2012, keď malo dôjsť k vymenovaniu nového generálneho prokurátora. Predchádzajúceho generálneho prokurátora prezident odmietol vymenovať a tak nová vláda R.Fica zvolila za generálneho prokurátora J. Čižnára. AFP považovala nevymenovanie zvoleného generálneho prokurátora Čentéša a novú voľbu za protiprávnu. Protest sa odohral pred budovou NR SR a zúčastnili sa ho občania, niekoľko osobností verejného života a poslancov NR SR. Zhromaždenia sa podľa médií zúčastnilo „niekoľko desiatok aktivistov“¹²⁸.

Z hľadiska úspešnosti najväčší ohlas dosiahla kampaň Červená pre Harabina, ktorá mala najširšiu škálu participujúcich organizácií. Takmer polovicu počtu podpisov boli ochotní poskytnúť občania v prípade výzvy Za pravdu a spravodlivosť na ministerstve

¹²³ SME.sk: Aliancia Fair-play vyzvala poslancov aby vymenili Trnku [online]. Publikované 2.11.2010 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.sme.sk/c/5621372/aliancia-fair-play-vyzvala-poslancov-aby-vymenili-trnku.html>>

¹²⁴ Zistené pomocou služby <http://web.archive.org/web/>

¹²⁵ <http://www.cervenapreharabina.sk/>

¹²⁶ Zistené pomocou služby <http://web.archive.org/web/>

¹²⁷ Transparency International Slovensko: Výročná správa 2009 [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <http://www.transparency.sk/wp-content/uploads/2010/01/TIS_Vyrocnna-sprava_suvaha_vykaz_2009.pdf>

¹²⁸ Pravda: Protestujúci vyzvali poslancov aby nevolili nového generálneho prokurátora [online]. Publikované 18.6.2013 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://spravy.pravda.sk/domace/clanok/284192-protestujuci-vyzvali-poslancov-aby-nevolili-noveho-generalneho-prokuratora/>>

spravodlivosti. Tretí najvyšší počet podporovateľov sme zaznamenali pri proteste proti využívaniu služného auta ministrom spravodlivosti Štefanom Harabinom.

7.2.4. Aktivácia horizontálnych mechanizmov

Horizontálne mechanizmy sú štandardné legislatívne mechanizmy, ktoré môže aktivovať spravidla občan alebo organizácia a ktorými môže príslušný orgán kde boli podané riešiť pochybenia. Sú to vlastne právne nástroje ktoré sú zakotvené a právnom systéme SR. Príklady horizontálnych mechanizmov sme čerpali z dokumentov, ktoré nám poskytla Aliancia Fair-play, analýzy watchdogovej činnosti.

Zoznam horizontálnych mechanizmov:

Tabuľka 6: Príklady použitých horizontálnych nástrojov zúčtovateľnosti

Nástroj	Príklad použitia
návrh na disciplinárne konanie sudcu (ombudsman, ministerka spravodlivosti)	disciplinárne stíhanie Š. Harabina, sudcu Soročinu
trestné oznámenie	trestné oznámenie pre skresľovanie hospodárskej evidencie na v kauz fiktívnych darcov SDKÚ , v kauze Nástenkový tender
žiadosť o informácie	množstvo
žaloba o preskúmanie rozhodnutia	voči GP, v kauze fiktívnych darcov SDKÚ
určenie neplatnosti zmluvy na súd	Nástenkový tender
podnet na Protimonopolný úrad	v Nástenkovom tendri pre podozrenie zo poškodzovania hospodárskej súťaže

Zdroj: autor

Nástroje sa líšia v tom, do akej miery môžu slúžiť zúčtovateľnosti. Návrh na disciplinárne stíhanie sudcu a trestné oznámenie môže priamo sankcionovať verejného činiteľa. Ostatné nástroje majú potenciál ovplyvňovať vývoj a zvyšovať tlak na verejných funkcionárov ale nemôžu priamo postihnúť voleného predstaviteľa.

7.2.5. Zhrnutie

Analýza watchdogovej činnosti priniesla celkovo 23 káuz. Dáta, ktoré sme získali a ich charakter nám neumožňuje ich sofistikovanejšie analyzovať kvantitatívnymi nástrojmi kvôli tomu že každá kauza je špecifická svojimi okolnosťami a priebehom. Problémom však je presne identifikovať materiálne konzekvencie a hlavne dokázať, že nastali v konkrétnom prípade práve kvôli aktivitám mimovládnych organizácií a nie z iných dôvodov. Tlak, ktorý verejnosť vytvára na volených predstaviteľov a ktorý tvoria médiá, mimovládne organizácie svojimi zisteniami, voliči je totiž ťažko rozdeliť na zložky a každú skúmať oddelene vrátane jej vplyvov. Musíme sa preto uspokojiť s popisom toho, ako mimovládne organizácie (v tomto prípade AFP) v jednotlivých prípadoch k tomuto tlaku prispievajú.

V niektorých prípadoch AFP samo iniciovalo kauzu v iných sa zasa zaoberalo kauzami, ktoré už boli „odhalené“. Podobne v niektorých prípadoch sa na potenciálny problém zistení ešte v čase, keď bolo možné príslušný proces zastaviť (Zmluva s Microsoftom, sudca Polka, atď.), kým ešte nie sú peniaze vyplatené, alebo napríklad človek menovaný do funkcie. V iných prípadoch už k zneužitiu moci prišlo. Takisto kritériá toho, čo prišlo k zneužitiu moci sa rôznia. V prípade že bol porušený zákon alebo podzákonná norma, vznikol konflikt záujmov alebo etický problém ako napríklad v prípade Štefana Harabina.

AFP ide použila aj konkrétne nástroje na vymáhanie zodpovednosti (Tabuľka 6), petície a verejné výzvy, keď napríklad vyzývala ministra Januška a odchod.¹²⁹ V prípade telefonátu Štefana Harabina s Bakim Sadikim si AFP nechala vypracovať prieskum verejnej mienky aby podporila tlak na ministra. Z reprezentatívneho prieskumu verejnej mienky, ktorý si nechala AFP v tejto súvislosti vypracovať vyplýva, že výrazná väčšina občanov očakáva odstúpenie ministra ktorý bol verejne prichytený pri klamstve

¹²⁹ SME: Fair-play: Kontrola preukázala šlendriánstvo a amatérstvo pri tendri [online]. Publikované 9.4.2009 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.fair-play.sk/clanok.php?u=3&u1=6&u2=25&u3=444>>

alebo udržiava kontakt s trestne stíhanou osobou. Ak taký minister sám neodstúpi, 72.8% respektíve 88% by bolo za jeho odvolanie premiérom.¹³⁰

Prípadoch, v ktorých bola vyvodená zodpovednosť s výsledkom odchodu zodpovedného je menšina, týka sa to odchodu ministrov Januška, Chrbeta a Štefanova a predsedu Parlamentného inštitútu. Čiastočne je to prípad vzdania sa líderstva na kandidátke Mikuláša Dzurindu, sudcu Sorošinu a Ivana Hlavoňa v kauze týkajúcej sa Slovenskej správy ciest. V týchto prípadoch spojitosť kauzy a odchodu je pravdepodobná. Ukazuje sa tiež, že ak je kauza malá a nevenujú sa jej intenzívne médiá, tak radikálne klesá šanca, že bude vyvodená zodpovednosť. Hovoria o tom aj výsledky kontrol NKÚ. V priebehu 3 rokov našiel NKÚ 36 pochybení ktoré stáli daňových poplatníkov najmenej 28 miliónov EUR. „Na základe výsledkov NKÚ v rokoch 2009 až 2011 neboli voči žiadnemu zamestnancovi ministerstva uplatnené sankcie.“¹³¹

Mediálny tlak sa ukázal ako reálny nástroj, ktorý dokázal mnohé kauzy doviesť do bodu, keď bol premiér nútený odvolať ministra alebo zásadne poškodiť povest' verejný funkcionárov. Na druhej strane v oblastiach ktoré sú buď uzatvorené verejnej kontrole ako napríklad súdy alebo sú lokálneho charakteru (samospráva) nebol jeho úspech až taký viditeľný.

¹³⁰ AFP: TS: Slováci odmietajú ministra, ktorý klamal a udržiaval priateľský vzťah so stíhanou osobou [online]. Publikované [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <http://www.fair-play.sk/cl_print.php?u=3&u1=6&u2=24&u3=345&u4=&u5=>

¹³¹ SME.sk: Aliancia Fair-play: Ministerstvá plytvajú miliónmi, nepyká nikto [online]. Publikované 27.6.2013 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.sme.sk/c/6850617/aliancia-fair-play-ministerstva-plytvaju-milionmi-nepyka-nikto.html>>

8. Pološtruktúrované rozhovory

V tejto časti sa budeme zberať ďalšou analýzou watchdogovej činnosti organizácií a to najmä vo svetle pološtruktúrovaných rozhovorov, ktoré sme vykonali s predstaviteľmi Aliancie Fair-play.

8.1. Watchdogová rola AFP

Watchdogové aktivity tvoria len časť aktivít AFP, hoci významnú. Wienk označila watchdogové aktivity za „*najdôležitejšie, je to niečo z čoho sme vzišli*“ (Wienk). AFP je organizácia kde väčšina pracovníkov mala v minulosti skúsenosti so žurnalistikou. „*My watchdog uchopujeme žurnalistickými metódami. Oproti médiám máme tú výhodu, že po publikovaní materiálu môžeme pokračovať ďalšími krokmi.*“ (Kunder)

Cieľom nielen watchdogovej činnosti, ale aj celkovej činnosti AFP je „*predovšetkým dosahovať zmeny*“. (Kunder) O aké zmeny sa AFP snaží? Pod zmenami sú myslené legislatívne zmeny, ale aj zmena vo vnímaní korupcie. „*Zmena legislatívy je síce dôležitá, ale dôležitejšie je zvyšovanie prahu citlivosti pri témach, kde nezáujem verejnosti umožňuje existenciu nežiaducich, či spoločensky škodlivých javov.*““ (Kunder). „*Watchdog je prostriedok na zistenie, popísanie konkrétnych problémov.*“ (Kunder) O tom ako konkrétne Aliancia a najmä jej investigatíva s watchdogom narába bližšie pojednáme v nasledujúcej kapitole.

Schopnosť AFP vykonávať watchdogovú rolu je ovplyvnená viacerými faktormi. Predovšetkým kapacita organizácie je obmedzená. Podľa Wienk je „*obrovské množstvo požiadaviek, aby sme poskytovali vládam, organizáciám, občanom informácie a to nám viaže veľa kapacít*“. (Wienk) Druhým problémom je podľa nej nefunkčný právny štát. „*Ak by sme mali funkčný právny štát, tak by stačilo veci odhaliť a ďalej by sa o vyšetrenie, postih a vyvodenie zodpovednosti postaral štát.*“ (Wienk) Tretím hlavným faktorom ktorý formuje možnosti organizácie je jej financovanie. „*Dajú sa získať peniaze na projekt, ale peniaze na podporné aktivity chýbajú. Je problém získať peniaze, ktoré nie sú priamo viazané na projekty, napríklad získať čas na evaluáciu výsledkov, rozširovanie svojich schopností. Všetko prebieha v strese.*“ (Wienk)

Nezávislosť je dôležitou charakteristikou watchdogu. Podľa Wienk, *„nezávislosť sa musí aj javiť navonok - ľudom“* (Wienk) V súvislosti s financovaním má ale Aliancia nastavenú prísnejšiu politiku v porovnaní s väčšinou mimovládnych organizácií. *„Snažíme sa preto posudzovať každý prípad individuálne, získali sme napríklad nejaké peniaze od Západoslovenskej energetiky, od ktorej máme garancie nezávislosti a záruku v osobách, ktoré o podpore rozhodujú. Snažíme sa, aby bolo naše financovanie dlhodobo diverzifikované. Chceme oddeliť samofinancovanie od ostatného financovania, založili sme s.r.o., plánujeme vydávať knihy, dokončujeme bedeker pre novinárov. Chceli by sme vydávať knihy, ktoré by pomohli medzi ľuďmi šíriť schopnosti a zručnosti. Chceme posilňovať aj prácu s individuálnymi darcami.“* (Wienk) Komunikácia s verejnosťou je taktiež dôležitá. Práve verejnosť je totiž nástrojom tlaku. *„Chceme sa zlepšovať z hľadiska moderných metód komunikácie. Mám pocit, že komunikácia sa presúva na sociálne siete, preto sa to musíme naučiť robiť moderne a využívať v čo najväčšej možnej miere technológie pre analýzu presných dát.“* (Wienk)

A ktoré oblasti vníma AFP v budúcom období ako dôležité? Podľa Zuzany Wienk na *„najmenej priehľadné oblasti spoločenského života ako napríklad obrana, štátom kontrolované firmy (..) je dôležité zamerať sa aj na oblasti, kde treba nejakú expertízu, aby ste prenikli k podstate, napríklad zdravotníctvo.“* (Wienk) *„Watchdogové aktivity chceme udržiavať a posilňovať z hľadiska kvality, hĺbky a dosahu.“* (Wienk)

8.2. Technika watchdogovej práce

„Watchdogové a investigatívne aktivity sú závislé od zručností a schopností. Momentálne prebieha intenzívny proces, aby sa tieto zručnosti zosilnili a zladili s celosvetovými trendmi. Aby sme vedeli analyzovať nielen jednotlivé prípady, ale aj trendy a veľké dáta.“ (Wienk) Schéma watchdogovej aktivity AFP vyzerá tak, že vo väčšine prípadov je najskôr identifikovaný problém alebo oblasť, ktorú je potrebné zmeniť, potom sa hľadajú konkrétne prejavy tohto problému, aby sa dal ľahko ilustrovať aj laickej verejnosti. *„Pointa je vytvoriť tlak.“* (Kunder) Keď sa potom podarí v konkrétnom prípade vytvoriť tlak, tak sa zmena dosahuje ľahšie. *„Vyberáme si hlavne prípady, kde máme expertné zázemie“* (Kunder). *„Často prípady vyberáme veľmi účelovo, aby sme upozornili na problém.“* (Kunder) Práca s médiami je teda dôležitá, je potrebné ísť do hĺbky a kauzám sa dlhšie venovať. *„Podľa mňa má význam zobrať jednu kauzu a venovať*

sa jej dlhodobo. Je potrebné nachádzať, či vytvárať aktualizačné momenty. Teda niečo, čo dáva novinárovi dôvod o kauze napísať ďalší článok.“ (Kunder) Je nutné vo všetkých prípadoch dosahovať zmeny pomocou verejného tlaku? Podľa Petra Kundera nie: „Nie je vždy nutné do vytvárania tlaku zapojiť verejnosť. Je možné aj informovať veľvyslanectvá, Európsku komisiu, medzinárodné organizácie, atď.“¹³² (Kunder) Toto je samozrejme tiež prostriedok zmien, ktorý sa však netýka premetu našej práce – watchdogových aktivít. Ako hovorí Peter Kunder „Na watchdogovú časť nadväzuje množstvo ďalších aktivít.“ (Kunder) Dôležitým faktorom je teda aby bolo možné kauzu na verejnosti odprezentovať tak, aby vzbudila ohlas. „Klasický prípad je, keď sa ide do väčších čísel. Keď sa ukáže že niekto zle investoval 2 mld. EUR, tak sa zdvihne také mrmlanie. Keď sa ale zverejní historka, že Tomanová letela do Madridu a dva dni predtým poslali po ceste auto, aby ju odviezlo z letiska na veľvyslanectvo, tak sa to tých ľudí nejakým spôsobom emočne dotýka. To je priepastný rozdiel.“ (Kunder) „Spolupráca s médiami nemôže byť úzka a je pochopiteľné, že si médiá musia udržať od nás odstup, pretože sme novinára jeden zo zdrojov, jeden z viacerých pohľadov“, myslí si Zuzana Wienk. (Wienk) „Kauzy odhaľujú systémové problémy na hmatateľných, konkrétnych príkladoch, mobilizujú verejnú diskusiu a poskytujú momentum k reformám. Najmä v oblastiach citlivých pre politikov keď sa dotýkajú napríklad ich výhod bez káuz nevznikne ochota prijať prísnejšie pravidlá a reformy.“ (Wienk) AFP pritom v minulosti otvárala vlastné kauzy a venovala sa aj už medializovaným kauzám. „Keď sme videli, že sa novinári zasekli v slepej uličke, tak sme sa pokúšali využiť naše zručnosti, aby sme vytvorili verejný tlak a prípad posunuli.“ (Wienk)

Často pritom nie je iná možnosť ako vyžiadať si informácie na základe infozákona alebo obrátiť sa na niektorý zo štátnych orgánov prípadne súdy. Žiadosť o informácie je zrejme najčastejšie používaná. AFP podáva ročne stovky žiadostí, desiatky súvisia s watchdogovou činnosťou. AFP sa tiež v minulosti viackrát súdila keď jej orgány verejnej moci neboli ochotné vydať informácie. „Štandard transparentnosti sa zvyšuje, problém však nastáva pri dožadovaní sa informácií ktoré by mohli byť niekomu nepríjemné.“ (Kunder) Problém je však nefunkčnosť štátnym orgánov. „NKÚ pôsobí niekedy schizofrenicky. Obyčajní kontrolóri sú výborní, na úrovni vedenia ale cítiť politiku.“

¹³² Tento postup AFP použila napríklad v prípade Nástenkového tendra, keď bola vysvetľovať jeho nevýhodnosť eurokomisárke, pozri kapitolu venovanú analýze watchdogovej činnosti

„Ďalší problém sú nedostatočné kapacity.“ (Kunder) Ďalší problém môže byť šírka kontroly, na ktorú má NKÚ mandát. ÚVO na rozdiel od NKÚ trpí zlou organizáciou. „ÚVO má nejednotný výklad zákon. Rôzne oddelenia vykladajú zákon pre rovnaké situácie rozdielne a je tam vysoká fluktuácia. „Problém je, že za rozhodnutia nikto nenesie zodpovednosť. Ak sa podá podnet na kontrolu, zvyčajne je už neskoro. Predpokladá sa, že podávať námietky, resp. sťažovať sa, by sa mali najmä konkurujúce firmy, ale ak vytvoria kartel, vznikne problém.“ (Kunder) Aliancia sa tiež nevyhýba súdnym sporom: „Niekedy je pre nás dôležité mať súdne rozhodnutia. Lebo právo sa aplikuje rôznym spôsobom a často je pre našu prácu kľúčové, aby nám súd dal za pravdu a výklad práva zjednotil. A keď súd rozhodne inak, môže to byť znakom toho, že zákon je zlý a treba sa usilovať o jeho zmenu.“ (Kunder) AFP tiež komunikuje napríklad s úradom ombudsmana, ktorý môže za istých podmienok podávať podnety na disciplinárne stíhanie sudcov. „Komunikácia s verejnými orgánmi by mala zohľadňovať špecifické postavenie, keďže môžeme niekedy kontrolovať ten úrad.“ (Wienk) Problémom je podľa Kundera aj to, že inštitúcie často fungujú tak, že sa zodpovednosť rozkladá a mizne. „Veľkým problémom je množstvo rozhodnutí, za ktoré nenesie zodpovednosť konkrétny človek. Napríklad rozhodnutie obecného zastupiteľstva alebo rady, ktorá rozhoduje o námietkach na ÚVO. Chýba tiež trestná zodpovednosť právnických osôb.“ (Kunder)

8.3. Zhrnutie

V tejto kapitole sme predstavili informácie, ktoré sme o watchdogovej činnosti AFP získali pomocou rozhovorov s jej riaditeľkou a investigatívnym pracovníkom. Tieto informácie využijeme v záverečnej kapitole tejto práce, ktorá odpovedá na našu 2. výskumnú otázku.

Cieľom tejto práce ako už bolo povedané v metodologickej časti nie je skúmanie celej sumy aktivít AFP, ale len jej výseku. Z tohto hľadiska sa nám potvrdilo, že watchdogová činnosť tvorí veľmi dôležitú zložku činnosti Aliancie. Množstvo zamestnancov ako aj podiel watchdogových blogov zhodne predstavujú približne tretinu činnosti, tento záver treba brať ale veľmi opatrne a orientačne.

Aliancia totiž watchdog používa ako prostriedok k vytváraniu tlaku na zlepšovaní legislatívy, zvyšovaní povedomia a korupcii a citlivosti verejnosti. Nasvedčujú tomu aj

jednotlivé prípady v ktorých sa AFP snažila nielen na prípad poukázať, ale aj aktívne sa domôcť nápravy alebo sankcií (napríklad vrátenia prostriedkov v prípade Nástenkového tendra, alebo vyvodenie osobnej zodpovednosti voči ministrovi Harabinovi, atď.).

9. Vplyv na zúčtovateľnosť

V tejto záverečnej kapitole zhodnotíme dáta a čiastkové závery a pokúsime sa zodpovedať našu druhú výskumnú otázku. Na základe dát, ktoré sme použili v tejto práci a ktoré sa týkajú AFP si nemôžeme nárokovať všeobecnú platnosť zistení. Tento fakt napokon vyplýva aj zo samotnej logiky prípadovej štúdie. Z nášho výskumu vyplývajú 3 spôsoby, že akými AFP vplyva na zúčtovateľnosť verejných funkcionárov. Zúčtovateľnosť sme si definovali pomocou 3 dimenzií z ktorých na každú má watchdogová činnosť konkrétny vplyv, ktorý zahŕňa dlhodobé aj krátkodobé efekty. Zvyšovanie transparentnosti a zvyšovanie citlivosti na korupciu sú dlhodobé efekty, kým vynucovanie sankcií pomáha zúčtovateľnosti v konkrétnych prípadoch.

9.1. Zvyšovanie transparentnosti

Existujú 2 spôsoby ako watchdogová činnosť AFP zvyšuje transparentnosť. Prvý je zverejňovanie informácií o konkrétnych prípadoch, druhý je sú súdne spory. Aliancia je subjektom, ktorý zabezpečuje nezávislú analýzu jednotlivých podozrivých prípadov. Výsledky tejto analýzy môžu jednak potvrdiť alebo osvetliť skutočnú závažnosť prípadov a zároveň pomôcť udržať verejný tlak na politikov. V tom je jej rola podobná médiám, s rozdielom že sa kapacitne môže venovať jednotlivým prípadom dlhšie a intenzívnejšie.

Na druhej strane v prípade že AFP narazí na bariéry transparentnosti, má na rozdiel od médií možnosť snažiť sa ich prelomiť. Pomocou nástrojov horizontálnej zúčtovateľnosti AFP môže viesť spory, ktoré majú dosah na súdnu prax na Slovensku. *„Môže sa stať, že súdy prelomia zaužívanú prax. Mnohokrát však ideme do bojov, ktoré vyzerajú prehrato.“* (Kunder) Ako príklad môžeme uviesť súdne spory o zverejňovanie informácií, ktoré prispeli k zvýšeniu štandardu transparentnosti.

9.2. Vynucovanie sankcií

V prípadoch ak sa dospeje ku konkrétnemu vyvodeniu zodpovednosti vďaka analytickej práci, odhaleniu škandálu alebo medializácii je možné povedať že AFP svojou watchdogovou činnosťou prispieva k zvyšovaniu schopnosti udeľovať sankcie, čo je podstata zúčtovateľnosti. Samotný verejný tlak ktorý Aliancia spolu s občianskou spoločnosťou vytvára vedie v niektorých prípadoch k vyvodeniu sankcie voči zodpovednému verejnému činiteľovi. Hoci sa tak v súčasnosti stále nedeje vo všetkých ani vo väčšine odhalených prípadoch, niektoré prípady (kauzy Nástenkového a Emisného tendra) nasvedčujú tomu, že táto schopnosť nie je čisto teoretická.

9.3. Zvyšovanie citlivosti na korupciu

Odhaľovaním káuz a ich medializáciou sa spoločnosti dostávajú informácie o konkrétnych podobách korupcie. Tým sa verejnosť o probléme dozvedá a má šancu na neho reagovať. Najmä kauzy, sú prvé svojho druhu majú potenciál zvyšovať citlivosť, keďže táto ešte voči nim nie je „imúnna“. Ak by sa podarilo zvýšiť citlivosť verejnosti pri kauzách, výrazne by to pomohlo zlepšiť zúčtovateľnosť verejných funkcionárov. Vzťah medzi množstvom odhalených káuz a citlivosťou verejnosti na korupciu vnímame ako mierne problematický. Tento vzťah môže byť spochybnený, keďže pretože príliš časté odhaľovanie káuz by naopak mohlo citlivosť verejnosti na korupciu znížiť, tým že by sa stala imúnnou. Kauza Gorila bola korupčnou kauzou veľkých rozmerov ktorá viedla k najväčšej vlne protestov od novembra 1989. Hoci zahŕňala rôzne prúdy, preukázala, že slovenská spoločnosť sa dokáže intenzívne mobilizovať na antikorupčnej téme.

Výsledky výskumu vyvodzovania zodpovednosti 1994-2010 naznačujú v tomto období pokles závažnosti korupčných incidentov čo by znamenalo postupné sprísnenie štandardov na etické správanie (Sičáková-Beblavá a kol. 2012, s. 184). Trend je jasne viditeľný najmä v období vlád Mečiar 1994-1998, Dzurinda 1998-2002 a Dzurinda 2002-2006, kedy klesá autormi nameraná priemerná vážnosť kauzy pri ktorej bola vyvodená zodpovednosť ako aj podiel medzi vyvodením a nevyvodením zodpovednosti. Tento trend sa čiastočne zvrátil počas Ficovej vlády kedy klesol pod hodnoty nameraná za vlád Mikuláša Dzurindu, nie však pod „štandard“ za poslednej vlády Vladimíra Mečiara. Druhá vláda Mikuláša Dzurindu bola pritom obdobím, v ktorom začali na

Slovensku pôsobiť mimovládne organizácie v oblasti boja proti korupcii (Aliancia Fair-play a Transparency International Slovensko). Tieto výsledky napriek nepriaznivému výkyvu skôr potvrdzujú tézu, že citlivosť verejnosti na korupciu sa od roku 1998 na Slovensku zvyšuje.

10. Záver a zhodnotenie

V tejto diplomovej práci sme sa snažili preskúmať pomerne nepreskúmanú oblasť v slovenskom ale aj českom priestore. Fenomén watchdog a jeho vplyv na dôležitý demokratický princíp zúčtovateľnosti. Konštatujeme, že sme identifikovali 3 spôsoby, akými watchdogová činnosť AFP ovplyvňuje zúčtovateľnosť verejných funkcionárov. Zároveň sme túto činnosť zmapovali pomocou rozhovorov s 2 jej predstaviteľmi a analýzy jej watchdogovej činnosti.

Zistenia, ktoré sme v tejto práci popísali sa kvôli použitej metóde – prípadová štúdia nedajú generalizovať na všetky prípady mimovládnych organizácií vykonávajúcich watchdogovú rolu. Naše zistenia overujú a rozširujú poznanie v tejto oblasti, otvárajú priestor pre ďalší výskum a naznačujú ďalšie zaujímavé výskumné otázky.

Jednou množinou z nich sú ďalšie oblasti fungovania mimovládnych organizácií v oblasti boja proti korupcii, ktoré sú omnoho širšie ako watchdogové aktivity. Zahŕňajú ochranu whistleblowerov (v prípade AFP ocenenia Biela vrana, kauza Hedviga Malinovej), vzdelávanie, organizovanie konferencií a seminárov, lobovanie v prospech systémových zmien a mnohé ďalšie aktivity. Vplyv watchdogovej aktivity AFP takisto siaha ďalej za koncept zúčtovateľnosti. Konkrétne odhalenia prispievajú k systémovým zmenám, ktoré sa podarilo presadiť (napríklad zmena legislatívy ohľadom financovania politických strán, tzv. rýchla novela Zákona o verejnom obstarávaní), vplyv technologických projektov ktoré pracujú s veľkým množstvom dát ako Datanest alebo Otvorené zmluvy a mnohé iné.

Tento výskum vnímame ako prvý pohľad do problematiky ktorá je v súčasnosti na Slovensku veľmi dôležitá. Korupcia oslabuje demokratické inštitúcie, rozvoj ekonomiky a kvalitu verejných služieb čo znižuje dôveru občanov v inštitúcie. (Staroňová 2008:8) Slovensko je totiž krajina, kde môžeme hovoriť o pomerne veľkej tolerancii ku korupcii, čo je dnes jeden z jej najväznejších problémov.

Zoznam literatúry

Monografie, články v zborníkoch a vedeckých časopisoch

1. Abraham, Henry J.: A People's Watchdog against Abuse of Power. Public Administration Review. Vol. 20, No. 3 (Summer, 1960), s. 152-157
2. Bednařík a kol.: Čítanka pre neziskové organizácie. Bratislava : PDCS, 2003
3. Bennett, Lance – Serrin, William: The Watchdog Role in Overholser, G.: The Press. New York. Oxford University Press 2005.
4. Boris, Elizabeth T. a kol.: Civic participation and Advocacy in Salamon, Lester M.(ed.): The State of Nonprofit America. Brookings Institution Press 2002
5. Bovens M (2010) Two concepts of accountability: Accountability as a virtue and as a mechanism. West European Politics 33: 946–967.
6. Bútorá Martin et al.: Aktívne občianstvo a mimovládny sektor na Slovensku. Trendy a perspektívy. Občianske združenie Včelí dom, Bratislava 2012
7. Bútorá Martin et al.: Aktívne občianstvo a mimovládny sektor na Slovensku. Trendy a perspektívy. Občianske združenie Včelí dom, Bratislava 2012
8. Bútorá, Martin (ed.): Keď lahostajnosť nie je odpoveď. Príbeh občianskeho združovania na Slovensku po páde komunizmu. IVO, Bratislava 2004
9. Coronel, S.: The role of media In deepening democracy. NGO Media Outreach: Using the Communications policy paradigm. European Journal of Communication. 2003
10. Creswell, J.W.: Qualitative Inquiry&Research Design. Choosing Among Five Approaches (Second edition). Sage Publications 2007
11. Demeš, P.: Občianska advokácia. In: Čítanka pre pokročilé neziskové organizácie. Bratislava, Partners for Democratic Change Slovakia 2000.
12. Democracy, accountability, and representation / edited by Adam Przeworski, Susan C. Stokes, Bernard Manin Cambridge : Cambridge University Press, 1999
13. Disman, M. Jak se vyrábí sociologická znalost. Praha. Karolinum 2006
14. Drgonec, J.: Disciplinárna zodpovednosť sudcov. Justičná revue 2006, číslo 3
15. Graber A. D.: Press Freedom and the General Welfare. Political Science Quarterly. Vol. 101, No 2., Reflections on Promoting „The General Welfare. 1986

16. Jenkins, J. Craig. 1987. Nonprofit Organizations and Policy Advocacy, in *The Nonprofit Sector: A Research Handbook*, ed. Walter Powell. New Haven: Yale
17. Karklins, R.: *The System made Me Do it: Corruption in Post-communist Societies*. M.E. Sharpe, Inc. 2005, s. 125-146
18. Kelley, D – Donway, R.: *Liberalism and free spech in Lichtenberg, J.: Democracy and the Mass Media: A Collection of Essays*. New York, Cambridte University Press 1990.
19. Láštic, E.: *Zákon o slobodnom prístupe k informáciám ako protikorupčný nástroj in Jedenásť statočných: Prípadové štúdie protikorupčných nástrojov na Slovensku*. Transparency International Slovensko a Ústav verejnej politiky FSEV UK v Bratislave 2008
20. Mainwaring, Scott: *Introduction: Demoratic Accountability in Latin America* in Mainwaring, Scott et al. *Democratic Accountability in Latin America*. Oxford 2003., s. 3-34
21. McBride, S.: *The Changing Face of News in a Major U.S.City* In Rosenberry, J. - Burton, St J. (ed.): *Public Journalism 2.0: The Promise and Reality of a Citizen Engaged Press*. New York, Routledge 2010
22. O'Donnell, Guillermo: *Horizontal Accountability: The Legal Institutionalization of Mistrust in Latin America* in Mainwaring, Scott et al. *Democratic Accountability in Latin America*. Oxford 2003, s. 34-55
23. Pawelke, Andreas: *Anti-corruption in Slovakia. The Role of Civil Society*. Romanian Journal of Political Science, Vol 10 - No 2 - 2010
24. Peruzzotti et al.: *Social Accoutnability – an Introduction*. University of Pittsubrgh Press 2006, s. 1-31
25. Roulston, K. – deMarrrais, K. – Lewis, Jamie B.: *Learning to Inerview in the Social Sciences*. Qalitative Inquiry 2003 9: 643
26. Salamon, Lester M. a kol.: *Global Civil Society. Dimensions of the Nonprofit Sector*.The Johns Hopkins Center for Civil Society Studies 1999
27. Schedler, A.: *Conceptualizing Accountability In The Self-Restraining State: Power and Accountability in New Democracies*. Ed. Andreas Schedler, Larry Diamond, and Marc F. Plattner. Boulder and London: Lynne Rienner Publishers, 1999. s. 13-28.

28. Sičáková-Beblavá E.: Transparentnosť a korupcia in Bútora, M. - Kollár, M. - Mesežnikov, G. (ed.): Slovensko 2007. Súhrnná správa o stave spoločnosti. IVO, Bratislava 2008
29. Sičáková-Beblavá, E. – Šípoš, G. – Kurian, M.: Korupcia a protikorupčná politika na Slovensku 1989 – 2010. In Forum Historiae, 2011, roč. 5, č. 2.
30. Smulovitz, Catalina et al. Societal and Horizontal Controls: Two Cases of Fruitful Relationship in Mainwaring, Scott et al. Democratic Accountability in Latin America. Oxford 2003., s. 309-333
31. Staphenurst, Frederic et al: The role of public administration in fighting corruption. International Journal of Public Sector Management 10, 5 (1997), s. 311-330
32. Staroňová, K.: Nástroje intervencie vo verejnej politike s cieľom zníženia korupcie in Jedenásť statočných: Prípadové štúdie protikorupčných nástrojov na Slovensku. Transparency International Slovensko a Ústav verejnej politiky FSEV UK v Bratislave 2008
33. Strečanský, Boris: Občianska advokácia a mimovládne organizácie in Bútora, M. – Majchrák, J. – Strečanský, B. (ed.): Keď ľahostajnosť nie je odpoveď. Príbeh občianskeho združovania na Slovensku po páde komunizmu. IVO, Bratislava 2004
34. Strečanský, Boris: Občianska advokácia a mimovládne organizácie in Bútora, Martin (ed.): Keď ľahostajnosť nie je odpoveď. Príbeh občianskeho združovania na Slovensku po páde komunizmu. IVO, Bratislava 2004
35. Tesh, Sylvia: In Support of „Single-Issue Politics. Political Science Quarterly. Vol 99, No 1. (Spring 1984), s. 27-44
36. Veselý A.: Accountability in Central and Eastern Europe: concept and reality. International Review of Administrative Sciences 2013
37. Yaziji, M. – Doh, J.: NGOs and Corporations: Conflict and Collaboration Cambridge University Press 2009
38. Zemanovičová, Elena – Sičáková, Emília: Korupcia v SR ako celospoločenský problém (Etický, morálny, ekonomický a politický). CPHR – Transparency International Slovensko 2001

39. Zemans, Frances Kahn: Legal Mobilization: The Neglected Role of the Law in the Political System. The American Political Science Review, Vol. 77, No. 3 (Sep., 1983), s. 690-703

Články

1. AFP: Čo robíme [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.fair-play.sk/index.php?u2=1&u1=2>>
2. AFP: Ďalší podnet proti sudcovi Soročinovi [online.] Publikované 1.6. 2010 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.fair-play.sk/clanok.php?u=3&u1=6&u2=24&u3=497>>
3. AFP: Hodnotiaca správa k postupu pri hľadania riešenia umiestnenia daňových orgánov v Košiciach [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <http://www.fair-play.sk/pdf/hodnotiaca_sprava_AFP_DU_KE.pdf>
4. AFP: Investigatívne laboratórium Aliancie Fair-play [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.fair-play.sk/lab/>>
5. AFP: Kauza falošní darcovia SDKÚ [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.fair-play.sk/clanok.php?u=3&u1=4&u2=13&u3=192>>
6. AFP: Kauza propagácie AU CAFE Ľubom Romanom [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.fair-play.sk/clanok.php?u=3&u1=4&u2=13&u3=191>>
7. AFP: Podnikajúci bystrickí poslanci [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://watchdog.fair-play.sk/podnikajuci-poslanci.php>>
8. AFP: Podnikajúci bystrickí poslanci (anal. materiál) [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <http://watchdog.fair-play.sk/docs/podnikajuci_poslanci.pdf>
9. AFP: Pomôžte, prosím, s kampaňou. Chceme získať aspoň 10 000 podpisov, máme 12 dní [online]. Publikované 10.6.2009 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.fair-play.sk/clanok.php?u=3&u1=6&u2=24&u3=457>>
10. AFP: Poslanecké kancelárie [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://kancelarie.fair-play.sk/>>
11. AFP: Primátorova limuzína od sponzora (anal. materiál) [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <http://watchdog.fair-play.sk/docs/primatorova_limuzina.pdf>
12. AFP: Tlačová správa – etický konflikt záujmov v Žiline [online]. Publikované 12.3.2007 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <http://www.fair-play.sk/cl_print.php?u=3&u1=6&u2=24&u3=249&u4=&u5=>>

13. AFP: Tlačová správa: list premiérovi Ficovi s výzvou vyjadriť sa k zneužívaniu výhod verejných funkcionárov ich rodinnými príslušníkmi [online] Publikované 30.3.2007 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.fair-play.sk/clanok.php?u=3&u1=6&u2=24&u3=251>>
14. AFP: Tlačové vyhlásenie k tendrom na údržbu ciest v Žilinskom samosprávnom kraji [online]. Publikované 6.2.2006 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://fair-play.sk/clanok.php?u=3&u1=6&u2=24&u3=186>>
15. AFP: TS: Aliancia podala žalobu na ministerstvo výstavby pre nástenkový tender [online]. Publikované 13.4. 2009 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.fair-play.sk/clanok.php?u=3&u1=6&u2=24&u3=453>>
16. AFP: TS: Slováci odmietajú ministra, ktorý klamal a udržiaval priateľský vzťah so stíhanou osobou [online]. Publikované [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <http://www.fair-play.sk/cl_print.php?u=3&u1=6&u2=24&u3=345&u4=&u5=>>
17. AFP: TS: Vláda by mala konečne začať od Interblue účinne vymáhať peniaze [online]. Publikované 26.2.2010 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <http://www.fair-play.sk/cl_print.php?u=3&u1=6&u2=24&u3=478&u4=&u5=>>
18. AFP: TS: Za čisté a kontrolovateľné peniaze politicých strán [online]. Publikované 8.8.2008 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.fair-play.sk/clanok.php?u=3&u1=6&u2=24&u3=338>>
19. AFP: U nás povolaný Harabinom na vrchol, do Čiech išiel s úplatkárom [online.] Publikované 24. 9. 2013 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://fairplay.blog.sme.sk/c/338192/U-nas-povolany-Harabinom-na-vrchol-do-Ciech-isiel-s-uplatkarom.html>>
20. AFP: Vymeňte Trnku, neochraňujte nedotknutelných [online]. Publikované 29.10.2010 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.fair-play.sk/clanok.php?u=3&u1=6&u2=24&u3=514>>
21. AFP: Vyzlečie si Harabin talár dobrovoľne? [online.] Publikované 12.11. 2013 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://fairplay.blog.sme.sk/c/341981/Vyzlecie-si-Harabin-talar-dobrovolne.html>>
22. AFP: Zverejňujeme rozsudky českých súdov k úplatkárskej kauze, v ktorých sa spomína aj sudca Pavol Polka [online.] [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.fair-play.sk/clanok.php?u=3&u1=6&u2=24&u3=552>>

23. AFP: Župné delegácie v rodinných podnikoch (anal. materiál) [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <http://watchdog.fair-play.sk/docs/zupne_delegacie.pdf>
24. Brada, I.: Štát nie je „Hrnček var!“ (Ako cestári miliardové faktúry uvarili) [online]. Publikované 2.8.2010 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://brada.blog.sme.sk/c/236955/Stat-nie-je-Hrncek-var-Ako-cestari-miliardove-faktury-uvarili.html>>
25. Čas.sk: Budovu Daňového úradu v Košiciach predsa len prenajme Ščurka [online]. Publikované 19.8.2011 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.cas.sk/clanok/204816/budovu-danoveho-uradu-v-kosiciach-predsa-len-prenajme-scurka.html>>
26. Čas.sk: Financovanie SDKÚ: Dzurindov najsmutnejší deň [online]. Publikované 3.2.2010 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.cas.sk/clanok/149482/financovanie-sdku-dzurindov-najsmutnejši-den.html>>
27. Čas.sk: Nové zistenia v kauze emisií: Jana Lütken je jednou z majiteľov Interblue [online]. Publikované 13.1.2010 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.cas.sk/clanok/146537/nove-zistenia-v-kauze-emisii-jana-lutken-je-jednou-z-majitelov-interblue.html>>
28. Čas.sk: SDKÚ platí za prenájom centrál podpriemernú cenu [online]. Publikované 29.3.2007 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.cas.sk/clanok/35491/sdku-plati-za-prenajom-centraly-podpriemernu-cenu.html>>
29. Etrend: Z talára nevyzlečený [online]. Publikované 6.11.2013 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.etrend.sk/trend-archiv/rok-2013/cislo-44/z-talara-nevyzleceny.html>>
30. Harabin bude e-mailom dodávať protesty proti používaniu služobného auta rodinou [online]. Publikované 22.3.2007 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.sme.sk/c/3209110/harabin-bude-e-mailom-dostavat-protesty-proti-pouzivaniu-sluzobneho-auta-rodinou.html>>
31. HNonline.sk: Ak sa Aliancia Fair-play neospravedlní, Fico pôjde na súd [online]. Publikované 24.9. 2008 Dostupné z: <<http://hn.hnonline.sk/slovensko-119/ak-sa-aliancia-fair-play-neospravedlni-fico-pojde-na-sud-300418>>

32. HNOnline.sk: Harabin vyhral, bude šéfom najvyššieho súdu [online]. Publikované 22.6.2009 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://tv.hnonline.sk/harabin-vyhral-bude-sefom-najvyssieho-sudu-video-333898>>
33. HNOnline.sk: Protest proti využívaniu služobného auta rodinou Harabina [online]. Publikované 22.3.2007 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://hn.hnonline.sk/protest-proti-vyuzivaniu-sluzobneho-auta-rodinou-harabina-229191>>
34. HNOnline.sk: Sporné dary vysvetlí Smer aj SDKÚ [online]. Publikované 23.9.2008 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://hn.hnonline.sk/slovensko-119/sporne-dary-vysvetli-smer-aj-sdku-300146>>
35. Kamenec, T. – Pirošík, V: Právo na informácie - Sprievodca aktívneho občana [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.changenet.sk/?section=howto&cat=80696&x=80695>>
36. NKÚ: Informovanie sa o výsledkoch kontroly od roku 2012 [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.nku.gov.sk/spravy-o-vysledkoch-kontrol-od-roku-2012>>
37. NKÚ: Kompetencie Úradu pre verejné obstarávanie [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.uvo.gov.sk/kompetencie-uradu-pre-verejne-obstaravanie>>
38. NKÚ: Podávanie sťažností, podnetov a iných podaní [online].
<http://www.nku.gov.sk/podavanie-staznosti-podnetov-a-inych-podani>
39. NKÚ: Právne postavenie, právomoci a pôsobnosť NKÚ SR [online].
<http://www.nku.gov.sk/pravne-postavenie-pravomoci-a-posobnost-nku-sr>
40. Petícia na podporu vylúčenej advokátky [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.changenet.sk/?section=kampane&x=209098>>
41. Pravda: Aliancia Fair-play podala podnet na disciplinárne stíhanie Harabina [online]. Publikované 16.9.2010 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://spravy.pravda.sk/domace/clanok/167753-aliancia-fair-play-podala-podnet-na-disciplinarne-stihanie-harabina/>>
42. Pravda: B.Bystrica dala zarobiť svojim poslancom [online]. Publikované 2.7.2005 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://spravy.pravda.sk/domace/clanok/148265-b-bystrica-dala-zarobit-svojim-poslancom/>>

43. Pravda: Fico: Mikloš by mal odstúpiť, o klientelizme v rezorte musel vedieť [online]. Publikované 11.4.2011 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <http://spravy.pravda.sk/domace/clanok/169941-fico-miklos-by-mal-odstupit-o-klientelizme-v-rezorte-musel-vediet/>
44. Pravda: Harabin nedostal pokutu za to že služobné auto používala rodina [online]. Publikované 19.3.2007 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <http://spravy.pravda.sk/domace/clanok/153186-harabin-nedostal-pokutu-za-to-ze-sluzobne-auto-pouzivala-rodina/>
45. Pravda: Chrbet odmieta obvinenia SDKÚ o chybách pri predaji emisných kvót [online]. Publikované 20.4. 2009 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <http://spravy.pravda.sk/domace/clanok/161478-chrbet-odmieta-obvinenia-sdku-o-chybach-pri-predaji-emisnych-kvot/>
46. Pravda: Ministerku Petríkovú diplomati nevyrušujú [online.] Publikované 3.4.2010 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <http://spravy.pravda.sk/domace/clanok/165888-ministerku-petrikovu-diplomati-nevyrusuju/>
47. Pravda: Protestujúci vyzvali poslancov aby nevolili nového generálneho prokurátora [online]. Publikované 18.6.2013 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <http://spravy.pravda.sk/domace/clanok/284192-protestujuci-vyzvali-poslancov-aby-nevolili-noveho-generalneho-prokuratora/>
48. Pravda: Slota: Aliancia Fair-play hrá špinavú hru [online]. Publikované 23.7.2007 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <http://spravy.pravda.sk/domace/clanok/154511-slota-aliancia-fair-play-hra-spinavu-hru/>
49. Prokurátor prípad fiktívnych darcov zastavil, lebo veril SDKÚ [online]. Publikované 6.4.2010 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <http://spravy.pravda.sk/domace/clanok/165911-prokurator-pripad-fiktivnych-darcov-zastavil-lebo-veril-sdku/>
50. SME.sk: Aliancia Fair-play: Ministerstvá plytvajú miliónmi, nepyká nikto [online]. Publikované 27.6.2013 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <http://www.sme.sk/c/6850617/aliancia-fair-play-ministerstva-plytvaju-milionmi-nepyka-nikto.html>

51. SME.sk: Fico požiadal Štefanova, aby odstúpil [online]. Publikované 9.3.2010 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.sme.sk/c/5277743/fico-poziadal-stefanova-aby-odstupil.html>>
52. SME.sk: HZDS neodpovedá, iba gratuluje [online]. Publikované 12.8. 2008 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.sme.sk/c/4016817/hzds-neodpoveda-iba-gratuluje.html>>
53. SME.sk: Na najvyšší súd smeruje sudca Polka, ktorý pred rokmi nedostal previerku [online.] Publikované 21.10. 2013 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.sme.sk/c/6977381/na-najvyssi-sud-smeruje-sudca-polka-ktory-pred-rokmi-nedostal-previerku.html>>
54. SME.sk: Sadiki Harabínovi volal, prokuratúra to potvrdila pred súdom [online]. Publikované 2.12.2013 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.sme.sk/c/7026222/sadiki-harabinovi-volal-prokuratura-to-opat-potvrdila-pred-sudom.html>>
55. SME.sk: Sociálne podniky preverí polícia [online]. Publikované 29.9.2010 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://ekonomika.sme.sk/c/5571084/socialne-podniky-preveri-policia.html#ixzz2mmLxSJVz>>
56. SME.sk: Šéf Daňového riaditeľstva Mikulčík odstúpil [online.] Publikované 20.4.2011 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.sme.sk/c/5860096/sef-danoveho-riaditelstva-mikulcik-odstupil.html>>
57. SME.sk: Zdá sa, že parlament nechce prísnejší zákon o konflikte záujmov [online]. Publikované 2.7.2003 [cit. 2013-12-18] Dostupné z <<http://www.sme.sk/c/1022909/zda-sa-ze-parlament-nechce-prisnej-si-zakon-o-konflikte-zaujmov.html>>
58. SME: Aliancia Fair-play narazila v krajoch na problémy s údržbou ciest [online]. Publikované 7.2. 2006 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.sme.sk/c/2579214/aliancia-fair-play-narazila-v-krajoch-na-problemy-s-udrzbou-ciest.html>>
59. SME: Denník Sme k falošným darcom SDKÚ [online]. Publikované 1.4.2004 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.fair-play.sk/clanok.php?u=3&u1=6&u2=25&u3=84>>
60. SME: Disciplinárne stíhanie sudcu Babjaka bude zastavené [online]. Publikované 13.12.2011 [cit. 2013-12-18] Dostupné z:

<<http://www.sme.sk/c/6180353/disciplinarne-stihanie-sudcu-babjaka-bude-zastavene.html>>

61. SME: Fair-play: Kontrola preukázala šlendriánstvo a amatérstvo pri tendri [online]. Publikované 9.4.2009 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.fair-play.sk/clanok.php?u=3&u1=6&u2=25&u3=444>>
62. SME: Fico oprášil kauzu SDKÚ [online]. Publikované 22.1. 2010 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.sme.sk/c/5205621/fico-oprasil-kauzu-sdku.html>>
63. SME: Harabin zapiera kamaráta [online]. Publikované 10.7.2008 [cit. 2103-12-18] Dostupné z: <<http://www.sme.sk/c/3969045/harabin-zapiera-kamarata.html>>
64. SME: K dlhu SDKÚ pribudla nová záhada, predaj Publikované 16.3.2005 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.fair-play.sk/clanok.php?u=3&u1=6&u2=25&u3=144>>
65. SME: Protestné emaily pre Harabina [online]. Publikované 22.3.2007 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.fair-play.sk/clanok.php?u=3&u1=6&u2=25&u3=293>>
66. SME: Riaditeľ správy je v konflikte záujmov [online]. Publikované 13.3.2007 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.fair-play.sk/clanok.php?u=3&u1=6&u2=25&u3=288>>
67. SME: Tri trojky v jednom meste [online]. Publikované 18.7.2005 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.fair-play.sk/clanok.php?u=3&u1=6&u2=38&u3=142>>
68. Stanovy AFP [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.fair-play.sk/index.php?u2=4&u1=2>>
69. Strana SMER: Robert Fico vyzval predsedníčku Aliancie Fair Play Zuzanu Wienk, aby sa ospravedlnila strane SMER – SD [online]. Publikované 28.5.2010 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.strana-smer.sk/1446/robert-fico-vyzval-predsednicku-aliancie-fair-play-zuzanu-wienk-aby-sa-ospravedlnila-strane>>
70. Strana SMER: Stanovisko strany SMER-sociálna demokracia k zisteniam Aliancie Fair-play [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.strana-smer.sk/143/stanovisko-strany-smer-socialna-demokracia-k-zisteniam-aliancie-fair-play>>

71. TASR: Výbor prerušil rokovanie o Val'ovej údajnom konflikte záujmov [online].
Publikované 10.9.2013 [cit. 2013-12-18] Dostupné z:
<<http://www.teraz.sk/slovensko/vybor-valova-politika-nrsr/57814-clanok.html>>
72. Teraz.sk: Generálna prokuratúra podala dovolanie v spore s Harabinom [online].
Publikované 4.12.2013 [cit. 2013-12-18] Dostupné z:
<<http://www.teraz.sk/slovensko/generalna-prokuratura-podala-dovolanie/66602-clanok.html>>
73. Transparency International Slovensko: Inforzákon treba posilniť, nie oslabiť [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z:
<<http://www.transparency.sk/sk/transparency-infozakon-treba-posilnit-nie-oslabit/>>
74. Transparency International Slovensko: Poslanie [online]. [cit. 2013-12-18]
Dostupné z: <<http://www.transparency.sk/sk/o-nas/poslanie/>>
75. Trenčiansky týždeň: FAIR-PLAY: Kritizuje schválené predĺženie zmluvy s Microsoftom [online]. Publikované 23.5. 2012 [cit. 2013-12-18] Dostupné z:
<http://pt.kios.sk/sita-detail/?tx_kiossita_pi1%5Bdetail%5D=95425>
76. Verejný protest proti využívaniu služobného vozidla rodinou ministra spravodlivosti [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z:
<<http://www.changenet.sk/?section=kampane&x=263184>>
77. VOP: Právomoci VOP [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z:
<<http://www.vop.gov.sk/pravomoci-vop>>
78. Vyzývajú Harabina, aby odstúpil [online]. Publikované 16.9.2008 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.changenet.sk/?section=spr&x=388779>>
79. Webnoviny: Sudca Soročina odchádza z justície. Pre peniaze. [online.] Publikované 30.6.2010 [cit. 2013-12-18] Dostupné z:
<<http://www.webnoviny.sk/slovensko/sudca-sorocina-odchadza-z-justicie-p/174222-clanok.html>>

Výročné správy

1. Aliancia Fair-play: Správa o činnosti za roky 2002 a 2003 [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <http://www.fair-play.sk/images/d_uroven_3/Vyrocn%C3%A1_sprava%20AFP.doc>

2. Aliancia Fair-play: Správa o činnosti za rok 2004 [online]. [cit. 2013-12-18]
Dostupné z: <http://www.fair-play.sk/images/dokumenty/afp_vs_2005.doc>
3. Aliancia Fair-play: Správa o činnosti za rok 2005 [online]. [cit. 2013-12-18]
Dostupné z: <http://www.fair-play.sk/wordoveprilohy/vyr_sprava_AFP_2005.doc>
4. Aliancia Fair-play: Správa o činnosti za rok 2006 [online]. [cit. 2013-12-18]
Dostupné z: <http://fair-play.sk/wordoveprilohy/vyr_sprava_AFP_2006.doc>
5. Aliancia Fair-play: Informačná správa za rok 2007 [online]. [cit. 2013-12-18]
Dostupné z: <http://fair-play.sk/2percenta/2008/doc/info_sprava_AFP_2007.doc>
6. Aliancia Fair-play: Výročná správa za rok 2008 [online]. [cit. 2013-12-18]
Dostupné z: <http://fair-play.sk/2percenta/2009/doc/vyrocna_sprava_AFP_2008.pdf>
7. Aliancia Fair-play: Výročná správa za rok 2009 [online]. [cit. 2013-12-18]
Dostupné z: <http://fair-play.sk/2percenta/2010/doc/vyrocna_sprava_AFP_2009.pdf>
8. Aliancia Fair-play: Správa za rok 2010 [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <http://fair-play.sk/pdf/sprava_AFP_2010.pdf>
9. Aliancia Fair-play: Výročná správa za rok 2011 [online]. [cit. 2013-12-18]
Dostupné z: <http://fair-play.sk/pdf/vyrocna_sprava_AFP_2011_FINAL.pdf>
10. Aliancia Fair-play: Výročná správa za rok 2012 [online]. [cit. 2013-12-18]
Dostupné z: <http://fair-play.sk/pdf/vyrocna_sprava_AFP_2012.pdf>
11. Transparency International Slovensko: Správa o činnosti Transparency International Slovensko v roku 2004 [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://transparency.sk/wp-content/uploads/2010/01/Vyrocna-sprava-za-rok-20041.pdf>>
12. Transparency International Slovensko: Výročná správa 2005 [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://transparency.sk/wp-content/uploads/2010/01/Annual-report-2005.pdf>>
13. Transparency International Slovensko: Výročná správa 2006 [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://transparency.sk/wp-content/uploads/2010/01/Vyrocna-sprava-za-rok-20061.pdf>>

14. Transparency International Slovensko: Výročná správa 2007 [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <http://www.transparency.sk/wp-content/uploads/2010/01/TIS_Vyrocnna-sprava_suvaha_vykaz_2007.pdf>
15. Transparency International Slovensko: Výročná správa 2008 [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <http://www.transparency.sk/wp-content/uploads/2010/01/TIS_Vyrocnna-sprava_suvaha_vykaz_2008.pdf>
16. Transparency International Slovensko: Výročná správa 2009 [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <http://www.transparency.sk/wp-content/uploads/2010/01/TIS_Vyrocnna-sprava_suvaha_vykaz_2009.pdf>
17. Transparency International Slovensko: Výročná správa 2010 [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <http://www.transparency.sk/wp-content/uploads/2010/01/TIS_Vyrocnna-sprava_suvaha_vykaz_2010.pdf>
18. Transparency International Slovensko: Výročná správa 2011 [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <http://www.transparency.sk/wp-content/uploads/2010/01/TIS_Vyrocnna-sprava_suvaha_vykaz_2011.pdf>
19. Transparency International Slovensko: Výročná správa 2012 [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <http://www.transparency.sk/wp-content/uploads/2010/01/TIS_Vyrocnna-sprava_suvaha_vykaz_2012.pdf>

Internetové dokumenty a iné zdroje

1. Coronel, S. : Corruption and the Watchdog Role of the News Media'. In: Norris, P. Public Sentinel: News Media and Governance Reform. Washington DC: World Bank. 2010 [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.hks.harvard.edu/fs/pnorris/Acrobat/WorldBankReport/Chapter%205%20Coronel.pdf>>
2. HPI: Ako byť slobodnejší lekárnik [online] [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.hpi.sk/hpi/sk/view/4475/ako-byt-slobodnejsi-lekarnik.html>>
3. Informatívna brožúra AFP [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.fair-play.sk/2percenta/BrozuraAFP.pdf>>
4. Keohane, R.: Global Governance and Democratic Accountability. 2002 [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/apcity/unpan034133.pdf>>

5. Malena, C. – Forster, R. – Singh, J.: Social Accountability. The World Bank 2004 [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://siteresources.worldbank.org/INTPCENG/214578-1116499844371/20524122/310420PAPER0So1ity0SDP0Civic0no1076.pdf>>
6. Moore, D. – Marček, E.: Verejná prospešnosť: Príklady iných krajín. Nadácia otvorenej spoločnosti-Open Society Foundation a Fórum donorov 2006 Dostupné z: <http://www.panet.sk/download/text_prospesnost_zahranicie.pdf>
7. Open Society Institute: Monitorovanie prístupového procesu do EÚ: Korupcia a protikorupčná politika [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <http://www.opensocietyfoundations.org/sites/default/files/euaccesscorruption_slovaktrans_2002060_0.pdf>
8. Rozhovor so Zuzanou Wienk [online]. Publikované 3.4.2011 [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://www.youtube.com/watch?v=whkADADYAIU>>
9. Salamon, Lester: Explaining Nonprofit Advocacy: An Exploratory Analysis. Center of Civil Society Studies 2002 [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <http://ccss.jhu.edu/wp-content/uploads/downloads/2011/09/CCSS_WP21_2002.pdf>
10. Sičáková-Beblová, E. – Zemanovičová, D. (ed.): Korupcia a protikorupčná politika na Slovensku v roku 2003 (hodnotiaca správa). Transparency International Slovensko, Bratislava 2004 [online]. [cit. 2013-12-18] Dostupné z: <<http://transparency.sk/wp-content/uploads/2010/01/korupprotikor2003.pdf>>

Internetové stránky

1. Aliancia Fair-play <http://www.fair-play.sk>
2. Biela vrana <http://www.bielavrana.sk>
3. Červená pre Harabina <http://www.cervenapreharabina.sk/>
4. GINN <http://www.ginn.pro>
5. Občan, demokracia a zodpovednosť <http://www.odz.sk>
6. Transparency Blog (Etrend)
<http://www.blog.etrendsk/transparencypblog.html>

7. Transparency Blog (SME)<http://www.transparency.blog.sme.sk>
8. Transparency International Slovensko <http://www.transparency.sk>
9. Web archive <http://web.archive.org/web/>

Rozhovory

1. Rozhovor so Zuzanou Wienk 9.12.2013, trvanie 40 minút
2. Rozhovor s Petrom Kunderom 9.12.2013, trvanie 80 minút

Zoznam skratiek

AFP – Aliancia Fair-play

TIS – Transparency International Slovensko

ĽS-HZDS – Ľudová strana Hnutie za demokratické Slovensko

KDH – Kresťanskodemokratické hnutie

SNS – Slovenská národná strana

Zoznam tabuliek

Tabuľka 1:Nástroje sociálnej zúčtovateľnosti	21
Tabuľka 2: Rozpočet Aliancie Fair-play	46
Tabuľka 3: Watchdogová činnosť AFP	49
Tabuľka 4: Mediálne výstupy	61
Tabuľka 5: Blogy	61
Tabuľka 6: Príklady použitých horizontálnych nástrojov zúčtovateľnosti.....	65

Príloha A – Osnova rozhovoru (Z. Wienk)

1. Ako hodnotíte dôraz, ktorý dáva vaša organizácia na watchdogovú činnosť v porovnaní s ostatnými činnosťami? (ako vnímate jej prioritu, vplyv na vašu organizáciu)
2. Plánujete rozširovať alebo skôr utlmať watchdogové aktivity?
3. Čo je v súčasnosti podľa vás najväčšou prekážkou watchdogových aktivít mimovládnych organizácií?
4. Na aké oblasti by sa podľa Vás mali zamerať watchdogové aktivity AFP?
5. Ako hodnotíte podporu watchdogovej aktivity v spoločnosti? (ochota podporovať ich finančne, svojou účasťou na petíciách a protestoch, poskytovať informácie) Aký je podľa Vás trend v tejto oblasti?
6. Aké sú Vaše kritériá na financovanie (najmä financovanie zo strany firiem a štátu)? Myslíte si že financovanie má vplyv na dôveryhodnosť vašich watchdogových aktivít?
7. V akých oblastiach spolupracujete s Transparency International Slovensko? V ktorých ešte vidíte priestor na spoluprácu do budúcnosti?
8. Ako hodnotíte a ako prebieha vaša spolupráca s médiami?
9. Ako hodnotíte a ako prebieha vaša spolupráca s Verejným ochrancom práv (ombudsmanom)?

Príloha B – Osnova rozhovoru (P.Kunder)

1. Aký je cieľ watchdogových aktivít AFP?
2. Čo ovplyvňuje ich úspešnosť?
3. Aké sú kľúčové oblasti na ktoré sa podľa Vášho názoru treba zamerať?
4. Ako si vyberáte oblasti ktorým sa venujete?
5. Aký je rozdiel medzi watchdogovými aktivitami AFP a TIS?
6. Ako vnímate štandard transparentnosti na Slovensku a trend v tejto oblasti?
7. Ako vnímate činnosť kontrolných orgánov ÚVO, NKÚ, atď?
8. Ako vnímate spoluprácu s verejným ochrancom práv (ombudsmanom)?

Príloha C - Zoznam článkov z blogovej stránky

vyhodnotených ako watchdogové

1. <http://fairplay.blog.sme.sk/c/341981/Vyzlecie-si-Harabin-talar-dobrovolne.html>
2. <http://fairplay.blog.sme.sk/c/338192/U-nas-povolany-Harabinom-na-vrchol-do-Ciech-isiel-s-uplatkarom.html>
3. <http://fairplay.blog.sme.sk/c/327884/Nebeske-stastie-Stefana-Harabina.html>
4. <http://fairplay.blog.sme.sk/c/326440/V-Centralnom-registri-zmluv-udaje-tajne-menia.html>
5. <http://fairplay.blog.sme.sk/c/322037/Kolkokrat-sa-da-pomoc-Poorovi.html>
6. <http://fairplay.blog.sme.sk/c/318360/Mesto-Bratislava-dokaze-draho-kupit-a-lacno-predat.html>
7. <http://fairplay.blog.sme.sk/c/287373/IBM-Obnovenie-zmluv-s-Microsoftom-Da-sa-usetrit-aj-70.html>
8. <http://fairplay.blog.sme.sk/c/286568/O-zmluve-s-Microsoftom-aj-pre-pocitacovo-menej-zdatnych.html>
9. <http://fairplay.blog.sme.sk/c/286435/52-milionov-pre-Microsoft-by-si-vlada-mala-premysliet.html>
10. <http://fairplay.blog.sme.sk/c/286322/Ako-zo-zaznamu-zmizla-Harabinova-nadavka.html>
11. <http://fairplay.blog.sme.sk/c/275023/Daniari-v-Kosiciach-I-Ako-statna-sprava-robi-analyzy.html>
12. <http://fairplay.blog.sme.sk/c/272832/Budova-DU-v-Kosiciach-pribeh-klientelizmu.html>
13. <http://fairplay.blog.sme.sk/c/271549/Hayekovci-dusia-sa-pod-kobercom.html>
14. <http://fairplay.blog.sme.sk/c/299249/To-co-stat-od-Microsoftu-kupuje-urady-nevyuzivaju.html>

Anotácia

Témou diplomovej práce je prípadová štúdia Aliancie Fair-play – mimovládnej organizácie zaoberajúcej sa bojom proti korupcii a vplyv jej watchdogovej role na zúčtovateľnosť verejných funkcionárov. Práca vychádza z konceptu sociálnej zúčtovateľnosti a konceptu občianskeho watchdogu, ktoré kriticky aplikuje na prípad mimovládnej organizácie. Analytickú časť tvorí analýza káuz od vzniku organizácie a pološtrukturované rozhovory s dvoma predstaviteľmi organizácie. Výsledkom je identifikovanie 3 spôsobov vplyvu watchdogovej aktivity Aliancie Fair-play na zúčtovateľnosť verejných funkcionárov: zvyšovanie transparentnosti, vynucovanie sankcií a zvyšovanie citlivosti spoločnosti na korupciu.

Kľúčové slová:

Aliancia Fair-play, mimovládne organizácie, watchdog, zúčtovateľnosť, korupcia, transparentnosť

Abstract

The topic of master thesis is case study of Aliancia Fair-play – anticorruption non-governmental organization and influence of its watchdog role on accountability of public officers. Thesis is theoretically based on critical review of concepts of social accountability and civic watchdog applied to case of non-governmental organization. The analysis consist of analysis of corruption scandals handled since organization foundation and semistructured interviews with two employees. The result of thesis is 3 ways how watchdog activity of Aliancia Fair-play have influence on accountability of public officers: increasing of transparency, forcing sanctions and increasing public sensitivity on corruption.

Keywords:

Aliancia Fair-play, non-governmental organisation, watchdog, accountability, corruption, transparency